Morfologia imaginii în tehnicile GRAVURII

Florin Stoiciu este profesor universitar doctor la Facultatea de Arte, Universitatea Ovidius din Constanța și la Universitatea Națională de Arte din București. A mai publicat *„Materialitatea în gravură, Tehnici și maniere", (Editura Tehnică 2007), „Tehnici și maniere în gravură ", (Editura Polirom 2010), „Aquatinta pe tablă de oțel / o lucrare o expoziție" (editura UNARTE 2011), Ex-Libris Brâncuși 2016 (Editura Monitorul Oficial R.A.), Ex-Libris Brâncuși 2018 (Administrația Prezidențială, Muzeul Național Cotroceni), „GESTUL în xilogravură", (București 2018), „GESTUL în desen / desenul pe pânza", (Editura MUNTENIA, Constanța, 2019), „GRAVURA VIRTUALĂ / gravura indirectă / transfer de imagine pe pânză", (Editura TRACUS ARTE, 2020).*

Prezentare grafică: **Florin Stoiciu**
Fotografii: **Florin Stoiciu,**
Viziunea grafică: **Florin Stoiciu**
dtp: Anastasia Stoiciu

2023 © Stoiciu Florin

ISBN:

florin**STOICIU**

Morfologia imaginii în tehnicile GRAVURII

cursul IV

București 2023

Cuprins

ARGUMENT 7
INTRODUCERE 8

Cap. I
MODALITĂȚILE DE EXPRESIE ÎN TEHNICILE GRAVURII
INTRODUCERE[1] 17
Cap. I. 1
PERFORMANȚELE TEHNICILOR GRAVURII ÎN EXPRESIA FORMELOR FIGURATE 24
Cap. I. 2.
ELEMENTE DE LIMBAJ PLASTIC ÎN TEHNICILE MODERNE ÎN GRAVURĂ
CARTEA BIBLIOFILĂ / OBIECT 53
Cap. I. 3 Variante de simulări 60
Cap. II
O ISTORIE A TEHNICILOR ȘI MANIERELOR GRAVURII 71
IDENTIFICAREA STAMPEI 156
ABREVIAŢII TEHNICE INTERNAŢIONALE 156
SEMNAREA STAMPELOR 157
PORTOFOLIU FLORIN STOICIU 158
CONCLUZII 166
BIBLIOGRAFIE 168
GLOSAR 170

1 Florin Stoiciu, „Materialitatea în Gravură, Tehnici și maniere” Editura Tehnică 2007, București / Material revizuit și adăugit în 2023 / pp. 130-137

„ Morfologia (cinste lui Goethe pentru
invenţia acestui cuvânt cu consecinţe
incalculabile care au înlănţuit pe Leonardo)
morfologia ne-a învăţat acum că tocmai
tendinţele cele mai anarhizante cele mai
eterogene, cele mai măcinate de antagonisme
ajung la domnia triumfală a celor mai
riguroase ierarhii ale formei. ”

Salvador Dali

ARGUMENT

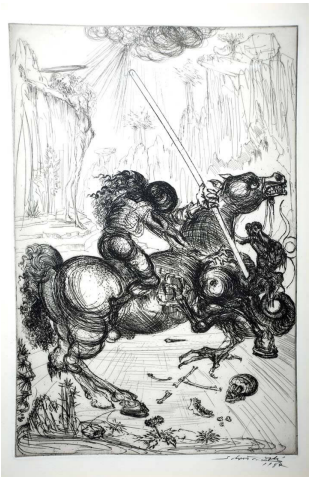

Fig. 1 Salvador Dalí / „Sfântul Gheorghe și Dragonul, 1947" / Litografie / Sursa: https://www.masterworksfineart.com/artists/salvador-dali/lithograph/saint-george-and-the-dragon-1947/id/w-2929/ Acesată la data de 29 ianuarie 2023

Ca de obicei și acest curs îl voi începe printr o decriptare a termenilor.

Astfel două puncte morfologia conform dicționarului explicativ al limbii române are definiția următoare:

„MORFOLOGÍE ~ ***a artei = studiu analitic al formei, al structurii unei opere de artă*** (< fr. morphologie)"[1]

Dacă forma reprezintă totalitatea mijloacelor de exprimare plastică a conținutului unei opere de artă atunci prin figurarea unei structuri compoziționale realizăm dialogul dintre textură și structură.

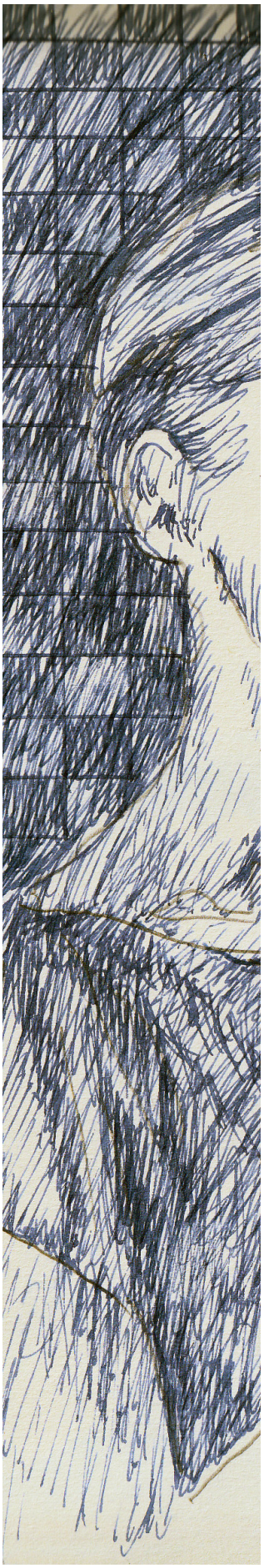
Elementul cheie în studiul analitic morfologic îl constituie dialogul din interiorul formei mai precis dintre textură și structură. Construcția acestei analize se bazează în cazul nostru pe imaginea rezultată în urma unei imprimări mai exact, stampa.

Gravura după cum bine știm din cursurile anterioare se referă la arta și meșteșugul prin care putem realiza o matriță în vederea multiplicării imaginilor. Consider că un pedagog în artele vizuale nu poate să practice această meserie fără să aibă cunoștințe în decriptarea prin analiză analitică morfologică a imaginilor folosite în explicațiile sale.

Cursul de față nu face altceva decât să ne acomodeze cu interpretarea profesională a unor imagini vizuale. Așa cum bine știm în artă nu există mai bine sau mai rău există doar un alt fel sau mod de a face.

1 https://dexonline.ro/definitie/morfologie/definitii

INTRODUCERE

În argument am făcut o scurtă prezentare a termenilor din acest curs. În introducere vom continua acest demers cu întrebarea analitică: Ce?

Această întrebare nu ar avea ce căuta în absența aprofundării termenilor menționați în argument. Dacă am lămurit această dilemă voi începe prin a găsi o modalitate de lucru. Aceasta după părerea mea, ar fi, gândirea analitică a unei imaginii în cazul nostru o stampă

Specificitatea gândirii analitice se bazează pe probe și nu pe senzații. În cazul nostru dovezile vor rezulta din analiza unei imaginii plastice din tehnicile gravurii tradiționale, moderne sau contemporane. Această analiză se bazează pe părțile mai mici ale elementelor plastice. Pntru a obține un răspuns printr-o aplicație practică specifică tehnicilor gravurii trebuiesc identificate analizate și clasificate separat. În studiul nostru morfologic al imaginii ne vom folosi atât de gândirea analitică cât și de gândirea critică creativă deductivă[2], inductivă[3].

Chiar dacă mulți ar spune că acest tip de gândire este specifică problemelor matematice sau științifice voi încerca să demonstrez pe parcursul acestui curs necesitatea acestui demers în analiza imaginii plastice din domeniul artelor vizuale. Astfel, pentru ca un profesionist din domeniul artelor vizuale să fie edificat în privința „citirii” unei imagini are nevoie în afara emoțiilor și de dovezi concrete.

2 DEDUCTÍV, -Ă, deductivi, -e, adj. Care procedează prin deducție, care folosește deducția. ♦ Formă fundamentală de raționament în care gândirea se mișcă exclusiv în planul conceptelor, concluzia decurgând cu necesitate din premise. – Din fr. déductif, lat. deductivus./ Sursa; https://dexonline.ro/definitie/deductiv/definitii accesată la data de 29 ianuarie 2023

3 1. Care procedează prin inducție (1.), care se bazează pe inducție. 1.1. Metodă inductivă = metodă de cercetare care procedează prin ridicarea de la particular la general, prin urmărirea trecerii de la efect la cauză./ Sursa; https://dexonline.ro/definitie/deductiv/definitii accesată la data de 29 ianuarie 2023

Analiza metodică și detailată a unei imagini plastice dezvoltă reale abilități mentale prin organizarea gândirii cu precizie și claritate în vederea realizării unui proiect printr-o simulare adecvată. În favoarea argumentului meu, poate subiectiv pentru unii, voi da citire unui citat din „Artă și iluzie" E. H. Gombrich:

„Poate că cea mai deplină ânțelegere a metodei lui Cozens poate fi găsită într-o întâmplare relatată de scriitorul olandez Hoogstraeten, din secolul al șaptesprezecelea. În povestirea lui citim că trei pictori peisagiști olandezi au pus rămășag pentru a vedea care dintre ei poate încheia în cel mai scurt timp pictarea unui peisaj. Unul dintre pictori, Knipberger, și-a așezat motivul pe pânză <<ca un scrib dibaci>>-putem presupune că învățase lecțiile discutate de noi ân ultimul capitol. Jan van Goyen, însă, a procedat într-un chip cu totul diferit. Și-a întins vopseaua pe pânză-ici deschisă, colo închisă-până când a ajuns dungată ca o piatră de agat, iar pe urmă, <<fără multă bătaie de cap>, a făcut în chip surprinzător ca din haosul vopselelor amestecate să iasă la iveală un tablou închegat. Van Goyen folosise prepararea și grunduirea pânzei ca pe o pată de cerneală peste care proiectase motivele sale favorite. O privire aruncată pe unul dintretablourile artistului oferă credibilitatea povestirii. Dar după câte spune scriitorul olandez, nici unul dintre cei doi n-a câștigat prinsoarea. Laurii au fost obținuți de Perselles, care a lăsat să treacă ceasuri întregi fără să pună pensula pe pânză A terminat mai întâi tabloul în minte, apoi l-a așternut pe pânză cât ai bate din palme."[4]

Pentru a înțelege structura compozițională va trebui să descompunem imaginea imprimată și astfel părțile texturate vor reprezenta modul prin care elementele de limbaj plastic (punct, linie, pată) vor identifica ce este relevant și irelevant în analiza noastră finală a temei și subiectului stampei.

Etapele concluziilor noastre din aplicațiile practice se vor regăsi în soluțiile formulate prin: formularea de ipoteze, reformularea problemei, reflectarea și propunerea de noi moduri de lucru.

4 apud: E.H. Gombrich, „Artă și iluzie", Editura Meridiane. București, 1973, pp. 227-228

Toate acestea vor fi posibile prin luarea deciziilor, rezolvarea riguroasă a problemelor și soluționarea ezitărilor noastre.

Când vorbim de analiza morfologică analitică ne referim la descompunerea părților unui întreg pentru a analiza semnificația fiecăruia dintre acestea accentul fiind pus pe elementele limbajului plastic al structurii și texturii compoziționale.

Etapele analizei se vor referi la:

Întrebări: de exemplu autorul anul când a activat contextul istoric etc.;

Informații bazate pe date din cercetarea și documentarea personală;

Fapte prin proiecte simulate;

Observații dialogul dintre elementele limbajului plastic și structura compozițională

Experiențe prin experimente personale individuale

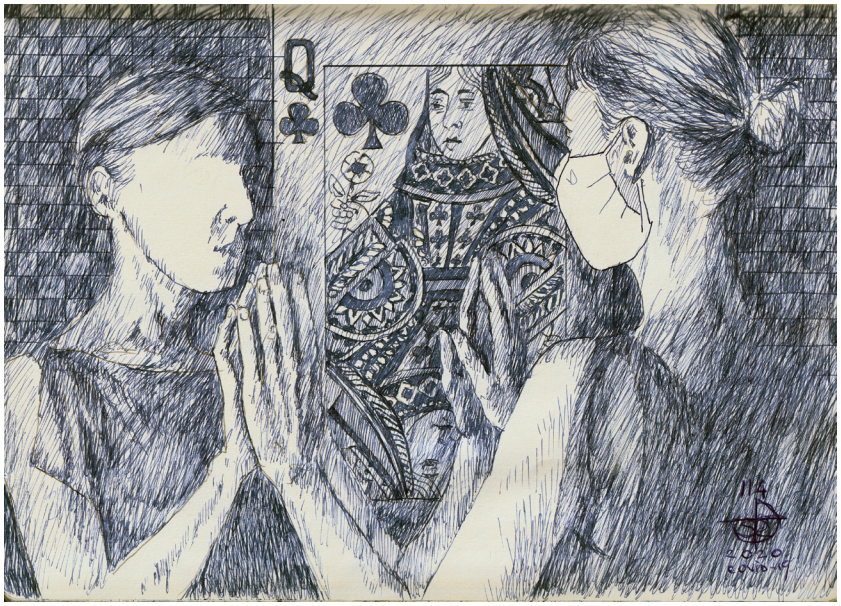

Fig. 1, 2, 3 Florin Stoiciu / „Covid -19 144” / Tehnica: peniță cu cerneală pe hârtie / 2020 / Sursa: Colecție personală

114
2020

„ Învață regulile ca un profesionist pentru a le putea încălca apoi ca un artist. ”

Pablo Picasso

Cap. I

MORFOLOGIA IMAGINII ÎN GRAVURĂ

INTRODUCERE

Dacă poetului îi place să spună ca la început a fost cuvântul, plasticianul în mod cert va afirma că la început a fost imaginea şi nu putem să nu-i dăm crezare atât timp cât imaginile plastice au precedat scrierii. (Fig. 1, 2)

Fig. 1 / Un șablon al mâinii într-o peșteră indoneziană este estimat la aproximativ 39.000 de ani. / Sursa: https://www.keranews.org/2014-10-08/indonesian-cave-paintings-as-old-as-europes-ancient-art / accesată la data de 30 ianuarie 2023

Fig. 2 / Cerbi şi somoni, din Lorthet, Hautes- Pyrenees, Franţa, Perioada Magdeleniană superioară. Gravură pe corn de cerb, Muzeul Naţional de Antichităţi, Saint-Germaine-en-Laye, Franţa / Sursa: Fritz Eichenberg / „The Art of the Print" / Thames and Hudson - London / 1976 / p.20

Omul este producător de imagini. De la picturile parietale din peşterile locuite de omul paleolitic şi până în zilele noastre

s-a înregistrat o continuitate neântreruptă a artelor vizuale şi, cu toate că motivaţiile acestor imagini par a se schimba de la o eră la alta, avem dovezi numeroase pentru a afirma necesitatea oamenilor de a-şi transforma experienţele în simboluri vizuale.

Pentru gravor, imaginile realizate prin imprimarea unei matrițe pot avea o diversitate de semnificaţii. Astfel o imagine poate servi ca un exerciţiu de îndemânare şi dexteritate manuală (Fig. 3). E poate un comentariu asupra societăţii şi moralei (Fig. 4), desprins din implicarea personală a gravorului. Narează poate o simplă poveste (Fig. 5). Împacă posibil nevoia de a crea un obiect sau o imagine de cult (Fig.6) sau un obiect oarecare. Indiferent de pretextul pentru care a fost creată, imaginea și-a

Fig. 3. Albrecht Dürer / „Revelația Sf. Ion-Cei patru cavaleri ai Apocalipsei" / xilogravură / 395 x 280 mm / 1497 / 1498 / Sursa: The Complete Woodcuts of ALBRECHT DURER / Edited by Dr. Willi Kurth / Dover Publication INC. New York, 1963 / p. 109

Fig. 4 / William Hogharth / „Beer Street" / Aquaforte și gravură în dăltiță / 38 x 32,6 cm / 1751. Sursa: foto: Florin Stoiciu.

Fig. 5. William Blake, The Pastorals of Virgil, 1821, Sursa: The Pastorals of Virgil (nga.gov) accesată la data de 26 iulie 2022

Fig. 7. Apollo Belvedere / Copie romană din secolul al II-lea e.n. a unui original din bronz din secolul al IV-lea e.n. atribuit sculptorului Leochares.
Roma, Muzeele Vaticanului, Muzeul Pius-Clementine, Curtea octogonală, Cabinetul Apollo, 2 / Sursa: http://ancientrome.ru/art/artworken/img.htm?id=3698 accesată la data de 2 februarie 2023.

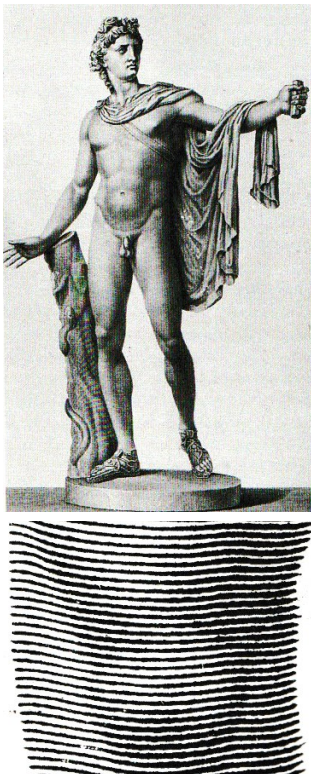

Fig. 8. Apollo Belvedere / Fig. 9. detaliu / Gravură în dăltiță / sfârșitul secolului al XVIII-lea / Sursa: „How to Identify Print", Bamber Gascoigne, Thames & Hudson, ediția a doua, 2004, p. 9 a

Fig. 6. Claude Mellan / „Vălul Sfintei Veronica" / 1649 / Sursa: https://alchetron.com/Claude-Mellan#claude-mellan-28c2a641-73bf-443b-ad18-8870f6b3378-resize-750.jpeg accesată la data de 11 septembrie 2022.

atins scopul, în cazul multor gravori, atunci când a fost încheiată. Din acest moment își face apariţia observatorul. Semnificaţia găsită de către cei mai puțin avizați în obiectul artistic, respectiv stampa, depinde de gravură, dar ea depinde şi de cultura imagistică de specialitate, de documentarea și cercetarea personală cât și de îndemânarea de a recepta imaginea imprimată aflată în fața sa.

Gravorul crează o expresie vizuală care, la rândul ei, devine subiectul unui răspuns sau al unei reacţii din partea observatorului. În acest sens imaginile pot fi considerate drept un limbaj. Ca şi în alte limbaje, avem o sursă de comunicare, gravorul; avem un mijloc care vehiculează informaţia ce-şi are obârşia în sursă, imaginea imprimată; şi în sfârşit, avem un receptor, observatorul. Ca şi cititorul unui text scris, observatorul trebuie să recunoască şi să descifreze simbolurile înainte de a avea loc înţelegerea.

În mod practic artele vizuale sunt împărţite în obiecte *tridimensionale (Fig. 7)* şi *bidimensionale (Fig. 8).* Tridimensionalitatea o găsim în formele de artă ale arhitecturii și sculpturii. Ele ocupă spaţiul real cu forme reale- măsurabile şi având greutate şi substanţă concretă. Bidimensionalitatea artelor picturii gravurii şi desenului necesită şi ele materiale palpabile cum ar fi: hârtia, pânza, plasticul, metalul, lemnul, linoleumul etc. pe care sunt așezate semne sau suprafeţe colorate ori alb-

Fig. 10. Apollo Belvedere / Apollo: Belvedere Apollo. Gravură de Francesco Piranesi, 1783, după L. Corazzari / Sursa: https://wellcomecollection.org/works/wksu5trr/items / Accesată la data de 2 februarie 2023

negru, produse de lianții culorilor sau cernelurilor folosite uzual. Organizarea operei vizuale are la bază rostul estetic și vizual al acestor forme rezultate din relațiile și imaginile create în dimensiunile lăţimii şi lungimii. Raporturile optice și simbolice folosite de artiști crează iluzii tridimensionale (Fig. 9) pe suprafețele gravate, desenate sau pictate. Numeroase exemple contemporane de artă par a îmbina cele două extreme, elementele tridimensionale, apărând în obiectul esenţial bidimensionale, sau suprafeţe plane, pictate sau gravate, bidimensionale, ori elemente liniare încordate în construcţii predominant tridimensionale (Fig. 10).

Observatorul poate păși în jurul şi în interiorul unei clădiri. O sculptură în ronde-bosse, logic, ocupă un spațiu real

pe de altă parte o stampă, o pictură sau un desen se rezumă la o suprafață fără adâncime fizică. Arta bidimensională se opreşte la rama sau marginea hârtiei sau pânzei şi la grosimea materiei colorate sau a tonalității de pe o suprafaţă plană. Tocmai această deosebire desparte mijloacele plastice ale gravorului de acelea utilizate în artele tridimensionale

Semnele făcute cu ajutorul pigmentului cromatic sau a divereselor materiale din desen pot fi descrise în următorii termeni: culoarea semnelor, suprafeţele umplute de ele, distanţele sau spaţiul dintre ele, şi textura lor sau calitatea suprafeţei. Acestea sunt elementele plastice esenţiale ale artei bidimensionale: ***culoarea, forma, spaţiul şi textura.*** Adeseori celor patru de mai sus li se adaugă și cele două elementele esențiale din limbajul vizual respectiv: ***linia*** și ***punctul (Fig. 12)***. Linia e un aspect special al formei, care stă la baza multor

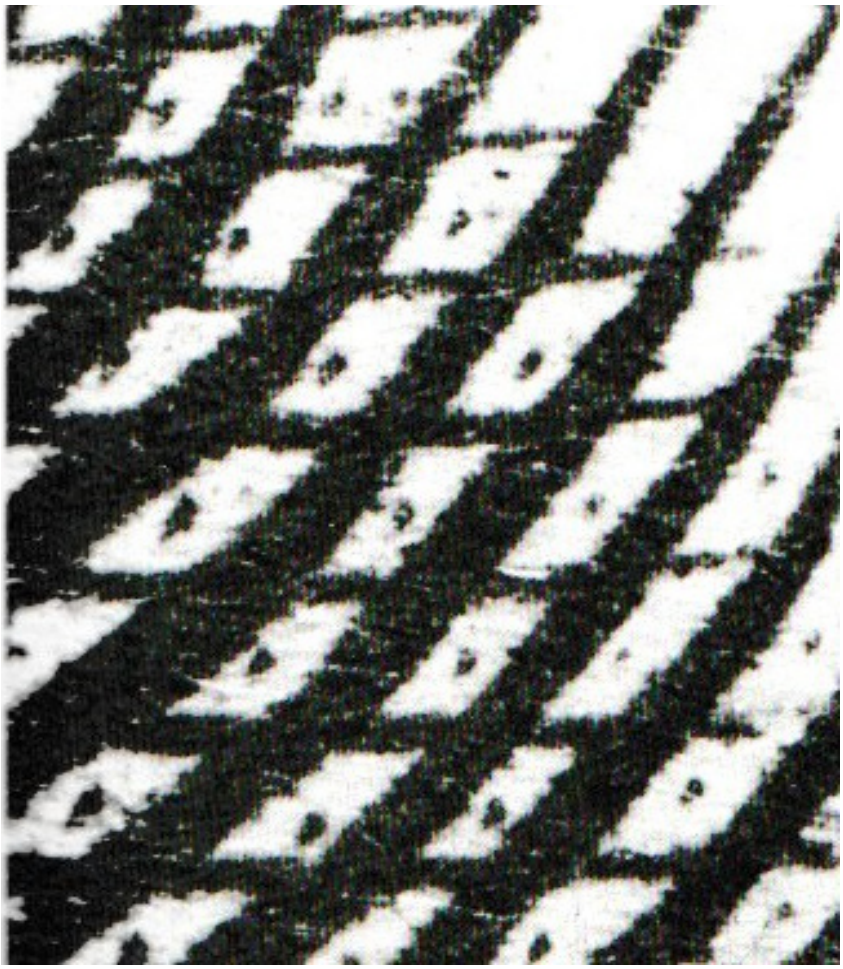

Fig. 11. detaliu al unei gravuri care arată stilul de haşurare încrucișată (20 x) / Sursa: „How to Identify Print", Bamber Gascoigne, Thames & Hudson, ediția a doua, 2004, p. 9 a

tipuri de desen şi pictură. *„Timp de două mii de ani, omenirea a adoptat, pentru modul de înțelegere a punctului și a liniei, varianta propusă în primele două rânduri din Elementele lui*

Euclid: punctul este ceea ce nu are părți iar linia este o lungime fără lățime << adoptăm versiunea din Dan I. Papuc, Universul matematic al civilizației umane, ed. a doua, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2010, p. 612>>”,[1]

O linie e de fapt o formă atât de lungă în raport cu lăţimea ei, încât tindem să neglijăm dimensiunea lăţimii şi să presupunem că elementul nu are decât dimensiunea lungimii. E posibil de asemenea ca linia să fie considerată drept marginea unei forme. În orice caz- ca evidenţă a actului gestual de a desena sau ca hotar al unei forme- linia joacă un rol important în artele bidimensionale, indiferent dacă este considerată drept element plastic separat sau un component specific al elementului morfologic

Pornind de la această premisă vom analiza tipul de imagine în tehnicile gravurii în două direcţii, respectiv:

1. Morfologia imaginii a formelor figurate.

2. Morfologia imaginii a structurilor și texturilor figurate.

CULOAREA

De obicei, dar nu neapărat necesar, o analiză morfologică a unei imagini figurate începe cu materia colorată folosită în procesul gravării și imprimării. Exact ca un pictor graficianul sau artistul gravor consideră culoarea un element de bază în această analiză. Culoarea în artele bidimensionale reprezintă mijlocul de dezvoltare al tuturor celorlalte elemente. Forma bidimensională nu poate exista fără diferenţierea culorii; chiar şi o formă neagră pe un fundal alb depinde de contrastul dintre alb şi negru pentru a exista. Nici o formă nu poate fi produsă decât dacă este pe o anumită culoare. Nici o formă nu poate fi văzută decât dacă este pe o anumită culoare diferită.

În gravură ca şi în pictură ne vom referi la cele trei calităţi de indentificare a culorii, respectiv: tonul, distincţia vizuală, bunăoară, a roşului de albastru; valoarea, relativă întunecime sau luminozitate a unei culori; şi saturaţia, intensitatea sau strălucirea- vivacitatea culorii pure estompate sau întunecate progresiv către neutralitate

Culoarea în tehnicile gravurii tradiționale are mai mult

1 Secolul 21, „PUNCTUL ȘI LINIA”, Solomon Marcus, „Puctul și Linia; de la Euclid la Hilbert și de la context la metaforă”, p.8

un rol decorativ, practic ea este percepută ca ambalajul unui desen. Putem spune ca explică forma figurată şi mai puţin că o defineşte. Din punct de vedere al percepţiei, în gravură culoarea este de cele mai multe ori o reflexie a luminii. Pornind de la această calitate a luminii de a defini o formă sau de a accentua saturaţia unei culori, în gravură o să descoperim o tehnică care se bazează exclusiv pe această proprietate, respectiv timbrul sec. Acest procedeu de a presa o hârtie folosind o matriţă (placa de gravură) fără ca suprafaţa activă, în cazul unei imprimări cu cerneală, să fie curată, iar prin presare, să rezulte un relief pe hârtie este folosit în pregătirea prealabilă a presiunii înaintea efectivă a imprimării cu cerneală a plăcii gravate. Folosindu-se de această descoperire prin care imaginea rezultată putea fi observată cu ajutorul luminii razante gravorii acestui secol au declarat-o tehnică în sine denumind-o timbru sec sau gravură în sec (Fig. 13). Această tehnică o redescoperim şi în efectele folosite în programele de computer ca emboss. Toată această

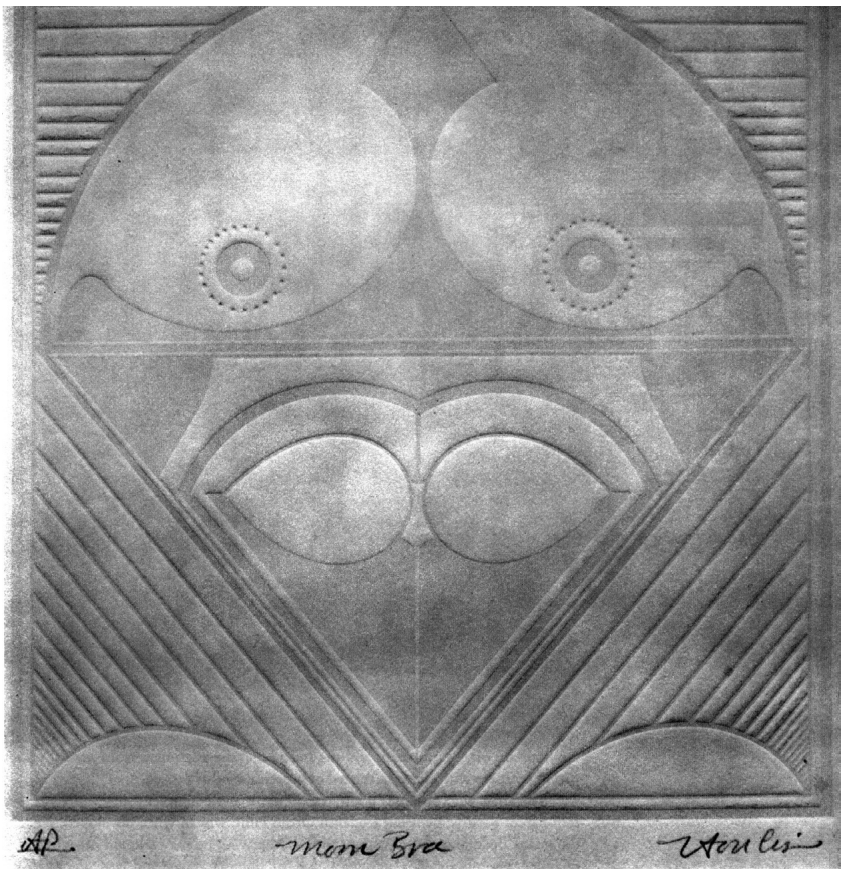

Fig. 13 . Vasilios Toulis. “Moon Bra” 1970. Timbru sec / Sursa: https://www.liveauctioneers.com/item/59386384_vasilios-toulis-b-1931-american accesată la data de 15 octombrie 2022

introducere nu doreşte alceva decât să demonstreze că, gravura faţă de pictură se poate folosi de relieful rezultat în urma presării hârtiei pe o matriţă pentru a putea defini o formă fără

ajutorul luminii ci doar cu ajutorul simţului tactil. Prin atingerea suprafeţei imprimate un observator educat în spiritul tainelelor gravurii îşi poate da seama imediat dacă imaginea care o are în faţă este executată într-o tehnică sau alta. Totodată poate face rapid diferenţa între un fals şi un original. Astfel dacă suprafaţa colorată este prima care o simţim la atingere este o gravură în înălţime, dacă suprafaţa colorată se află în adâncime este gravură în adâncime iar dacă suprafaţa este plană este gravură plană. Aici trebuie să menţionez că şi în cazul gravurii plane la o atingere atentă vom descoperi ca pigmentul din suprafaţa activă are o înălţime infimă faţă de suprafaţa inactivă şi poate fi percepută numai după o experienţă îndelungată. Din acest motiv, este foarte greu ca un observator atent, în lipsa posibilităţii de a avea contact direct cu stampa, să-şi dea seama cărei tehnici aparţine stampa respectivă.

Tehnica gravurii în sec a făcut posibil ca formele rezultate în urma presării să fie folosită de nevăzători pentru a descifra un alfabet denumit Braille. În acest fel semnele în relief au putut să înlocuiască tiparul uzual folosit de văzători. Practic formele figurate au devenit simboluri cu semnificaţii specifice scrierii tradiţionale.

Dacă în cazul gravurii în sec culoarea ca pigment nu are nici un rost, fiind înlocuită de lumină, în cazul gravurii în relief, în adâncime sau plană o să descoperim diverse tehnici care se bazează pe amestecul optic sau pe amestecul culorilor în sine. Astfel în cazul gravurii în relief sau în înălţime (xilogravura) avem două modalităţi de folosi culoarea. Prin suprapunerea mai multor plăci gravate, fiecare cu altă culoare (Fig. 15) iar prin amestec aditiv culorile se vor combina rezultând aproape toată gama cromatică percepută de om sau prin amestec direct al pigmenţilor (amestec substractiv) pe placa gravată (camaieu) (Fig. 14) cu ajutorul unor perii, bureţi, sau pensule.

Gravura în adâncime (aquaforte, gravura în dăltiţă, aquatinta) foloseşte cele două modalităţi de mai sus atât doar că suprafaţa activă se află în adâncime în liniile şi petele rezultate în urma acţiunii mecanice sau chimice (corodare cu un mordant).

La gravura plană (litografia, serigrafia, printul digital) se păstrează cele două modalităţi cu menţiunea că apariţia rasterului a făcut posibilă juxtapunerea culorilor iar observatorul

Fig. 14. Ludolph Büsinck / „Aeneas își salvează tatăl Anchises” / woodcut clair-obscur, camaïeu (franceză), clair-obscuurhoutsnede (olandeză) / Sursa: https://printingillustrated.files.wordpress.com/2010/10/5049_bassenge_chiaroscuro.jpg / Accesată la data de 2 februarie 2023

Fig. 15. gravură colorată în lemn de Toyokuni, c.I8os, și un detaliu. Nouă blocuri separate sunt folosite, câte unul pentru fiecare culoare. detaliu, vârful halatului, arată formele albe tăiate din blocuri și acumularea de cerneală la marginile zonelor de imprimare./ Sursa: „How to Identify Print”, Bamber Gascoigne, Thames & Hudson, ediția a doua, 2004, p. 22.

cu ajutorul luminii va recompune optic, culorile spectrului solar în plan mental. Cu ajutorul punctelor colorate în culorile primare, roşu, galben, albastru plus negru practic se poate rezolva toată gama cromatică existentă. Datorată în mod special fizicii optice această descoperire a făcut posibilă imprimarea în tiraje practic nelimitate a imaginilor colorate fără a se mai pune problema ca forma să fie delimitată printr-un desen al conturului.

Fig. 16. Cromoxilografie după Walter Crane pentru o carte pentru copii din 1878 (0,9x) și un detaliu (7x). Culorile sunt limitate la negru, roșu, galben, albastru și o nuanță de piele. Detaliul arată utilizarea de către separatorul de culori a patru cerneluri pentru a crea partea din imagine în jurul balustradei din dreapta. / Sursa: „How to Identify Print", Bamber Gascoigne, Thames & Hudson, ediția a doua, 2004, p. 23

Odată cu apariţia formelor de tipar moderne (xerocopia, printul) pigmentul colorat este aşezat pe suport fără a mai fi nevoie de un contact direct, acest lucru contribuind la rezovarea

unor imaginii de înaltă definiţie făcând practic insesizabilă diferenţa între o fotografie şi o imagine imprimată.

Fig. 16. Cromolitografie din 1858 folosind litografia cu cretă pentru a construi o portretizare strălucitor de realistă a ceramicii (o.5x) și un detaliu care arată umbrirea delicată a creionului pe mai multe pietre pentru a obține efectul (Iox). / Sursa: „How to Identify Print", Bamber Gascoigne, Thames & Hudson, ediția a doua, 2004, p. 29

Un detaliu din a cromotipografie din 1882 (sx). roșu este imprimat dintr-o gravată în lemn bloc și albastru dintr-un metal texturat bloc.

Un detaliu dintr-o culoare bloc de linii din 1952 (3X). Negrul constă în lucru desenat manual în linie, susținut de o nuanță mecanică și roșul adaugă zone atât de mecanic nuanță și de ton solid.

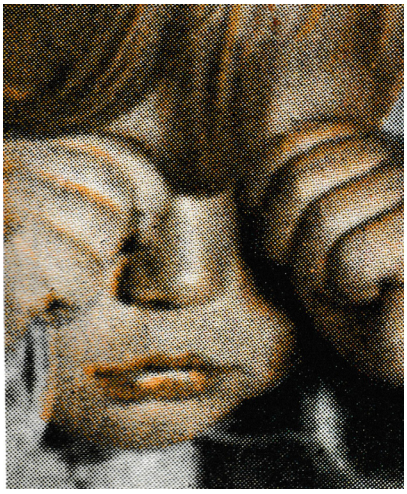
IO8 jos stânga Un detaliu dintr-un relief duoton de r913 (4X). caracteristica metodei este aceea că cerneluri de două culori, în acest caz negru si cerb, sunt imprimate din aceeasi original monocrom cu puncte de dimensiuni variabile ale unui semiton adevărat în loc de punctele egale ale lui a nuanță mecanică.

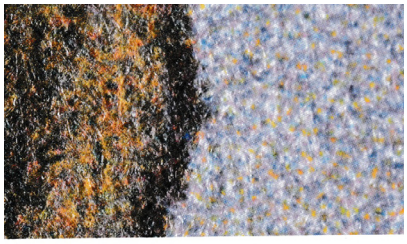
IO9 jos dreapta, deasupra Soft-
aspect tivit al unui detaliu mărit
(1OX) dintr-o acuarelă, imprimată pe
o imprimantă cu jet de cerneală de birou. Culorile îmbina aproape la fel de liber ca într-o culoare fotografie.

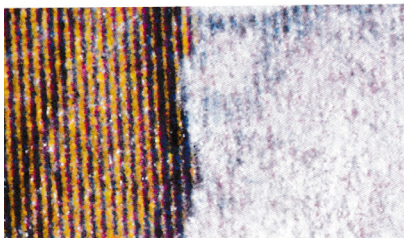
IIO jos dreapta, jos La fel detaliu (de asemenea mărit 1OX), imprimat pe
o imprimantă laser. În versiunea cu laser
tonerul este mai gros decât cerneala în
zonele mai întunecate și ecranul (de obicei
dar nu întotdeauna liniară, ca în aceasta
versiune) devine foarte evidentă
printr-un pahar puternic.

În acest moment trebuie menţionat faptul că pigmentul până la gravura indirectă (xerocopia, printul) este acelaşi doar conducătorul (aglutinantul) folosit în amestec diferă. În funcţie de tehnicile folosite o să descoperim că se foloseşte apa, grăsimea animală sau minerală, solvenţi rezultaţi în urma procesului de prelucrare a petrolului, diferite răşini etc. Menţionez că cernelurile folosite în gravură diferă de culorile folosite în alte tehnici datorită în primul rând necesităţii unei uscări rapide şi mai ales renunţării la o materialitate volumetrică folosită în pictură. După cum am mai spus, culoarea în gravură contribuie la definirea formei, o explică dar nu o defineşte. Dacă în pictură culoarea a căpătat şi un rol de definire a materialităţii obiectelor figurate prin pasta folosită în relief, în gravură acest lucru a fost posibil numai prin sugerarea adâncimilor sau înălţimilor cu ajutorul semnelor grafice. Practic volumul pastei picturale este mimat cu ajutorul culorii prin pată, linie şi punct.

Astfel ajungem la elementele texturii. Poate, mai mult decât in celelalte tehnici care figurează formele în artele vizuale, gravura prin imaginea morfologică rezultată are cel mai mult nevoie de texturi pentru a face recognoscibilă realitatea înconjurătoare.

Revenind la tema culorii în gravură, am văzut ca unul din termenii definirii este tonul unei culori. Din punct de vedere al definiţiei, tonul unei culori este o funcţie a lungimii de undă a luminii reflectate de pe o suprafaţă pe retina ochiului. În anumite puncte de-a lungul spectrului majoritatea oamenilor cu vedere normală vor indentifica benzi înguste unde schimbarea lungimilor de undă pare a produce o schimbare în calitatea culorii. Aceste benzi au fost indentificate prin cuvintele de uz general „roşu", „portocaliu", „galben", „verde", „albastru" şi „violet". Lungimea de undă este diferită pentru fiecare dintre noi. Tocmai de aceea au apărut denumiri de sine stătătoare precum: „galben-portocaliu" şi „roşu-portocaliu", „galben-verde" şi „albastru-verde", „albastru-violet" şi „roşu-violet" sunt de asemenea folosite pentru a face distincţii de calitatea culorii. Pentru observatorul cu antrenament cromatic sunt posibile indentificări încă şi mai precise de benzi de lungimi de undă izolate, fiecare bandă indentificabilă pe spectru fiind denumită un „ton". În tehnicile gravurii tonurile primare, roşu, galben, albastru sunt cel mai des folosite. Acest lucru este datorat în mod special servituţiilor la care este supusă respectiv multiplicărilor imaginii gravate având obligaţia ca fiecare exemplar să fie la fel. Combinaţiile de tonuri primare sunt folosite mai mult în tehnicile care folosesc amestecul de culori direct pe placa de imprimat, mai mult în exemplarele de artist şi care individual au indentidate. Ca şi în pictură unde o pânză este irepetabilă aşa şi gravura de autor nu poate fi multiplicată decât la nivel formal şi mai puţin din punct de vedere structural. Aşa cum în pictură combinaţiile teoretice de tonuri sunt folosite orientativ iar amestecurile sunt modificate potrivit caracteristicilor culorilor disponibile tot aşa şi artistul gravor se foloseşte de tonurile din cernelurile de gravură. Singura diferenţă este că în urma imprimării artistul gravor se îndepărteză de controlul asupra materiei cromatice lăsând dacă putem spune aşa la voia hazardului distribuţia texturală pe imaginea finală. Chiar

dacă ductul pensulei creează anumite semne şi forme, textura dinaintea supunerii formei unei presiuni exercitate asupra hârtiei se va modifica aleatoriu creând practic alte texturi. Din această cauză chiar si exemplarele de tiraj la o atentă observaţie se va vedea că nu sunt asemănătoare. Aceste mici diferenţe sunt subliniate de numerotarea tirajului care porneşte de la exemplarul cel mai apropiat de martor şi până la ultimul.

O a doua calitate a culorii în indentificare este valoarea. Pe o scară începând cu negrul şi deschizându-se progresiv până la alb, un ton ca galbenul e văzut cu un grad de luminozitate apropiat de polul alb. Alte tonuri din familia albastrului sau violetului ocupă pe scară poziţii mai apropiate de negru. Această măsură a luminozităţii unei culori e denumită valoarea ei. Nu toate tonurile au aceeaşi valoare; fiecare dintre ele poate fi modificat din punctul de vedere valorii pentru a deveni mai deschis sau mai inchis. În cazul unei suprafeţe opace artistul gravor are posibilitatea să ridice valoarea unei culori prin adaos direct cu alb. Când se folosesc culori transparente gravorul poate adăuga o pastă transparentă diluând astfel culoarea, dispersând particulele de pigment, astfel încât prin pelicula colorată se vede mai mult fundalul alb al hârtiei. Acesta produce efectul optic al unei valori mai deschise. La fel, tonurile pot fi inchise către valoare mai joasă prin adaosuri de negru sau, în cazul culorii trasparente, prin aplicarea culorii diluate pe o hârtie tonată într-o valoare închisă.

Dacă în pictură grundul nu reacţionează cu pigmentul mineral sau chimic în gravură trebuie să fim atenţi la ce tip de pigment şi ce tip de aglutinant folosim pentru ca oxidul rezultat în urma aşezării pe placa metalică să nu altereze atât tonul cât şi valoarea culorii folosite

Saturaţia

O culoare oarecare ca ton poate fi foarte deschisă ca valoare şi extrem de strălucitoare. Tot această culoare de tonalitate luminoasă poate fi făcută să apară şi inchisă sau cenuşie. Diferenţa de strălucire se spune că este o diferenţă în gradul de saturaţie sau intensitate a unei culori. În gravură ca şi în pictură gradul de saturaţie depinde de pigmenţii disponibili

la producerea culorii şi materialul liant are limite în strălucirea culorii pe care o produce. Toate tonurile pot fi reduse ca strălucire până când ating cele mai joase nivele de saturaţie. În acest punct, ele se neutralizează şi apar ca griuri ce nu pot fi indentificate cu nici o familie tonală. Când se combină două tonuri cromatice şi combinaţia lor produce un gri neutru, se spune că tonurile sunt complementare. Variind proprţiile unui amestec complementar de tonuri se pot realiza numeroae grade diferite de saturaţie. În gravură ca şi în pictură schimbarea de saturaţie se realizează prin alb şi negru.

În concluzie, aşa cum observăm în imaginile gravate şi colorate de început, culoarea prin cele trei stări de indentificare în gravura tradițională are un rol secundar fiind percepută mai mult ca anvelopă a formei figurate şi mai puţin ca formă care figurează. Odată cu apariţia clişeografiei şi degrevarea gravurii de condiţia de înlocuitor al tiparului, culoarea capătă aceaşi importanţă pe care o are în pictură şi anume de făuritoare de forme figurate explicite fără a mai apela la semnele grafice de delimitare a formei respectiv linia şi punctul. Odată cu definirea gravurii ca gen de artă în sine, culoarea devine ca şi în pictură o simplă modalitate de figurare a formei singurele diferenţe fiind aceelea ale tehnicii şi materialelor specifice folosite.

FORMA

Din punct de vedere al definiţiei din dicționarul explicativ al limbii române forma se referă la: *„Categorie care desemnează structura internă și externă a unui conținut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces.”*[2]

În analiza noastră morfologică forma se referă la figura plastică a unei ființe, obiect a tot ce compune suprafața compozițională din stampa imprimată. În esență mă refer la toate mijloacele de exprimare din conținutul unei lucrări gravate și imprimate.

Dacă în pictură forma înseamnă suprafaţa colorată în gravură elementele definitorii ale formei sunt ***punctul, linia şi pata***. Aceste trei elemente morfologige împreună alcătuiesc diferitele tipuri de forme recognoscibile reuşind chiar să figureze

2 https://dexonline.ro/definitie/form%C4%83

materialităţile multiple ale lumii înconjurătoare. La fel ca în toate celelalte manifestări din atele vizuale dictonul ***„minimum de mijloace maximum de expresie”*** devne modalitatea de lucru.

În gravură când începem să ne gândim la formă, automat ne apare conturul care se naşte odată cu mişcarea unui punct într-o suprafaţă bidimensională creând o linie cu grosimi şi subţirimi diferite şi care la rândul său printr-o translație creează o pată. Conturul prin cele trei mijloace de expresie plastică respectiv punctul, linia şi pata creează forme mai mult sau mai puţin regulate şi care printr-o alăturare elaborată dau naştere la diferite tipuri de suprafeţe compoziţionale structurate armonic. Aşa cum literele printr-o alăturare licvistică dau naştere la noţiuni şi înţelesuri prin cuvânt, propoziţie şi frază tot aşa formele conturate într-o suprafaţă dată exprimă stări folosindu-se de naraţiunea imaginii. O formă oricât de abstractă ni s-ar părea nu poate exista în afara unui înţeles uneori cunoscut numai de artistul creeator.

Dacă cercul ca formă simbolizează mobilitatea atunci pătratul simbolizează stabilitatea. Pătratul exact ca și forma rotundă este tot o formă simetrică cu centrul de greutate în centru. Axele de simetrie ale cercului sunt nenumărate în timp ce pătratul se rezumă la patru axe de simetrie. Astfel avem cele două axe paralele față de laturi alături de două diagonale care unesc colțurile. Diferența dintre cele două forme nu este doar legată de număr, ea indică de asemenea diferența calitativă dintre o formă deplin proprie centricităţii şi una esenţial definită de vectorii lineari ai unei grile aflată în afara centrului unei figuri. Prin urmare, cele două forme figurate se raportează diferit la mediul înconjurător. În simbolistica universală pătratul a fost apreciat întodeauna ca inferior cercului, folosit pentru a reprezenta pământul, în timp ce cercul

Pătratul a fost considerat inferior cercului şi folosit deci pentru a simboliza pământul, în timp ce cercul reprezintă veșnicia cerească sau existenţa eternă infinită.

Pornind de la aceste două forme geometrice precise şi folosind mijloacele plastice specifice fiecărei tehnici în parte un artist gravor poate figura practic orice tip de formă recognoscibilă. Iar prin folosirea diferitelor texturi o formă poate îmbrăca absolut orice formă materială.

„Astfel, orfevrul din Nürenberg sfârşeşte prin a deţine cheia şi secretul. El depăşeşte limitele casei sale, a străzii şi a oraşului său. Ca şi Uccello, el deţine universul între-un mic pătrat de pergament acoperit de semne şi linii întretăiate. El îmbină gândirea din Franţa, Anglia şi Italia. Rămâne un mare maestru german, însă este prinţul unei anumite familii spirituale. La sfârşitul vieţii sale, crede că a rezolvat antinomia dintre obiect şi semn, dintre viaţa trecătoare şi stabilitatea raţiuni. Dar, cu paisprezece ani mai înainte, se îndoia încă de acest lucru, iar expresia pe care a dat-o neliniştii sale ne emoţionează mai adânc decât seninătatea lui de teoretician. Gravând Melancolia, el a grupat în jurul îngerului cu aripi de vultur toate instrumentele de măsură şi toate uneltele tehnici. lată scara zidarului, echerul, fierăstrăul şi rindeaua; de pereţi unui stilobat sunt suspendate o clepsidră, nişte balanţe, o maşină de socotit; pe sol zac o sferă şi un enorm poliedru de piatră. Îngerul ţine în mină un compas. Dar el s-a oprit din calcule şi priveşte în gol cu nelinişte. Există deci un element care nu se poate reduce la matematică şi pe care măsura este incapabilă să-l sesizeze? Un câine dormitează, scufundat într-o oarbă inerţie; un copil lucrează cu o silinţă inocentă; îngerul neliniştit şi-a întrerupt munca. Banderola prinsă de aripile liliacului, care zboară în faţa unui soare strălucitor şi funebru, ne spune semnificaţia operei, fără a ne explica motivele ei. Niciodată Dürer nu a fost mai puternic şi mai plin; puţine compoziţii sunt de un echilibru mai frumos şi de un studiu mai riguros. Dar această Melancolie, de un accent atât de sfâşietor şi mândru, este mai curând enigmatică decât misterioasă.”[3]

SPAŢIUL

Artistul care lucrează în două dimensiuni începe prin a face semne pe o suprafaţă plană. Această suprafaţă reprezintă spaţiul său, lumea în care îşi construieşte ordinea plastică a artei sale. Limitat de dimensiunile şi proporţiile planului bidimensional, gravorul îşi aranjează formele în acest spaţiu pentru a le face să satisfacă exigenţele estetice, reprezentaţionale şi expresive ale ideii sale. Odată figurată prin desen o formă pe o suprafaţă goală, automat spaţiul gol capătă conotaţie spaţială

3 Henri Focillon, „Maeştrii Stampei”, Editura Meridiane, Bucureşti, 1972, pp. 17-18

distinctivă. Astfel acest gol devine fondul în fața căruia a fost desenată o figură. Uneori în gravură acest fond devine în sine o nouă figurare texturală a unui spațiu gol. De foarte multe ori acest fond în gravură este tratat cu maximă exigență estetică având un rol esențial în economia compoziției finale. Un alt element care se naște ca figură este rama fizică tridimensională care încadrează o stampă. În consecinţă, spaţiul gravat al unei stampe nu se opreşte la ramă, ci continuă dincolo de aceasta, ceea ce nu-i de prea mare importanţă atâta timp cât fundalul este gol şi nu penetrează adâncimea dincolo de simpla distincţie fond-figură.

LINIA

Linia, poate mai mult ca în alte tipuri ale artelor vizuale (pictura, desenul de șevalet), în tehnicile gravurii, este un aspect special al formei. Putem afirma că o linie e de fapt o formă atât de lungă în raport cu lăţimea ei, incât tindem să neglijăm dimensiunea lăţimii şi să presupunem că elementul nu are decât dimensiunea lungimii. În mod obișnuit linia este considerată drept marginea unei forme. În orice caz- ca evidenţă a actului gestual de a desena sau ca hotar al unei forme- linia joacă un rol important în artele bidimensionale, în cazul nostru al gravurii. indiferent dacă este considerată drept element plastic separat sau un component specific al elementului morfologic.

„Muzicalitatea liniei, doresc să-o realizez oricare ar fi instrumentul pe care îl folosesc. Este o dificultate dar şi o plăcere. Când desenez pot spune că mâna mea dansează. Mi-a plăcut să dansez. Dansul este un desen, liniile cursive ale trupului în spațiu. Eleganța liniei rezidă în parcursul creat de propria sa necesitate. din caietul 2010”[4]

Linia alături de punct în tehnicile gravurii sunt principalele mijloce plastice, putem spune chiar că sunt elementele caracteristice ale structurii unei forme. Dacă mărim cu o lupă o linie trasată cu un ac de gravură o să descoperim că această linie se transformă într-o formă. Folosind această descoperire artistul gravor se va folosi ori de câte ori este nevoie de ea pentru a figura forme posibile într-o tehnică sau alta. În

4 Secolul 21, „PUNCTUL ȘI LINIA”, Geta Brătescu, „Prepozițiile în și pe relația lor cu cerul”, p.105

funcţie de tehnica abordată linia este ori formă ori element de structură materială.

„Să nu ne mai mirăm că că îl vedem pe Dürer combinând (pe la 1507) faimoasele sale noduri din linii împletit; ele au, În arta sa, o valoare simbolică. Ele sunt imaginea unei lumi în care începutul şi sfârşitul oricărui lucru sunt ascunse, în care linia vieţii urmează un prcurs continuu, încrucişat, împletit, de-a lungul căruia noi inaintăm fără să înţelegem taina rozaselor[5], a grilelor, a nodurilor.”[6]

PUNCTUL

Punctul în esenţă este o formă abstractă dar în momentul în care îl figurăm cu mijloacele plastice, el devine o formă circulară.

Rotunjimea punctului respinge orice relaţie cu coordonatele exterioare centrului spaţiului terestru. Locul incert care poate fi oriunde și nicăieri încurajează mobilitatea fără a indica o direcție a puctului, el existând în sine. Figurile rotunde nu au nici unghiuri nici margini și nu ne indică vreo direcție. Prin urmare această formă este adecvată lucrurilor mobile. Dacă facem referire la punct ca un concept folosit în geometrie realizăm că nu are dimensiune fiind utilizat pentru a indica un loc exact în spațiu. Punctul în plan este determinat de intersecţia a cel puţin două drepte, semidrepte sau segmente de dreaptă. La fel este condiționat și în spațiu.

Printr-un punct pot trece o infinitate de drepte.

O dreaptă este la rândul ei formată dintr-un număr infinit de puncte.

Această infinitate de puncte formează un plan.

Asemănător planului o suprafață închisă conține de asemenea o infinitate de puncte.

O altă definire a unui punct o reprezintă figura geometrică de bază care intră în compunerea tuturor celorlalte forme geometrice – orice figură geometrică poate fi redusă la puncte.

5 Ornamente în formă de frunze aşezate simetric și înscrise într-un cerc / Sursa: https://dexonline.ro/definitie/rozas%C4%83 / Accesată la data de 1 februarie 2023

6 idem: Henri Focillon, „Maeștrii Stampei”, Editura Meridiane, București, 1972, p .15

Concluzia ar fi că punctul în morfologia gravurii este un semn, o formă, fie geometrică ori abstractă care prin alăturare într-o suprafață devine o pată punctiformă. În același timp într-o compoziție vizuală plastică, punctul poate fi centru de interes fir cromatic, prin dimensiunesau de direcție, fie prin așezarea în locul stabilit compozițional.

„Punctul și linia sunt semnele majore cu care omul poate să înțeleagă și să exprime universul care-l cuprinde și care este el însuși. De când omul a început să comunice prin semne grafice, incizii în piatră, dâre pe nisip, semnele au fost, prin natura suportului și a gestului care l-a utilizat, punctul și linia. Cursivitatea liniei nu este altceva decât o asumare paroxistică a punctului, punctul multiplicându-se fără șansa nici unei izolări. Dar dacă noi vrem să ne întâlnim cu cineva pe o anumită stradă, îi fixăm un punct de întâlnire. (din caietul 2011)[7]"

7 Secolul 21, „PUNCTUL ȘI LINIA", Geta Brătescu, „Prepozițiile în și pe relația lor cu cerul", p.106

„ Istoria omenirii este istoria ideilor. ”

Luigi Pirandello

Fig. 1. Gravură în os de mamut vechi de aproximativ 13.000 de ani. Sursa: Oldest Art in Americas Found on Mammoth Bone (nationalgeographic.com) accesată la data de 21 iulie 2022.

Fig. 2. Mâinile pictate în peștera din Altamira. (tehnica șablonului). Sursa: GETTY IMAGES, Prehistoric Spain: Three new prehistoric hand prints found inside Altamira cave in Spain | Culture | EL PAÍS English Edition (elpais.com) accesată la data de 21 iulie 2022

Fig. 4. Lespede de piatră cu douăsprezece mici personaje de sigiliu. Expoziție Treasures of Ancient China - , Sursa: File:CMOC Treasures of Ancient China exhibit - stone slab with twelve small seal characters.jpg - Wikimedia Commons accesată la data de 21 iulie 2022.

Cap. II

O ISTORIE A TEHNICILOR ȘI MANIERELOR GRAVURII[1]

Dintre genurile artelor vizuale **Gravura** este cea mai veche forma de Artă. Diferite forme figurate gravate s-au găsit pe oasele preistorice (Fig. 1), pietre sau pe pereții peșterilor (Fig. 2).

Tehnica de multiplicare a formelor figurate din gravură începe odată cu sumerienii (c.3000 î.e.n.). Ei au gravat inscripții cuneiforme și desene pe sigilii cilindrice (din piatră). Aceste sigilii prin rostogolire pe tăblițe de lut moale (Fig. 3) prin ormele figurate la înălțime lăsau amprente în relief la adâncime.

Practic ne aflam în fața fenomenului multiplicării unor

Fig. 3. Cilindru Sumerian. Sursa: Sumerian stamp cylinders - Bing accesată la data de 21 iulie 2022.

semne figurate, prefigurând principiul mecanic al presei viitoare de tipar. Cilindrul, printr-un proces tehnologic mai complicat, devine mai târziu, partea rotativă a presei tipografice moderne.

Sigiliile din piatră găsite în China (Fig. 4) în jurul secolului al II-lea e.n. reprezintă primele forme primitive de matrițe gravate. Prin analogie cu tehnicile actuale putem să o denumim, ***tehnica ștampilei***. Primele stampe autentificate din aceasta tehnică au fost farmecele budiste imprimate în Japonia și distribuite între 764 și 770 d.Hr. Primele stampe datorate

1 Florin Stoiciu / „Tehnici și maniere ale gravurii, cursul II” / pp. 57-141

matrițelor confecționate din blocuri de lemn erau imprimate pe suport textil și au fost făcute de egipteni (secolul al VI-lea sau al VII-lea). Cea mai veche forma figurată tipărită este un sul din Sutra imprimată de Wang Jie (Fig. 5) în anul 868 d.Hr. Descoperirea avut loc într-o peștera din estul Turkistanului (Asia centrală).

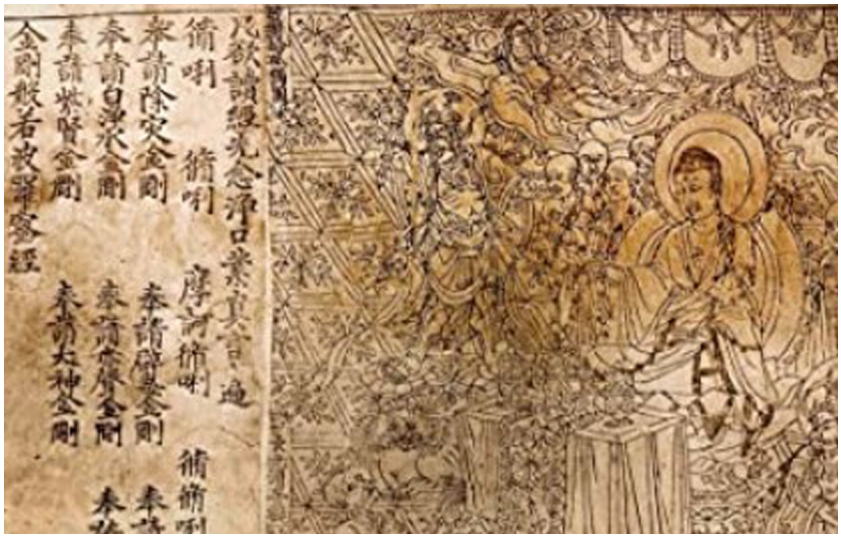

Fig. 5. Diamantul Sutra, o carte budistă din Dunhuang, China din 868 d.Hr., se spune că este cea mai veche carte tipărită cunoscută, (tehnica gravurii în înălțime-xilogravură) (fragment), Sursa: https://twitter.com/expresscopycom/status/1469386333709688832/photo/1accesată la data de 26 iulie 2022.

În Europa, tehnica ștampilei a fost la început făcută manual (pentru a imprima sigilii și semnături regale) a precedat imprimarea cu ajutorul unei prese mecanice de gravură. Din punct de vedere documentar cea mai veche semnătura regală imprimată este cea a regelui Henric al VI-lea al Angliei, (1436) (Fig. 6). După aceasta experiență a gravurii prin imprimările manuale a diferitelor sigilii sau semnături regale stampele s-au îndreptat către imprimarea mecanică a preselor specifice tehnicilor tradiționale ale gravurii. Prima atestare documentară a unei stampe datorată unei matrițe în înălțime (sigiliul) este semnătura regala a regelui Henric al VI-lea (fig. 6) al Angliei și datează din anul 1436. Stampele imprimate pe suporturi textile erau cunoscute în Europa în secolul al VI-lea. Desenele figurau forme decorative modulare. Imprimarea pe hârtie a precedat imprimării pe suporturi textile iar acest lucru s-a datorat în primul rând hârtiei din China. În anul 1151 la Xativa în sudul provinciei Valencia, Spania a fost făcută prima lucrare pe hârtie. După acest moment morile de hârtie și-au mărit producția începând în Franța și mai apoi în Germania și Italia. Un rol deosebit îl atribuim morilor de hârtie de la Fabriano, Italia (1276). Primele forme figurate pe stampele pe hârtie, imprimate

Fig. 6. Sursa: King Henry VI (oakappledesigns.com) accesată la data de 21 iulie 2022.

după gravurile (matrițele) din tehnica xilografiei-lemn în fibră, au fost cărțile de joc. A fi Kartenmahler însemna să fi fost pictor sau producător de cărți de joc Referitor la această afirmație există un document german din anul 1402. Alte atestări documentare ale stampelor din tehnica xilografiei sunt din prima jumătatea a secolului al XV-lea atât în Italia cât și în Franța. "*Madona cu patru fecioare în gradină*" (1418) (Fig. 7). Departajarea clară între artistul gravor și meseriașul gravor specializat în tehnica lemnului a xilografiei o găsim în mai multe documente din secolul al XV-lea. Gravura în înălțime (xilografia) la începuturile sale a avut mai mult rolul de suport pentru matrițele de lemn, formele figurate fiind provenite de la artistul desenator și transpuse întru totul pe panoul de lemn de gravor. Eliberarea de aceasta condiție s-a întâmplat câteva decenii mai încolo după apariția gravurii în adâncime pe metal. Din acest moment putem spune ca genul artistic al gravurii în înălțime (Xilogravura) și-a câștigat independența. Originea tehnicilor gravurii în adâncime trebuie sa o căutăm la artiști orfevri ai vremii. Artiști pe deplin profesioniști care practicau aceasta artă de vreme îndelungată fiind respectați cu admirație pentru activitatea lor tradițională. Deoarece orfevri timpului erau ei înșiși și artiști dar și buni meșteșugari puteau controla tot procesul creativ de la început până la final.

Fig. 7. „*Madona cu patru fecioare în gradină*" (1418) Sursa: File:Virgin-saints-garden-1418.jpg - Wikimedia Commons accesată la data de 21 iulie 2022

SECOLUL AL XV-LEA ÎN GERMANIA

Unicitatea imaginilor figurate a stampelor din această perioadă se diferențiază de stampele care însoțeau un text devenind astfel ilustrații. Acestea din urmă erau imprimate într-un tiraj mare. Stampele din secolul al XV-lea nu erau semnate sau datate. Fiind imagini cu caracter religios erau purtate de pelerini dintr-o parte în alta astfel făcând imposibilă stabilirea cu precizie a locului lor de origine. Doar stilul lor putea fi invocat pentru o anumită indicație a originii.

Primele matrițe din tehnica xilografiei, din jurul anului 1402 până în jurul anului 1425, au fost dominate de forme figurate unice așezate cu multă îndrăzneala în compoziții dominate de un spațiu (ecran) gol. Majoritatea stampelor astfel realizate erau imprimate cu o culoare închisă tonal (negru, brun

etc.) facilitând colorarea lor de mâna. Formele figurate complexe ale peisajului alături de formele arhitecturale reprezintă caracteristica principală a secolului al XV-lea. Totodată, încadrarea lucrărilor în rame bogat ornamentate este specifică acestei perioade din istoria gravurii.

Maniera gravurii punctată (stipple) își face apariția în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Formele figurate au fost create de punctele mici perforate în metal, care se intersectau cu linii incizii scurte. Suprafața activă fiind la înălțime adânciturile punctelor din adâncime sunt albe inactive. În zilele noastre aceasta manieră a tehnicilor gravurii în înălțime se mai numește și metalografie. Găurile mici din rama metalică a matriței ne indică faptul ca multe dintre aceste plăci la origine erau destinate pentru a fi montate, mai degrabă ca obiect decorativ și mai puțin să fie o gravură. Cea mai veche stampă imprimată în tehnica gravurii în adâncime este datată din anul 1446. Intitulată "*Flagelarea*" (Fig. 8). În aceasta perioadă a apărut

Fig.8. Sursa: https://www.istockphoto.com/ro/vector/flagelarea-lui-hristos-gravura-cuprului-din-1446-gm816369234-132096847 accesată la data de 8 septembrie 2022.

prima personalitate distinctă care a avut o mare influență asupra gravurii germane. Ea este cunoscut sub numele de "**Maestru al cărților de joc**". Stilul său monumental era plin de simplitate fără ornamente spre deosebire de stampele orfevrarilor. Umbra era rezolvată prin tăieturi paralele ușor în diagonale. "Maestrul Banderolelor" a fost numit după sulurile panglicii figurate, aceasta fiind identitatea sa. Lucrările sunt mai decorative față

Fig. 9. Maestrul E:S, „Lectura poetului” Gravură în dăltiță, 1430. Galeria Națională de Artă, Washington, D.C. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Master_of_the_Playing_Cards%2C_A_Poet_Reading%2C_1430s%2C_NGA_108125.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

de cele ale Maestrului cărților de joc Gravorul “**Maestrul E:S**:” (Fig. 9, 10) în a doua jumătate a secolului al XV-lea a

Fig. 10. Maestrul E:S „Nebunul și femeia cu blazon”, 1450-1470 / Sursa: 41 15th Century Printmaking ideas | woodcut, 15th century, printmaking (pinterest.com) accesat? la data de 21 iulie 2022

fost a folosit inițialele ca semnătura pe matrițele sale posibil pentru prima dată. Nu se cunosc multe lucruri despre el, dar personalitatea sa poate fi văzută în aproximativ 317 gravuri. Deși este evident văzând stampele sale ca, la fel ca majoritatea gravorilor timpurii, observăm fprmația sa de orfevru. Opera sa are o calitate expresivă plastică puternică. **Martin Schongauer**

Fig.11. „Hristos Purtând Crucea”, ca. 1475–80, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336162 accesată la data de 8 septembrie 2022.

(fig. 11) este considerat ca fiind primul mare gravor care s-a delimitat
de condiția de orfevru, devenind un artist autentic al genului în sine al Gravurii. Stilul lui Schongauer avea încă influențe ale stilului gotic, dar compozițiile sale aveau o libertate mult mai mare decât contemporanii săi, fiind practic o tranziție spre curentul Renașterii. Subiectele religioase ale compozițiilor sale le regăsim în aproximativ 115 gravuri. Influența să o descoperim în artistul încă tânăr **Albrecht Dürer**. **Maeștrii B.M., W.H., L.G.S., B.R., A.G. și. B.G**. sunt un grup de gravori Germania care au lucrat marcând din punct de vedere artistic această a

Fig. 12. „Israhel van Meckenem și soția sa", primul autoportret dintr-o gravură. Gravură în dăltiță, anii 1480 sau 1490. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Israhel_van_Meckenem#/media/File:Israhel_van_Meckenem,_German_-_Self-Portrait_with_His_Wife,_Ida_-_Google_Art_Project.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

doua jumătate a secolului al XV-lea. **Israhel van Meckenem** (fig. 12) este un alt artist gravor controversat apărut la sfârșitul secolului al XV-lea. Un artist eclectic dar extrem de prolific, cu multe "împrumuturi" de la alți maeștri adeseori copiindu-i. Orașele italiene nordice: Veneția, Florența și Milano au dominat imprimările stampelor vremii. Imaginile gravate și imprimate pe stampe de-a lungul secolului au fost preocupate în principal de cărțile de joc și ilustrațiile de carte. Imprimările genului în sine a apărut în a doua jumătate a secolului. În același timp în Germania și Olanda gravura a fost complet dominată de subiecte religioase pe când în Italia erau mult mai diversificate acoperind o gamă relativ largă. Atitudinea renascentistă vizionară i-a determinat pe artiști sa fie mult mai receptivi la experiența pur estetică. decorativa, empatică. Față de subiectul religios

Fig. 13. „Încoronarea Fecioarei”, matrița, 1452. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Maso_Finiguerra#/media/File:Maso_finiguerra,_incoronazione_della_vergine,_1452_(bargello).JPG accesată la data de 8 septembrie 2022.

Fig. 14. „Încoronarea Fecioarei”, stampa, 1452. Sursa: https://www.google.ro/search?q=Maso+Finiguerra+printmaker&tbm=isch&ved=2ahUKEwj8_ accesată la data de 8 septembrie 2022.

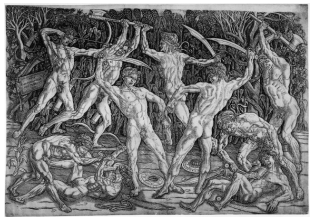

Fig. 15. Antonio del Pollaiuolo, „Bătălia nudurilor”, 1465-75, Gravură în dăltiță-maniera gravurii fine. Sursa: https://fineartamerica.com/featured/battle-of-the-nudes-15th-century-science-source.html accesată la data de 8 septembrie 2022.

stampele italiene au venit cu un plus din subiectele mitologice, ornamentație pură realizând unele dintre cele mai bune gravuri după portretele timpului. **Maso Finiguerra**,(Fig.13, 14), florentin, a fost acreditat de cronicarul artiștilor renascentiști Giorgio Vasari cu inventarea gravurii pe metal dar dovezile documentare actuale arată faptul că în aceeași perioadă, în Olanda și Germania, gravura în dăltiță se afla într-un stadiu mai avansat. Chiar daca cărțile imprimate au fost introduse inițial din țările nordice în Italia gravura a rămas la nivelul de dezvoltare națională, regională, fiind eliberată astfel de influențele externe până la începutul secolului al XVI-lea. În gravură tehnica în dăltiță din Italia a fost practicată în doua modalități[1] de expresie plastică, respectiv forme figurate cu texturi dese și fine (*maniera fină*) și cu texturi largi rare (*maniera largă*). Maniera *modului fin* asociată cu școala **Finiguerra** și se caracterizează prin linii strâns tăiate și extrem de fine combinate cu intersecții și uneori cu puncte. Maniera largă este mai puțin densă, iar formele figurate sunt modelate folosind linii paralele tăiate în diagonală îmbogățite uneori cu tăieturi scurte sau puncte. Anveloparea formelor figurate cu umbre este rezolvată cu spațiile dintre linii mai mari în cazul manierei largi iar intersecțiile din maniera modului fin nu mai apar. Maso Finiguerra**,** chiar daca nu a fost un artist important, a avut o influență asupra lui **Antonio Pollaiuolo** (pictor, sculptor și arhitect florentin) (fig. 15). Reputația lui Pollaiuolo se bazează pe stilul sau inconfundabil ca în cazul lucrării “*Bătălia nudurilor*” (1476-75). O imagine cu forme figurate elegant gravată în dăltiță. În timp ce Pollaiuolo a creat și lucrat la Florența, **Andrea Mantegna**, (pictor și

1 Apud A technical dictionary of printmaking, André Béguin., În 1872, Kolloff a introdus distincția între mariera fine și maniera larga în ceea ce privește gravura italiană din Quattrocento.
„Prima dintre aceste maniere se presupune că se caracterizează printr-o muncă foarte apropiată, în care liniile sunt greu de distins, în timp ce în a doua manieră liniile sunt bine separate, ca într-un desen în creion. a gravorilor asemănători lui Botticelli, în timp ce maniera largă era mai virilă și mai apropiată de opera lui Pollaiolo... în practică exemplele de jumătate și hibrizii acestor maniere sunt cel puțin la fel de multe ca exemplele pure. Originalul și copia sa. , primul plan și fundalul unui anumit tipărit nu sunt adesea în același mod. Cei care au folosit această distincție știu mai bine decât oricine altcineva că nu este decât o soluție provizorie, destul de arbitrară, fără prea multă semnificație și , în general, destul de greoaie.” (Jean Laran, L'Estampe,l, p. 40, PUF, PARIS, 1959 Sursa: Fine manner and broad manner. Beguin. (polymeta-al.nl) accesată la data de 23 iulie 2022

grafician) cel mai bun artist gravor, a trăit și a lucrat în Mantua. De pe urma lui Mantegna (fig. 16) au rămas aproximativ 20 de gravuri dintre care doar șapte sunt complet autentificate. Toate gravurile sunt executate în tehnica gravurii în dăltiță, maniera

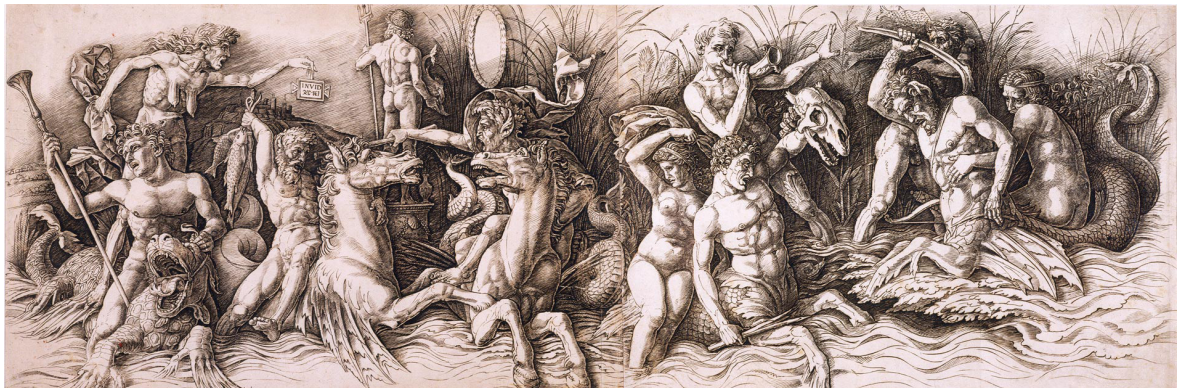

Fig. 16. Andrea Mantegna - „Bătălia zeilor mării ". Sursa: https://www.wikidata.org/wiki/Q4024963#/media/File:Andrea_Mantegna_Schlacht_der_Meeresg%C3%B6tter.jpg accesată la data de 8 septembrie 2022.

largă. Mantegna prin superbele sale desene și a gravurilor pline de virtuozitate a putut crea o gamă largă de materialități texturale în stampele sale fiind un exemplu pentru majoritatea adepților săi. Dintre maeștrii artiștilor gravori s-a numărat și **Cristofan Robetta**, un florentin care a realizat niște gravuri în dăltiță

Fig. 17. Cristofano Robetta (italian, 1462 - ca. 1535). O alegorie a puterii iubirii, după 1500. Sursa: https://www.alamy.com/stock-photo-cristofano-robetta-italian-1462-ca-1535-an-allegory-of-the-power-of-77324349. accesată la data de 8 septembrie 2022.

complicate în maniera fină; și venețianul **Jacopo de Barbari** (fig. 18) care după călătoria sa în Germania arată influența lui Albrecht Dürer.

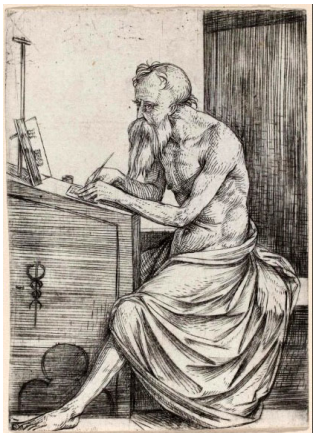

Fig. 18. Sfântul Ieronim, gravură de Jacopo de' Barbari, 1501/1504; în colecția National Gallery of Art, Washington, D.C. Sursa: Jacopo de' Barbari | Italian painter | Britannica accesată la data de 23 iulie 2022

ȚĂRILE DE JOS ȘI BURGUNDIA

În Țările de Jos și Burgundia prima jumătate a secolului al XV-lea a fost dominată de ilustrațiile de carte gravate în tehnica xilografiei lemn în fibră. Cu toate că nu s-a produs nici măcar o stampă de mare importanță , au fost publicate cărți cu un design grafic elegant. Principalele ateliere de gravură au fost în Anvers și Delf (Belgia).

În paralel sau chiar puțin mai devreme observăm apariția unor artiști gravori în Germania de la mijlocul secolului al XV-lea. La fel un alt grup de artiști gravori au apărut în Țările de Jos și Burgundia vecină. Artiști gravori autentici, ei sunt identificați numai după subiectul lucrărilor sale: **Maestrul Morții Mariei, Maestrul al Grădinilor Iubirii și Maestrul al Muntelui Golgotei**.Spre sfârșitul secolului, Olanda a mai produs un artist gravor genial care rivalizează cu **Maestrul E.S**. și este cunoscut sub numele de **Maestru al Cabinetului din Amsterdam** sau **Maestru al Hausbuch**. (1450-1470) (fig. 19). Este cunoscut sub

Fig. 19. Maestru al Hausbuch, „Sfânta Familie cu Tufișul de Trandafiri", tehnica;Pointe sèche (punct uscat), între 1488 și 1490, 143 mm x 115 mm., Rijksmuseum Amsterdam, Amsterdam, Sursa: https://www.davidhill.org/art-of-the-housebook-master/ accesată la data de 9 septembrie 2022

acest nume, deoarece cea mai buna colecție de stampe ale sale extrem de rare se afla în cabinetul de stampe al muzeului din Amsterdam, Rijksmuseum. Formele figurate din stampele sale sunt rezolvate pictural aproape expresioniste ca expresie plastica. El avut o contribuție determinantă fiind primul artist care a folosit tehnica gravurii în adâncime-Pointe sèche

FRANȚA

Ilustrațiile de carte în Franța au dominat gravura de-a lungul secolului. Parisul, centrul cultural, a fost principalul oraș ca importanța în editarea și publicarea cărților, cu toate ca, deși alte orașe prospere cum ar fi Lyon-ul a editat mult mai multe carți ilustrate. Publicațiile imprimate de **Dupré** și **Pierre Le Rouge** (fig,20) sunt gloriile artei grafice medievale franceze.

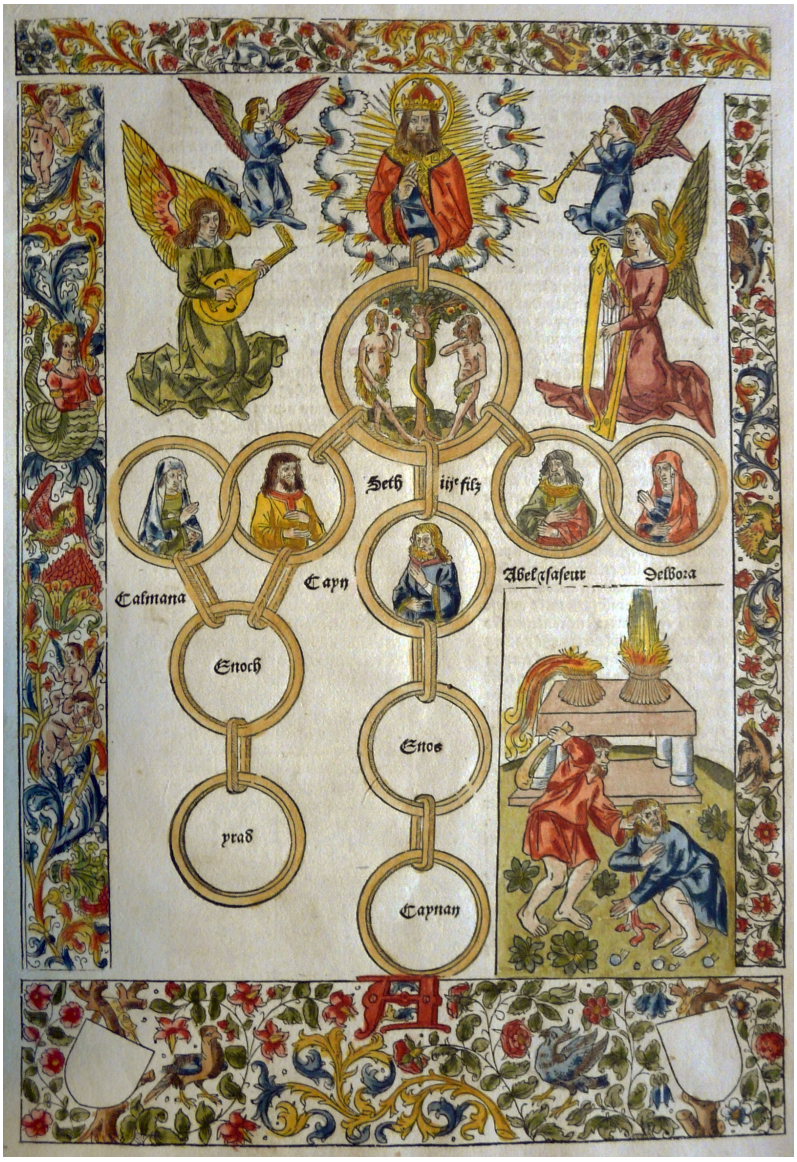

Fig. 20. Pierre Le Rouge, „Mer des Histoires", tehnica; xilogravură, între 1488 și 1489, Sursa: http://www.sgcollezionestampe.it/portfolio-item/foglio-da-incunabolo-con-illustrazione-e-bordura-xilografica/accesată la data de 9 septembrie 2022

Ciudat este ca nu prea au existat gravuri care sa iasă în evidență, majoritatea
stampelor franceze din aceasta perioada au fost fie ilustrații destul de grosolane, ușor provinciale sau cărți de joc.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XVI-LEA ÎN GERMANIA

Fig. 21. Albrecht Dürer, „Autoportret la vârsta de 28 de ani", tehnica; pictură în ulei, ,
Născut: 21 mai 1471; Nürnberg, Germania
Decedat: 6 aprilie 1528; Nürnberg, Germania
Naționalitate: germană
Mișcarea artistică: Renașterea de Nord
Școala de Pictură: Școala Germană
Domeniu: pictură, tipografie, gravură, teoria artei
Influențat de: Andrea Mantegna, Rogier van der Weyden, Giovanni Bellini
A influențat pe: Raphael, Tițian, Parmigianino, Jacopo Bassano, Bartolomeo Veneto, Francisco Goya, Wilhelm von Kaulbach, Hans Hoffmann, Sassoferrato, Lucas van Leyden, Bernard Van Orley
Profesori: Martin Schongauer
Prieteni și colegi de breaslă: Raphael, Giovanni Bellini, Leonardo da Vinci, Jan Provoost, Joachim Patinir
Sursa: https://www.wikiart.org/en/albrecht-durer accesată la data de 9 septembrie 2022

Despre **Albrecht Dürer** (fig. 21) se pot scrie multe dar sinteza de față mă determină sa fac doar o prezentare scurtă a celui mai mare maestru al artelor grafice. Vorbind de artele grafice subliniez că în mod special această considerare se referă la genul artistic GRAVURA (fig, 22). Un artist complex, cu adevărat renascentist s-a preocupat alături de artă de știință și filosofie. Paradoxul activității artistice a lui Dürer a fost ca

Fig. 22. Albrecht Dürer, „Hristos Purtând Crucea din seria Patimilor", tehnica; gravura în dăltiță, 1512, Sursa: https://www.westmont.edu/albrecht-durer accesată la data de 9 septembrie 2022.

după călătoria de studii din Italia a reușit performanța ca el la rândul sau sa îi influențeze pe artiștii gravori italieni. Subiectele stampelor lui Dürer reflecta orientarea europeana de moment a

intelectualitații timpului. Preocupările și studiile sale în stampele imprimate poarta amprenta folclorică, mitologică sau religioasă. Trebuie sa menționăm faptul ca de asemenea, este unul dintre cei mai mari artiști gravori care au realizat portretele personalitaților timpului sau. Dürer a fost un artist gravor cu o imaginație și o sensibilitate aparte în compozițiile sale. Gravura prin efortul sau tehnic a ajuns la un nivel de măiestrie maxima.Durer folosindu-se de experimentele sale din tehnica gravurii în înălțime a xilogravurii a realizat o serie de stampe și gravuri în tehnicile gravurii în adâncime: gravura în dăltiță, gravura în aquaforte (corodare cu mordanți care au la baza un acid) și pointe sèche (punct uscat fără acizi). Cele mai bune lucrări au fost executate de el însuși și totodată s-a folosit de propriile desene pentru a crea gravuri de sine stătătoare ale genului artistic puse în discuție.

Despre **Hans Baldung** (fig. 23), putem spune ca lucrând

Fig. 23. Hans Baldung (numit Hans Baldung Grien), „Vrăjitoarele”, tehnica; xilogravură maniera clarobscur cu două plăci, imprimată în gri și negru; al doilea exemokar din stadiul al doilea, dimensiunea: hârtiei: 38.9 x 27 cm, 1510, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336235 accesată la data de 9 septembrie 2022.

cu Dürer și-a păstrat originalitatea reprezentând un reper printre artiștii germani ai timpului sau. Compozițiile sale tratează teme mistice ale vremii cum ar fi: magia, farmecele, vrăjitoria. Baldung prin temele sale medievale a facut o continuare cu Renașterea germana.Pe lângă gravurile sale din xilografia alb negru el a folosit și maniera gravurii în înălțime a clar-obscur-ului în care lumina și umbra sunt realizate prin utilizarea mai multor matrițe din lemn pentru diferite tonuri ale aceleași culori. El a fost mult mai puțin afectat de influența renascentistă italiana a lui Dürer.

Lucas Cranach cel Bătrân (fig. 24) putem spune că era o personalitate care se încadra perfect în curentul renascentist german fără a avea vreo influență din partea maestrului Albrecht Durer. Imaginația sa bogata plina de forță a facut posibila realizarea mai multor gravurii din tehnica gravurii în înalțime respectiv xilogravura (lemn în lungul fibrei) și mai puține în

Fig. 24. Lucas Cranach cel Bătrân, „Izgonirea din rai”, tehnica; xilogravură, dimensiunea: hârtiei: 33 x 23 cm, 1509, Sursa: https://ro.pinterest.com/pin/555983516479329052/?nic_v3=1a5t7vWy2 accesată la data de 9 septembrie 2022.

tehnica gravurii în adâncime. Conceptul de a face o tehnica a gravurii doar de dragul temei alese îl găsim la **Albrecht Altdorfer**. (fig. 25) Forma figurată a peisajului cotidian avea o prezență scăzută în compozițiile sale având mai mult un rol decorativ. Dintre artiștii gravori care sub influența sa care au

Fig. 25. Albrecht Altdorfer, „Fecioara cu Pruncul", tehnica; xilogravură, dimensiunea: plăcii: 16,2 x 11,8 cm, 1515, Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/5149027/ accesată la data de 9 septembrie 2022.

Fig. 26. Augustin Hirschvogel, „Peisaj fluvial cu stânci înalte", 1546 Sursa: https://www.google.ro/search?q=Augustin+Hirschvogel+printmaKING&sxsrf=ALiCzsZhcDTC-9lOC7deBGp-bT163Gs07Q:1662870146139&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiE2fiC8ov6AhU8RPEDHeB1DekQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1607&bih=772&dpr=0.85#imgrc=HrxeWhLKdTkmFM accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 27. Hanns Lautensack , „A Vedere despre Steyr", Tehnica: aquaforte, 1554.Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Hanns_Lautensack#/media/File:Hans_Sebald_Lautensack_-_Steyr_1554.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

realizat stampe cu forme figurate ale peisajului amintim pe: **Augustin Hirschvogel** (fig. 26) și **Hanns Lautensack**.(fig. 27) În secolul al XVI-lea mai avem, artiștii care au fost denumiți "**Micii Maeștrii**" (**Kleinmeister**), numiți așa datorită formatului mic al stampelor lor, fără vreo aluzie la statura lor fizică. Dintre aceștia amintim pe: **Hans Sebald Beham** (fig. 28), **Georg Pencz** și **Heinrich Aldegrever**. (fig.29)

Fig. 28. Hans Sebald Beham, Stema lui Sebald Beham, , Tehnica: aquaforte, 6,8 (hexagon) x 5,9 cm, 1544, The British Museum, Londra. Sursa: https://jhna.org/articles/sebald-beham-entrepreneur-printmaker-painter/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 29. Georg Pencz, „Visus", , Tehnica: aquaforte, Dimensiunea plăcii 7,7 x 5,2 cm, 1530. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/5148970/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 30. Heinrich Aldegrever , „Creația Evei", , Tehnica: gravura în adâncime,1540. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/428295 accesată la data de 11 septembrie 2022.

ȚĂRILE DE JOS ȘI FLANDRA

Lucas van Leyden (1489-94/1533) (fig. 31) este un

Fig. 31. Lucas van Leyden, „Adorația Magilor" , Tehnica: gravura în adâncime, stadiul 1, Dimensiuni: hârtie: 30 x 43,3 cmm, 1513. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360209 accesată la data de 11 septembrie 2022.

alt artist gravor remarcabil de origine olandeza al perioadei analizate. Nu se cunoaște dacă data nașterii sale este corectă, dar dacă se dovedește a fi Leyden la vârsta de paisprezece ani înseamnă că era deja un artist gravor desăvârșit. Odată cu maturitatea el a devenit un artist complet și de cele mai multe ori îl vedem cum rivalizează cu maestrul Dürer. Pe lângă gravurile sale din tehnica gravurii în adâncime, care se caracterizează printr-o atenție deosebita a detaliilor, van Leyden a realizat mai multe xilografii alături de câteva gravuri în maniera dălțiței a tehnicilor gravurii adâncime. Un excelent virtuoz al manierei dălțiței pline, gravorul flamand **Hendrik Goltzius** (1558-1617) (fig. 32) a realizat o serie de materialități cu texturi diverse

Fig. 32. Hendrick Goltzius, „Icarus" , Tehnica: gravura în adâncime, 1588, Muzeul Staedel, Frankfurt pe Main. Sursa: https://www.apollo-magazine.com/first-look-hendrick-goltzius-dutch-mannerist-printmaking/#jp-carousel-109201 accesată la data de 11 septembrie 2022.

pentru a simula formele figurate din realitate.. Mai putem aminti pe artiștii gravori: **Allaert Claesz** (fig. 33) și **Cornelis Matsys**. (fig. 34)

Fig. 33. Allaert Claesz, „Cuplu și moartea la tobă" din Ciclul „Dansul Morții" , Tehnica: gravura în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 8.6 x 6.5 cm, 1520–55. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/399039 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 34. Cornelis Matsys, „Portretul lui Henric al VIII-lea" , Tehnica: gravura în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 17.6 × 13.2 cm, 1547, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/662833 accesată la data de 11 septembrie 2022.

ITALIA

În secolul al XVI-lea gravura italiană a avut de suferit după ce marele maestru Andrea Mantegna (1506) a trecut la cele veșnice. Performanța precară s-a datorat și artiștilor gravori mai puțin talentați și inspirați. Ca să ne putem facem o idee despre gravura acestui secol al XVI-lea va trebui să ne rezumăm doar la analize morfologice estetice având rol doar ca document al vremii

Marcantoniu Raimondi (fig. 35) este unul dintre cei mai influenți artiști din istoria gravurii, și asta nu pentru că ar

fi excelat în lucrări originale. Chiar daca a fost influențat de maestrul Albrecht Durer Raimondi a preluat doar meșteșugul (abilitățile) de la acesta. Fiind gravorul cunoscut pentru copiile sale după lucrările lui Rafael Sanzio a organizat un atelier dedicat în totalitate reproducerilor operei maestrului sau. Acest lucru a transformat practic artistul gravor original într-un gravor meseriaș. Transformarea artei gravării dintr-un mijloc plastic

Fig. 35. Marcantonio Raimondi (1480-1534) După Rafael (1483-1520) „Sfântul Pavel predicând la Atena", Sursa: https://www.christies.com/lot/lot-marcantonio-raimondi-after-raphael-saint-paul-5756383/? accesată la data de 11 septembrie 2022.

folosit de marii maeștrii într-un mod de viață mercantil prin copiile altor opere artistice a dăunat din punctul de vedere al artistului autentic actului creator.Interesant este că alături de Raimondi au activat cu abnegație și multă dedicație o întreagă generație de gravori competenți. Reproducerile prin transpunerea desenului copiat ar fi noul traseu de învățare al lui Marcantonio Raimondi. Artistul **Giorgio Ghisi din Mantua** (fig. 36, 37) este una dintre fericitele excepții. Aceasta s-a datorat în primul rând

Fig. 36. Giorgio Ghisi din Mantua, După Francesco Salviati (Francesco de' Rossi) (italian, Florența 1510–1563 Roma) „Vizita", (fragment), Tehnica: Gravură în adâncime al doilea stadiu, Dimensiunea hârtiei: 32.3 × 49.5 cm, 1540–50, Sursa: https://collectionapi.metmuseum.org/api/collection/v1/iiif/367401/771933/main-image accesată la data de 11 septembrie 2022.

izolării sale regionale. Prin comparație aș putea spune că de multe ori este bine sa mai meditezi și sa gândești și singur pentru a fi proaspăt în creația ta. Legătura dintre gravura italiana și cea nordica a fost posibila odată cu vizita sa în Belgia la Anvers.

Fig. 37. Giorgio Ghisi din Mantua, „Trinitatea", Tehnica: Gravură în adâncime primul stadiu din trei stadii, Dimensiunea hârtiei: 39.9 x 30.4 cm, 1576, Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/404311 accesată la data de 11 septembrie 2022.

FRANȚA

Jean Duvet (fig. 38) reprezintă singura figura majora franceza din secolul al XVI-lea. Formele figurate cu ornamente decorative folosite în exces ne demonstrează ca la originea meseriei sale era cea de orfevru. Andrea Mantegna a avut un rol în influența personalității lui Duvet. Cu toată aceasta influență lucrările sale au rămas complet originale. Cea mai mare lucrare a sa "*Apocalipsa*", ne dezvăluie o imaginație mistică. Cu excepția operei lui Duvet, gravura care se folosea de formele figurate

Fig. 38. Jean Duvet, „Apocalipsa Sfântului Ioan Evanghelistul”, Tehnica: Gravură în adâncime, 1555, Sursa: https://fineartamerica.com/featured/jean-duvet-french-1485-c-1570-the-revelation-of-saint-litz-collection.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

ornamentale decorative a fost cea mai mare realizare a gravurii franceze din secolul al XVI-lea. Deși aceste stampe pline de eleganța nu pot fi comparate cu opera marilor maeștrii din arta gravării, ele sunt totuși o reprezentare autentica a spiritului francez. Una dintre figurile remarcabile a acestei școli a fost la **Etienne Delaune** (fig. 39). Cu toata influența lui Rafael din picturile murale de la Vatican, Delaune a reușit sa își păstreze stilul propriu.

Fig. 39. Étienne Delaune, „ornament Grotesc cu Diana ținând o suliță”, Tehnica: Gravură în adâncime, 1572-73, Sursa: https://graphicarts.princeton.edu/2015/06/30/etienne-delaune-grotesque/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVI-LEA

A doua jumătate a secolului al XVI-lea este caracterizat printr-un declin al stampelor imprimate Albrecht Dürer și Andrea Mantegna au fost uitați fiind înlocuiți treptat de meșteri gravori doar cu priceperi în tainele meșteșugului artei gravurii

Reproducerea începută de Raimondi a câștigat noi teritorii salvând într-un fel acest gen artistic. Este o perioadă când constatăm o creștere masivă a numărului de stampe imprimate fiind probabil perioada cea mai fertila a gravurii.

Fiind un început al călătoriilor, experimentărilor , descoperirilor și a conflictelor religioase constatam o mare cerere de harți, imagini de factura religioasă și portrete la comandă. În toata Europa se deschid numeroase centre de imprimare și editare, unde se tipăresc în manierele tradiționale informațiile atât scrise cât și imagistice. Aceasta nouă meserie a fost dominată de **familiile olandeze și flamande**; în Olanda, firmele **Cock**, **Galle** și **Passe**; în Augsburg, **Dominicus Custos**; în Anvers, Bruxelles, Praga și Veneția, **familia Sadeler**. În Italia, **Antonio Salamanca** a pus stăpânire pe piața tipăriturilor dar din păcate reeditările stampelor lui Antonio Raimondi erau de proastă calitate. Plăcile metalice (matrițele gravate) în aceasta perioada au fost achiziționate de editori direct de la artist care au imprimat diferite numere de tiraje în funcție de cererea pieții. Firesc, după un număr îndelungat de imprimării plăcile gravate forțate la presiuni mecanice multiple se deteriorau destul de rapid. Erau recondiționate sau chiar refăcute în atelierele de gravura proprii. Din păcate intervențiile mai puțin fericite neprofesionale au dus la distrugerea multora dintre ele astfel azi nemaifiind posibilă nici măcar identificarea autorului plăcii originale. Dintre cei mai importanți gravori din aceasta perioadă care se ocupau cu gravarea harților sunt: **Franz Hogenberg** (fig. 40) care a gravat hărțile lui **Abraham Ortelius** (fig.41),

Fig. 40. Franz Hogenberg, „O bătaie între turci și trupele imperiale”, După Jan Cornelisz. Vermeyen, Tehnica: Gravură în adâncime, Dimensiunea: 24.7 x 33.5 cm, între 1540 și 1590, Sursa: https://graphicarts.princeton.edu/2015/06/30/etienne-delaune-grotesque/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 41. Abraham Ortelius (1527–1598), Sursa: https://www.crouchrarebooks.com/discover/mapmakers/ortelius-abraham accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 42. Gerardus Mercator. Sursa: https://oldprintgallery.wordpress.com/tag/gerardus-mercator/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 45. Un portret al cartografului și gravorului flamand/olandez Jodocus Hondius (Joost de Hondt; 14 octombrie 1563 – 12 februarie 1612). Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Jodocus_Hondius#/media/File:Jodocus_Hondius.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Gerardus Mercator (fig. 42, 43) fiind propriul sau gravor. **Jodocus Hondius** (fig.44, 45) după ce a achiziționat plăcile gravate decMercator și după finalizarea tirajului la ediția din anul 1596 le-a adus în Anglia alături de o parte din lucrările sale.

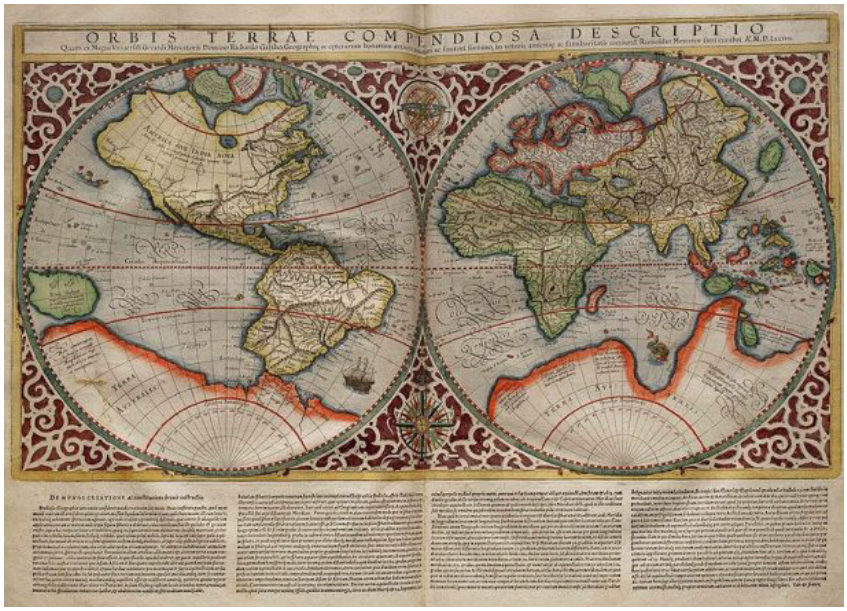

Fig. 43. Harta lumii a lui Rumold Mercator, desenată în 1587 după harta tatălui său din 1567 (publicată în 1595). Sursa: https://www.historytoday.com/archive/birth-gerardus-mercator accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 44. Japonia anilor 1600 - Harta Japoniei și a Coreei — Iaponia. Harta Japoniei, gravată pe cupru, colorată manual, c1606, de Gerardus Mercator (1512-1594) și Jodocus Hondius (1563-1612). Sursa: https://www.alamy.com/1600s-japan-map-of-japan-and-korea-iaponia-hand-colored-copper-engraved-map-of-japan-c1606-by-gerardus-mercator-1512-1594-and-jodocus-hondius-1563-1612-korea-is-still-believed-to-be-an-island-this-map-is-considered-a-milestone-in-the-cartography-of-japan-17th-century-vintage-engraving-image258848728.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

PORTRETUL GRAVAT ÎN FRANȚA

Amprenta flamandă în gravura franceză s-a manifestat la sfârșitul secolului al XVI -lea și începutul celui de -al XVII -lea. Mulți gravori și ilustratori aflați sub această influență au realizat doar forme ornamentale decorative. Cu toate aceste impedimente o școală specializată în figurarea portretului și-a făcut apariția până la mijlocul secolului al XVII -lea. Cu toate ca ea nu a generat un mare maestru, reprezintă totuși o etapa semnificativă în stampele europene.**Claude Mellan** (Fig.46) este

Fig. 46. Claude Mellan, „Vălul Sfintei Veronica”, 1649. Sursa: https://alchetron.com/Claude-Mellan#claude-mellan-28c2a641-73bf-443b-ad18-8870f6b3378-resize-750.jpeg accesată la data de 11 septembrie 2022.

un alt artist care a influențat domeniul gravurii după experiența însușită la Roma. Imprimările sale sunt pline de virtuozitate și aptitudini tehnice; Un exemplu concludent este modelarea și figurarea unui chip cu ajutorul unei spirale continue.**Robert Nauteuill** (fig.47) prin gravurile sale din maniera gravurii în adâncime, gravura în dăltiță a fost și este considerat maestrul portretului din arta gravurii franceze. Stilul sau lipsit de manierismul contemporanilor săi este elegant dar în același timp simplu. **Gerard Edelinck** (Fig.48, 49) din Anvers și **Antoine Masson** (Fig.50) sunt alți doi artiști gravori ai secolului rivali cu Nauteuill. Dacă analizăm mai detaliat observăm că toți trei au fost caracterele dominante din gravura portretului francez din secolul al XVII-lea.

Fig. 47. Robert Nauteuill, „Marin Cureau de la Chambre”, gravură în dăltiță, 1656. Galeria Națională de Artă, Washington, D.C. S.U.A.Sursa: https://www.britannica.com/art/printmaking/Printmaking-in-the-17th-century accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 49. Portretul lui Gérard Edelinck făcut de fiul său Nicolas. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Edelinck#/media/File:G%C3%A9rard_Edelinck_-_Nicolas_Etienne_Edelinck.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 50. Antoine Masson, Portret după o pictură de Pierre Dupuis (1610-1682). Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antoine_Masson_Pierre_Dupuis.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 48. Gerard Edelinck, „Alexandru și Hephaistion vizitează familia lui Darius în cortul lor după bătălia de la Issus”, gravată de Gérard Edelinck după o pictură de Charles le Brun Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Edelinck#/media/File:Alexander_and_Hephaistion_visit_the_family_of_Darius.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

GERMANIA

Secolele al XV-lea și al XVI-lea în Germania au reprezentat perioada de glorie a gravurii. După această perioada, artele grafice în general au intrat într-o perioadă de stagnare de aproape trei secole. Un moment important în istoria gravurii îl are **Ludwig von Siegen** (fig.51), pentru invenția sa în

Fig. 51. Portretul lui „Amelie Elisabeth von Hessen”, prima mezzotinta cunoscută, de Ludwig von Siegen , 1642. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_von_Siegen accesată la data de 11 septembrie 2022.

manierele gravurii în adâncime. Mezzotinta sau maniera neagra este probabil una dintre cele mai spectaculoase din gravura tradițională în adâncime concurând cu imaginea fotografică. Din păcate, exact ca în cazul lui Antonio Raimondi apropierea de perfecțiunea unei reproduceri a realității aproape fotografice a condus la o creativitate săraca căzută în declin. Germania ca și Franșa a creat o școala de portretiști gravori remarcabili. Din păcate toate atuurile meseriei de gravor nu au fost de ajuns pentru a construi o școala națională de gravură. Menționez pe **Jeremias Falck** (Fig.52) student la Hondius și **Bartholomäus Kilian** (Fig.53). Odată cu analiza operelor se observă cu ușurință influența stilului francez în stilul german.

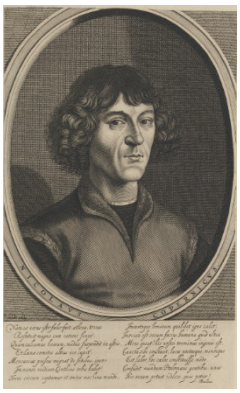

Fig. 52. Jeremias Falck, „Nicolaus Copernicus", 1645. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolaus_Copernicus,_by_Jeremias_Falck.png accesată la data de 11 septembrie 2022.

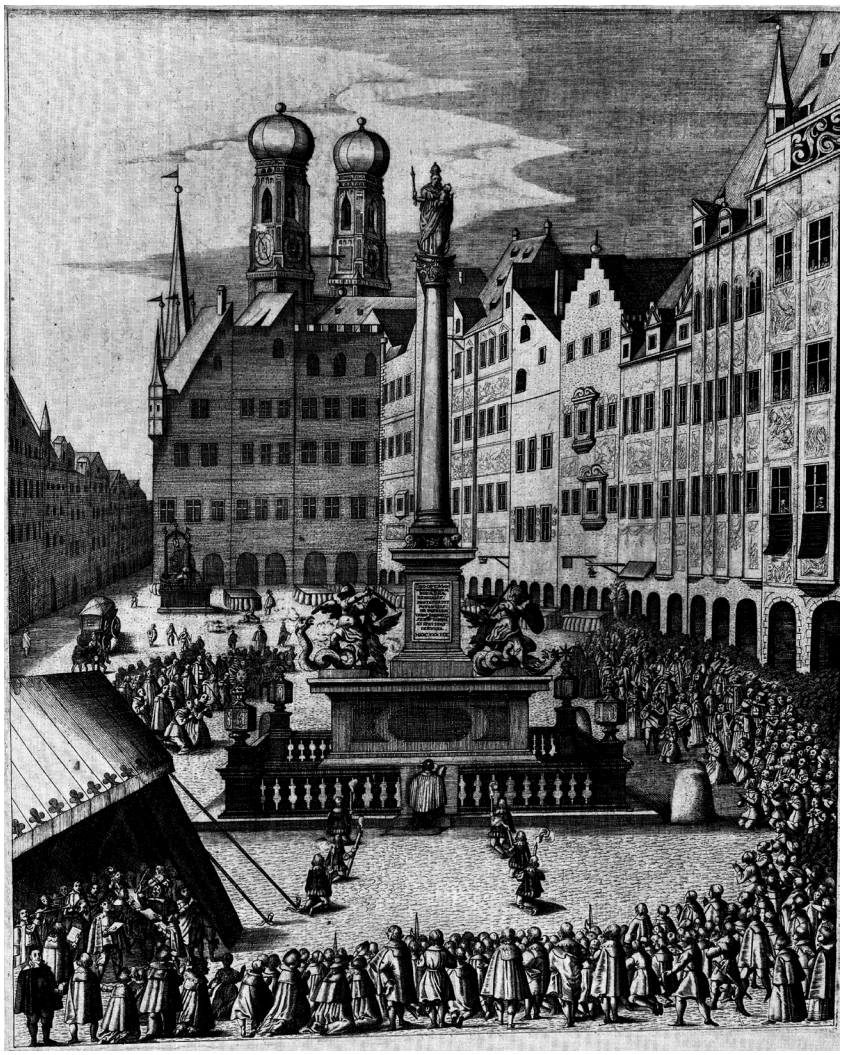

Fig. 53. Bartholomäus Kilian, „ Liturghie catolică pe Marienplatz din München, în jurul Stâlpului Mariei, simbol al cultului reformat al Mariei. În cort cântă cântăreți, conduși de dirijor cu bagheta", Staatliche Museen din Berlin. . Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Catholic_mass_on_Marienplatz.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

ȚĂRILE DE JOS

Nivelul artistic al portretelor gravate în Olanda a fost mult peste nivelul lor din gravura Germană.

Cornelis van Dalen (tatăl) (fig.54) și **Cornelis van Dalen** (fiul) (fig.55) sunt unii dintre cei mai buni gravori portretiști din această perioadă. Chiar dacă fiul l-a întrecut pe tatăl său putem spune că este un bun exemplu de continuare a unei tradiții într-o familie de gravori.

Fig. 54. Cornelis van Dalen I, „ Regele Ludovic al XIII-lea al Franței și Ana a Austriei, probabil 1629", Staatliche Museen din Berlin. . Sursa: https://www.artsy.net/artwork/cornelis-van-dalen-i-king-louis-xiii-of-france-and-anne-of-austria accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 55. Cornelis van Dalen II, „Fată de culoare", 1660. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Cornelis-van-Dalen-II/683700/Black-Girl.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Abraham Blooteling (fig.56, 57) **este** elev al lui van Dalen al II-lea a continuat tradiția gravurii în dăltiță maniera fină. Contribuția sa la dezvoltarea manierei gravurii în adâncime mezzotinta sau cum mai este cunoscută maniera neagră, constă în inventarea leagănului (rocker). Aducerea acestei maniere de către Blooteling în Anglia a reușit să aibă un mare succes în rândul gravorilor pentru ca mai târziu ea să fie cunoscută ca ”Manieră engleză”.

Fig. 56. Abraham Blooteling, (1634–1690),„William III, 1650 - 1702. Domnește între anii 1688 - 1702”, Tehnica: mezzotintă, 1672, după Peter Lely.”, 1678. Sursa: https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/37703?artists%5B178%5D=178&search_set_offset=2 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 57. Abraham Blooteling, (1634–1690),„Lei”, Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte), Dimensiunea hârtiei: 15 x 19.3 cm , Dimensiunea plăcii: 13.9 x 18.2 cm Cleveland Museum of Art. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Abraham_Blooteling_-_Various_Lions_-_2005.266.2_-_Cleveland_Museum_of_Art.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

ANGLIA

Gravura engleză a secolului al XVII-lea, prin **William Faithorne** (fig.58) ne prezintă un mare artist gravor autohton. Această perioadă este caracterizată de stampele de reproducere. Faithorne a studiat gravura în Franța fiind influențat de Mellan și Nanteuil. Influența maeștrilor francezi nu a reușit însă să copleșească stilul său independent în perioada lucrării sale târzii. Gravura tradițională până la sfârșitul secolului va intra într-un declin total, fiind înlocuită treptat de maniera mezzotintei la moda în această perioadă. Gravura engleză prin **William Faithorne** a născut un mare artist gravor portretist. El a studiat în Franța. La începutul carierei sale s-a aflat sub

Fig. 58. William Faithorne cel Bătrân, „Sfânta Familie cu Sf. Ioan", Tehnica: gravură în adâncime, Dimensiunea hârtiei: 39.4 x 26.3 cm, După Laurent de La Hyre francez și Herman Weyen flamand, 1655–72. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/385170?sortBy=Relevance&ft=William+Faithorne+the+Elder&offset=0&rpp=40&pos=2 accesată la data de 11 septembrie 2022.

influența lui Mellan și Nanteuil. Cu toată această influență, în lucrarea sa târzie, s-a detașat de cei doi abordând un stil personal independent. Faithorne a fost singurul mare artist gravor din Anglia din această perioadă a gravurii de reproducere Gravura ca gen artistic în sine s-a aflat în declin total, până la sfârșitul secolului, fiind înlocuită treptat de maniera neagră, (mezzotinta).

GRAVURA FLAMANDĂ

Un alt artist mare care a dominat această perioadă a artei europene a fot **Peter Paul Rubens (**1577-1640**).** Pictor, om de afaceri cu o carieră în diplomație, a văzut rapid potențialul

mercantil al gravurii. Prin organizarea unui atelier de gravură a realizat o serie de reproduceri după lucrările personale. Toată această activitate de reproducere era făcută sub stricta sa supraveghere. Dintre toate aceste lucrări o singură lucrare este considerată a sa, „*Sfânta Ecaterina*” (fig. 59). Privind această stampă nu putem să nu constatăm ce pierdere uriașă a artelor grafice și nu numai a fost că acest mare desenator și pictor nu a făcut mai multe gravuri originale.

Fig. 59. Sir Peter Paul Rubens - „Sfânta Ecaterina (din Alexandria) în nori”, (Flamand, 1577-1640) / c.1620 / Tehnica: Aquaforte. Sursa: https://westmont.edu/peter-paul-rubens accesată la data de 11 septembrie 2022.

Anthony Van Dyck (fig.60) elevul lui Rubens a excelat în tema portretului. La vârsta de 27 de ani el și-a propus un proiect foarte ambițios prin portretele gravate ale celor mai cunoscuți o sută de bărbați ai vremurilor sale. Din acest proiect intitulat „*Iconografie*” Van Dyck a reușit să realizeze doar optsprezece portrete. Cinci dintre acestea, respectiv portretele lui Peter Brueghel cel Tânăr, Snellinx, Erasmus, Suttermans și Josse de Momper au rămas neschimbate iar alte cinci au fost retușate de alți gravori profesioniști, restul fiind complet refăcute tot de aceștia.

Fig. 60. Anthony van Dyck / stadiul 1, „Portretul lui Desiderius Erasmus după Holbein,1909”, Tehnica: Aquaforte și dăltiță, Dimensiune; 243 mm x 53 mm. Sursa: https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/RP-P-1940-1527 accesată la data de 11 septembrie 2022.

GRAVURA ÎN EUROPA

În această perioadă a secolului al XVII-lea marea majoritate a imaginilor imprimate erau datorită matrițelor gravate ca în cazul portretelor lui Van Dyck. Gravura ca tehnică de multiplicare și înlocuitor a tiparului a preluat locul gravurii de gen. Mulți artiști doritori să facă gravura artistică au fost îndepărtați poate și datorită apariției manierei negre (mezzotintei). Partea bună a lucrurilor a fost că fiind un teritoriu încă neexplorat îndeajuns, gravura a devenit un teren fertil pentru artiștii doritori de noi experimente. Pictura în această perioadă are un caracter spontan și liber devenind un teritoriu bun pentru ca artiști să creeze în tehnicile și manierelor gravurii.

ITALIA

Fig. 61, (Callot, Jacques - „Două scene din seria Țiganilor călători, 1622”, Tehnica; aquaforte, Collection Buffalo AKG Art Museum. Sursa: https://buffaloakg.org/artworks/190521106-107-two-scenes-series-travelling-gypsies accesată la data de 11 septembrie 2022.

În Italia începutului de secol al XVII-lea gravura avea o prezență mult mai mare decât celelalte țări europene . **Jacques Callot** (fig.61), **Claude Lorrain** (fig.62) și **José de Ribera** (fig.63) **s**unt considerați cei mai importanți artiști gravori care au abordat tehnicile gravurii în adâncime (aquaforte). Toți trei erau născuți în afara Italiei.

Guido Reni (fig.64)**,** prin stilul său de gravare cu linii luminoase și a punctelor a creat o școală bologneză, tehnica sa devenind un reper pentru marea majoritate a aquafortiștilor italieni din timpul său. Din păcate cu tot efortul școlii sale nu a

Fig. 62, Claude Lorrain (Claude Gellée) francez. „Plecare spre Câmpii”, ca. 1638–41”, Tehnica; aquaforte, Collection Buffalo AKG Art Museum. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/384344 accesată la data de 11 septembrie 2022.

reușit să producă nici un artist gravor important.

Pictorul spaniol **José de Ribera** (fig.63) a dominat **.** școala napolitană. Chiar dacă el a fost primul pictor realist

Fig. 63, Jusepe de Ribera (numit Lo Spagnoletto) (spaniolă, Játiva 1591–1652 Napoli). „Cap mare grotesc”, ca. 1622”, Tehnica; aquaforte și dăltiță, Dimensiunea: 21.4 × 14 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360102 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 64, Guido Reni (italian, Bologna 1575–1642 Bologna). „Sfânta Familie ca. 1595–1600”, Tehnica; aquaforte și dăltiță, Dimensiunea hârtiei: 20 x 14 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/359830 accesată la data de 11 septembrie 2022.

important din Italia având o influență importantă împotriva tendinței de idealizare, gravurile și pictura sa s-au aflat în afara artei italiene convenționale. **Salvator Rosa** de origine italian, împreună cu Ribera sunt considerați cei mai importanți artiști ai școlii napolitane. Gravurile lor numeroase pline de farmec nu au o mare importanță artistică

Jaques Callot s-a născut la Nancy în Franța. A studiat în Italia din adolescență. Secolul al XVII-lea al istoriei gravurii îl consideră ca unul dintre cei mai importanți artiști gravori. Contribuția sa la tehnicile gravurii a constat în folosirea ataculuI (corodării) succesiv din tehnica gravurii în adâncime (aquaforte) . A folosit această manieră de lucru pentru a putea obține diferențe tonale ale semnelor figurate. Tranziția dintre tehnica

gravurii în dăltiță și tehnica aquaforte a realizat-o folosind un ac special inventat de el. Astfel reușește să imite caracteristicile liniei gravurii în dăltiță. Obiceiurile, evenimentele și morala perioadei sale sunt comentate și consemnate în ilustrațiile sale. Chiar dacă opera lui Jaques Callot a fost adesea manieristă și decorativă odată cu seria Mizeriile și nenorocirile războiului (1632-33), ea depășește banala ilustrație devenind lucrări de gen cu valoare universală.

Un alt francez **Claude Lorrain** considerat unul dintre cei mai buni pictor peisagist din Italia s-a folosit de tehnica gravurii în dăltiță în interpretările sale spontane a atmosferei subiectului ales prefigurând astfel școala de la Barbizon și impresionismul din secolul al XIX-lea.

OLANDA

Genul artistic în sine al gravurii în perioada de început a secolului al XVII-lea în Olanda a fost prolific. Peisajul ca temă de figurare în școala olandeză îl descoperim în stampele fraților **Esaias** (fig.66)și **Jan Van de Velde** (fig.65). **Adriaen**

Fig. 65. Jan van de Velde II, „Călători la o capelă pe un râu”. Tehnica: aquaforte. 1603–41. Sursa: http://www.printsandprinciples.com/2016/11/jan-van-de-velde-iis-17th-century.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 66, Esaias van de Velde. „Primăvara”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 11 x 16 cm. Sursa: https://www.wikiart.org/en/esaias-van-de-velde/spring accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 67. Adriaen van Stalbemt - „Peisaj cu un castel pe un munte”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 21.8 × 33.5 cm. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Adriaen_van_Stalbemt_-_Landscape_with_a_castle_on_a_mountain.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

Van Stalbemt (fig.67) **, Pieter de Molijn** (pag.68) și **Willem Buytewech** (fig.69) sunt artiștii gravori care au folosit tehnica gravurii în adâncime. Aceștia însă au fost lăsați în umbră de personalitatea plină de dramatism a lui Rembrandt. Un alt artist merită să îl menționăm în primul rând datorită originalității sale

Fig. 68. Pieter de Molijn-, „Peisaj cu figuri”. Tehnica: aquaforte și pointe seche, Dimensiunea: 150 x 187 mm. The New York Public Library. 1626. Sursa: https://www.pubhist.com/w9568 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 69. Willem Buytewech, „Sfântul Francisc de Assisi Primind Stigmatele”. Tehnica: aquaforte, Dimensiuni: Placa: 137 x 102 mm. Hârtia de 150 x 114 mm. . Sursa: https://www.tunickart.com/prints/st-francis-of-assisi-receiving-the-stigmata accesată la data de 11 septembrie 2022.

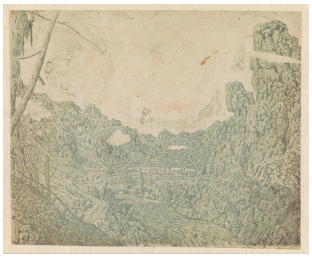

Fig. 70. Hercules Segers, Peisaj cu cascadă, a doua versiune (circa 1625–27). Gravura imprimată în albastru-verde deschis pe hârtie cu tonuri și accentele albastru-verde. Sursa: https://news.artnet.com/art-world/rediscover-dutch-golden-age-printmaking-genius-hercules-segers-855542 accesată la data de 11 septembrie 2022.

este **Hercules Segers** (fig.70, 71)**.** Singurătatea și tragismul au reușit prin experimentele sale să îl plaseze înaintea timpului său astfel trebuind câteva secole pentru ca munca și activitatea sa, să fie recunoscută corect. Tot ce se cunoaște este că Rembrandt însuși a apreciat pe deplin munca sa având în colecția sa de stampe câteva lucrări ale lui Seghers, refăcând chiar una dintre matrițele sale, „Tobias și îngerul”(1633); Păstrând peisajul, el a schimbat cifrele, făcând -o „zborul în Egipt” (1653). Hercules Seghers este considerat ca primul dintre artiștii gravori care a experimentat imprimarea colorată în tehnicile gravurii în adâncime. Felul său de lucru nu păstra tradiția etapelor bine știute astfel a experimentat imprimările pe pânză închisă la culoare a matrițelor din tehnica gravurii în adâncime (dăltiță) combinând cu imprimarea colorată de mână. Tehnica sa de gravare la fel nu păstra cutumele tradiționale. Felul său de realizare a liniilor prin corodare a făcut pe unii specialiști ai domeniului să îl considere premergătorul tehnicii aquatinta.

Fig. 71. Hercules Segers, „Drum de țară cu copaci și o casă de fermă. c.1625”, Gravura pe hârtie ocru, cu adaosuri în stilou și cerneală maro. Tehnica: aquaforte colorată de mână. Dimensiunea: 23 x 27,5 cm. Sursa: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_Sheepshanks-5532 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Stampele lui Seghers se remarcă printr-o prezentare a peisajelor într-o notă sumbră, înfiorătoare pline de uscăciune. Formele figurate desenate cum ar fi peisajele sau anumite personaje sunt statice ca și când ar fi făcute din piatră. Lumea lui Seghers nu pare a fi veselă, este mai degrabă o lume atemporală suspendată în veșnicia morții.

Ajungând la **Rembrandt Van Rijn** (fig.72) putem

Fig. 72. Rembrandt Harmensz van Rijn 1606 - 1669 „Autoportret cu mâna sprijinită pe un pervaz de piatră". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Dimensiunea: 20 x 16 cm. 1669. Sursa: https://www.denverartmuseum.org/en/exhibitions/rembrandt-painter-printmaker accesată la data de 11 septembrie 2022.

afirma fără drept de echivoc că ocupă un loc special în panoplia celor mai mari artiști ai lumi din toate timpurile. Opera sa din domeniul graficii alături de picturile sale este remarcată atât prin cantitate dar și prin calitate. A fost un mare inovator fiind primul artist care a aprofundat din toată ființa sa toate posibilitățile de expresie ale liniei gravate. Din câte se cunoaște Rembrandt ar fi făcut un număr aproximativ de 300 de matrițe gravate. Temele abordate reprezintă aspecte ale vieții folosindu-se de fiecare aspect al existenței umane urmând să

Fig. 73. Jan Gillisz van Vliet (1605 – 1668) „Bătrân, 1634". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Jan_Gillisz_van_Vliet#/media/File:Jan_Georg_Vliet_Brustbild_eines_Greises_1634.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

fie redate în subiecte istorice și religioase. Totodată în opera lui Rembrandt descoperim temele dragostei și ale morții. Plăcerea reprezentării prin imagini vizuale a portretelor sau a peisajelor pline de sensibilitate plastică făcea parte din viața sa care îl privea pornind de la cele mai mărețe idealuri până la banalitățile activităților cotidiene. La început lucrările lui Rembrandt erau gravuri care păstrau întrutotul corectitudinea tehnică pentru ca mai apoi să vedem cum se transformă prin combinarea manierelor și tehnicilor într-un stil inconfundabil. Frecvent vedem combinarea manierelor din tehnicile gravurii în adâncime cu tehnica punctului uscat, Pointe Seche. Formația sa de pictor l-a influențat și în modul de abordare a tehnicilor gravurii. Astfel reluând gravările între stadiile de lucru și de imprimare sunt uneori diferențe enorme între stadiul 1 și stadiile ulterioare. Referindu-ne la influența sa asupra elevilor și discipolilor săi observăm că nu a fost posibilă pentru simplul motiv că personalitatea sa a fost atât de puternică încât toți care au încercat să învețe de la maestru au ajuns să imite stilul său.

Dintre artiștii asociați precum **J. G. Van Vilet** (fig.73) sau **Jan Lievens** au rămas doar niște umbre pierdute iar asta s-a

Fig. 74. Jan Lievens. „Bustul unui bătrân purtând o șapcă de blană ca. 1631". Tehnica: aquaforte, stadiul doi sau patru. Dimensiunea: 17.3 × 15.5 cm. ca. 1631. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/359807 accesată la data de 11 septembrie 2022.

datorat copierilor și reinterpretărilor matrițelor fără o înțelegere din interior a operei lui Rembrandt. Posibil ca dintre cei mai apropiați asociați ai săi Ferdinand Bol să fi fost cel mai cu personalitate dar și acesta a rămas mult în urma maestrului.

Un alt artist foarte activ dar și el lăsat în urmă de Rembrandt a fost **Adriaen Van Ostade** (fig.75). Dintre pictorii

Fig. 75. Adriaen Jansz. van Ostade. „Romantism sătesc". Tehnica: aquaforte. 1667. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Adriaen-Jansz.-van-Ostade/32720/Village-Romance.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

olandezi care au abordat pictura de gen a fost poate cel mai dotat. Viața așa cum era zi de zi a oamenilor simpli îndeobște țărani a reprezentat subiectele predilecte din stampe sau lucrările din pictură. Îndepărtarea de reprezentarea uneori eroică a subiectelor religioase sau istorice ne trimite la spiritul vremii care dorea o schimbare socială. Astfel și-a făcut apariția clasa de mijloc în Europa. Reprezentările plastice vizuale ale clerului și a nobilimii au fost înlocuite de prezentările oamenii obișnuiți. În felul acesta ei devin o nouă sursă de inspirație pentru artiști. Personalitatea lui Van Ostade influențată de personalitatea lui

Fig. 76. Jan Josefsz van Goyen. „Peisajul cu podul de piatră”. Tehnica: aquaforte. c. 1650. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/3878032/ accesată la data de 11 septembrie 2022.

Rembrandt a reușit la început să mențină un desen personal. Avea un stil simplu puțin dramatic dar direct fiind mai potrivit subiectelor sale personale. În tot acest secol al XVII-lea observăm că pictura și gravura cu tema peisajului a prosperat în Olanda. Dintre artiștii care au practicat și pictura și gravura menționez pe **Jan Van Goyen** (fig.76) și **Roelant Roghman** (fig.77). În tehnicile gravurii ei s-au folosit de tehnica gravurii în adâncime a dăltiței, maniera fină pentru a realiza peisajele. Unul dintre artiștii de marcă ai acestui grup a fost **Jacob Van Ruisdael** (fig.78). Stampele și gravurile sale pline de sensibilitate

Fig. 77. Roelant Roghman. „Ruperea Digului în afara Amsterdamului”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 421 x 515 mm. 1651. Fogg Art Museum, Cambridge, Massachusetts. Sursa: https://www.pubhist.com/w8171 accesată la data de 11 septembrie 2022.

Fig. 78. Jacob van Ruisdael. „Cei Trei Stejari mijlocul secolului al XVII-lea”. Tehnica: aquaforte al doilea stadiu. Dimensiunea: 11.7 × 14.6 cm. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/367153 accesată la data de 11 septembrie 2022.

având o lumină aparte au anticipat peisajele din Școala de la Barbizon. La sfârșitul secolului Olanda este copleșită de o mare influență italiană. Amestecul temperamentului olandez nu a avut un amestec bun cu idealizarea italiană, drept urmare rezultatul a fost un eclectism minimalizând astfel forța artei Olandeze.

GRAVURILE JAPONEZE UKIYO-E

Influența chineză a fost dominantă până în secolul al XVII-lea în pictura japoneză. Astfel cu greu se puteau distinge stilul idealizat al peisajului chinez de cel japonez.

Odată cu artistul japonez **Iwasa Matabei** (fig.79) care

Fig. 79. Iwasa Matabei (1578-1650) „Doi iubiți (c. 1675-80)".
Imprimare policromă (6 plăci) în lemn; culoare pe hârtie aurie. Dimensiunea: 153 x 363 cm
Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iwasa_Matabei_001.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

avea origine aristocratică pictura a început să reprezinte mediul și experiențele personale. Chiar dacă această perioadă a istoriei artei japoneze este confuză el împreună cu Iwasa Matabei II și Iwasa Matabei din Otsu sunt considerați fondatorii genului de artă japonez ***Ukiyo-e.***(termenul de ***Ukiyo-e*** se traduce prin imagine a lumii plutitoare) Xilogravurile din „lumea plutitoare" sau a lumii de zi cu zi. Tema vieții a reprezentat o nouă direcție în stampa japoneză fiind în opoziție cu temele tradiționale clasice. **Matabei din Otsu** prin originalitatea sa este considerat „influencer-ul" în evoluția stampelor japoneze. Prin comparație cu standardele gustului occidental școala ***Ukiyo-e*** a realizat imagini foarte stilizate și în același timp foarte rafinate. Cu toate

acestea cultura japoneză a vremii a găsit această reprezentare epatant de vulgară. Prin temele și subiectele ale peisajului, ale oamenilor banali obișnuiți din viața de zi cu zi, artistul ukiyo-e s-a îndepărtat de tradiție. Exact ca în Europa unde clasa de mijloc a revoluționat gustul estetic, locuitorii de vază ai orașului Edo, Kyoto și Osaka au avut parte de propria subcultură estetică. Teatrul popular Kabuki își găsește propria identitate distinctă față de teatrul aristocratic Noh. Dezvoltarea sa a mers în paralel cu perioada de înflorire a stampelor japoneze.

Hishikawa Moronobu (fig.80) este considerat primul mare maestru al stampei japoneze. El a fost primul artist

Fig. 80. Hishikawa Moronobu: „Bordelul Takashima-ya din cartierul Yoshiwara, circa 1680". Xilogravură, sumizuri-e colorată manual, (286 x 457 mm)". Sursa: https://www.viewingjapaneseprints.net/texts/ukiyoe/moronobu.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

japonez care a folosit în creațiile sale temele din scenele stradale. Astfel subiectele cu mulțimi de oameni au produs amprente estetice la dispoziția oamenilor obișnuiți. Datorită acestor considerente a fost privit și considerat drept inventatorul stampei japoneze. A ilustrat un număr mai mare de 100 de cărți. Ilustrațiile aveau ca obiectiv oglindirea culturii și a obiceiurilor perioadei sale. Moronobu prin stilul său inconfundabil a creat o armonie perfectă a ritmului prin exprimări plastice delicate cu monumentalități simple. Astfel, putem afirma că stilul Moronobu a contribuit din plin la înflorirea stampei japoneze a secolului al XVII-lea.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XVIII -LEA ÎN ITALIA

Italia secolului al XVIII-lea este incontestabil cel mai prolific loc unde gravura se putea găsi. Prima lucrare imprimată din acest secol este atribuită maestrului **Rococo Giovanni Battista Tiepolo** (fig81). Adânciturile gravate în matrițele sale sunt foarte subtile lăsându-ne să descoperim o schiță superbă.

Fig. 81. Giovanni Battista Tiepolo. „Magician așezat, băiat și patru personaje, 1735-40". Tehnica: aquaforte. Sursa: https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Giovanni-Battista-Tiepolo/711041/Scherzi:-seated-Magician,-boy-and-four-figures,-1735-40.-.html accesată la data de 11 septembrie 2022.

Texturile au o ritmicitate delicată creând un spațiu luminos dar plin de viață. Prin cele 50 de matrițe ale sale a contribuit major la dezvoltarea gravurii. Această contribuție a sa a fost continuată prin influența asupra altui artist celebru, Francisco José de Goya y Lucientes**.** Giovanni Domenico Tiepolo, fiul lui Battista, a creat un număr mult mai mare de stampe decât al său tată, dar a rămas toată viața sub influența sa. **Canaletto (Giovanni Antonio Canal)** (fig.82) a fost unul dintre cei mai originali gravori ai perioadei. Lirismul gravurilor sale a fost acuzat deseori de atmosfera cețoasă tipic venețiană. Liniile

Fig. 82. Canaletto (Giovanni Antonio Canal) (italiană, 1697–1768) „Monumentul Ecvestru din seria Vedute”, 1735-46, Tehnica: aquaforte. Sursa: https://westmont.edu/canaletto accesată la data de 11 septembrie 2022.

întrerupte cu desimi variabile creează prin această invenție grafică texturi care simulează efectul cromatic al culorilor dar și al luminii din pânzele sale. Elevul său **Bernardo Belloto** (fig.83)

Fig. 83. Bernardo Bellotto. „Vedere de la Podul Dresda de pe Elba”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 53.7 x 82.2 cm. 1749. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bernardo_Bellotto_-_Blick_%C3%BCber_die_Elbbr%C3%BCcke_auf_Dresden.jpg accesată la data de 11 septembrie 2022.

a fost de asemenea un gravor prolific, dar a rămas sub influența maestrului, unchiul său. Un artist gravor remarcabil care s-a folosit de elementele arhitecturale din vremea sa în compoziție a fost **Giovanni Battista Piranesi** (fig.84). Formația sa de arhitect l-a împins să studieze cu pasiune antichitățile romane. Toate cele 3000 de gravuri executate de Piranesi sunt excepționale multe dintre ele depășind acest termen de comparație detașându-se de rolul pur documentar. Carceri d’Venezione, închisoarea imaginară este fără doar și poate cea mai important lucrare a sa. Datarea matrițelor ne artă că au fost făcute în tinerețe (prima ediție în anul 1750 iar a doua în anul 1761). În aceste gravuri

observăm personalitatea artistului printr-o ilustrare bogat evocatoare, depășind cu mult tot ce a creat după ele:

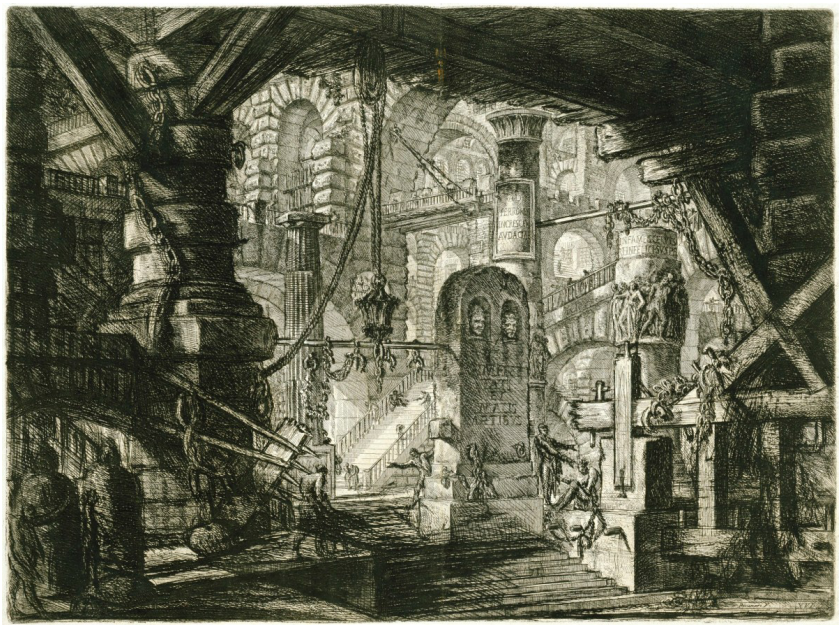

Fig. 84. Giovanni Battista Piranesi (1720 - 1778) „Digul cu lanțuri, începutul anilor 1770”. Tehnica: aquaforte și dăltiță. Dimensiunea: 402 mm x 546 mm. G.B. Piranesi, Carceri, pl. XVI (ediția a II-a, ediția a treia). Sursa: https://www.royalacademy.org.uk/art-artists/work-of-art/the-pier-with-chains accesată la data de 11 septembrie 2022.

ANGLIA

Influențele străine până la sfârșitul secolului al XVIII-lea au marcat gravura engleză. **William Hoghart** (fig.85) este primul mare artist gravor englez care prin personalitatea și stilul său inconfundabil a creat o școală națională. Satira din stampele sale le regăsim prin continuarea în anumite privințe a tradiției

Fig. 85. William Hoghart (1721), „Schema mării de sud”. Tehnica: gravură în adâncime. Sursa: https://library.csun.edu/SCA/Peek-in-the-Stacks/Hogarth accesată la data de 12 septembrie 2022.

stampelor lui Jacques Callot și ale lui Francisco Goya. Față de Callot, Hoghart pare a fi mult mult mai implicat în ilustrarea pământească a societății dar îi lipsește nota acidă sălbatică a lui Goya. Odată cu lucrările lui Hoghart își face apariția primul act al drepturilor de autor în gravură în anul 1735. Această apariție s-a datorat în primul rând popularității prea mare a gravurilor sale. Chiar dacă desenul său nu era foarte puternic, stampele sale în schimb ne dezvăluie o observație atentă printr-o vitalitate solidă, robustă. Un alt artist demn de remarcat alături de Hoghart a fost **Thomas Rowlandson** (pag.86). Și el s-a folosit de satira

Fig. 86. Thomas Rowlandson, „Dragoste în Orient". Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte). Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/407365 accesată la data de 12 septembrie 2022.

vremii în reliefarea ilustrațiilor sale imprimate. Un artist gravor genial și un caricaturist abil, el s-a folosit de un mare umor pentru a răsfăța viața socială și morala a Angliei.

Despre **William Blake** (fig.87) putem afirma fără să

Fig. 87. William Blake (1757–1827), „Ilustrații pentru „Pastorile lui Virgil" de Thornton". Tehnica: gravură în înălțime (xilogravură). Dimensiunea: 62 × 84 mm. Colecția Tate. c.1821, jmprimată1830. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/blake-frontispiece-thenot-and-colinet-a00111 accesată la data de 12 septembrie 2022.

greșim că este pe departe figura cea mai interesantă din gravura engleză. Caracterul său vizionar a fost posibil datorită formației sale de poet și artist gravor experimentator realizând lucrări în afara tradiționalismului istoriei artei. Opera sa imprimată a constat în principal din ilustrațiile de carte. Originalitatea și inventivitatea sa în tehnicile abordate ia permis să folosească o paletă mai largă de noi media , de la xilogravură la gravura în adâncime pe metal sau în relief. Tot el a conceput o metodă inedită de transfer a formelor figurate care i-a permis să graveze ilustrația și textul în același timp pe placă. Multe din stampele sale le putem considera acum ca fiind monoprinturi. Ele erau colorate manual după imprimarea în tehnicile tradiționale.

Fig. 88. Thomas Bewick (1757–1827), „Spânzurat" (începutul secolului al XIX-lea)". Tehnica: gravură în înălțime (xilogravură lemn în cap). Sursa: https://www.mediastorehouse.com/granger-art-on-demand/bewick-hanged-man-wood-engraving-7530541.html?v=new accesată la data de 12 septembrie 2022.

Thomas Bewick (fig.88) considerat inventatorul gravurii în înălțime**,** xilogravura lemn în cap a fost un artist provincial. Genul abordat de artist a fost cel rural figurând cu predilecție animale. Contribuția sa la dezvoltarea gravurii în înălțime a constat în introducerea variațiilor tonale prin ridicarea ușoară a blocurilor sale de lemn.

Nevoia de reproducere a lucrărilor la modă ale zilei a creat terenul pentru gravorii mercantili să perfecționeze un întreg arsenal de tehnici specifice cum ar fi: maniera neagră (mezzotinta), maniera gravurii în dăltiță, maniera gravurii punctată și maniera creion.

SPANIA

Stampele secolului al XVII-lea din Spania au avut o dominație a influențelor flamande și franceze. În această perioadă nu a apărut niciun artist gravor de importanță majoră. **Francisco José de Goya y Lucientes** (fig.89) este emblema secolului al XVIII-lea în gravura spaniolă. El a reprezentat prin rivalitatea sa cu Rembrandt un reper în producția stampelor spaniole fiind singurul gravor cu o personalitate de neegalat. Totodată este considerat cel mai mare artist de satiră pe care gravura l-a creat. Nebunia umană, războiul, persecuțiile religioase sunt răvășitoare în arta sa vizuală. Cele patru cicluri majore de gravuri sunt: Los Caprichos (Capriciile) 1799, conține un număr de 80 de stampe

Fig. 89. Francisco José de Goya y Lucientes (1746 - 1828), „Los Caprichos". Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte, pointe seche, aquatinta). Dimensiuni: hârtiei: 31.2 × 20.8 cm, a plăcii: 21.7 × 15 cm. 1799. Sursa: https://www.invaluable.com/auction-lot/goya-y-lucientes-francisco-jose-de-less-than-i-gr-63-c-vbvma788d5 accesată la data de 12 septembrie 2022.

cu toate fazele vieții. Un alt ciclu de lucrări a fost început în anul 1810 în număr de 82 de matrițe cu tema războiului , „Dezastrele Războiului". Imaginile imprimate sunt un protest puternic vizual la adresa brutalității războiului. „La Tauromaquia" este cel de-al treilea ciclu (1815-16). Aici Goya a făcut o prezentare a artei toreadorului și a spectacolului din luptele cu tauri din corida tradițională spaniolă. Cea din urmă serie foarte importantă a fost „Los Disparate" cunoscută sub numele de „Proverbe" (1816-24) în număr de 22 de stampe. În acest ciclu Goya face o interpretare acidă plină de umor a nebuniei umane. Din punct de vedere tehnic artistul Goya se folosește de mijloacele de expresie simple și directe. Combină linia din tehnica aquaforte și pointe seche cu aquatinta. Este de remarcat abilitatea de neegalat în controlul suprafețelor din tehnica aquatinta, ea fiind totuși o tehnică

relativ nouă în această perioadă. Litografia este o altă tehnică experimentată de Goya către sfârșitul vieții.

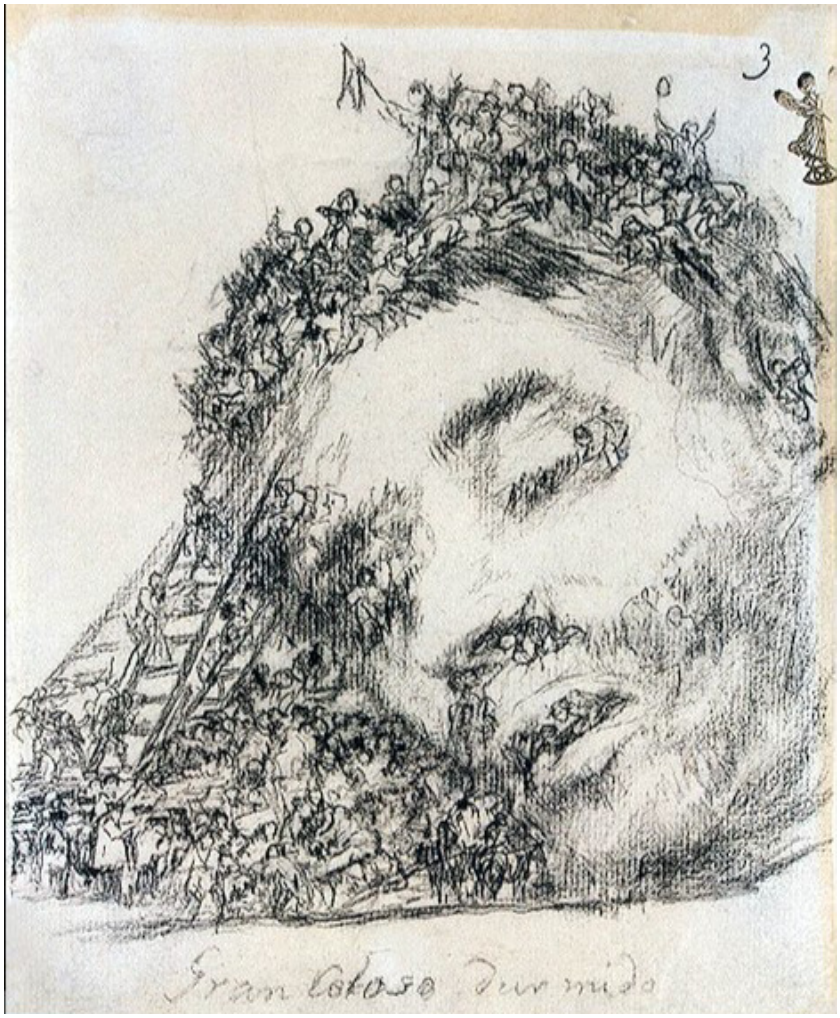

Fig. 90. Francisco José de Goya y Lucientes (1746 - 1828), „Colosul Mare adormit”. Tehnica: gravură în plan (litografie creion). Dimensiune: 19.2 x 15.4 cm. 1824-28c. Sursa: https://www.flickr.com/photos/32357038@N08/8024051318 accesată la data de 12 septembrie 2022.

FRANŢA

Aproape toate gravurile franceze ale secolului al XVIII-lea au fost transpuse pe tablă de cupru prin simulări ale tehnicilor din desenul de șevalet al artelor grafice. Astfel au simulat materialitatea creionului, a peniței sau a cretei litografice dând loc apariției manierelor din gravură cum ar fi: maniera creion, maniera verniului moale, maniera stropilor, maniera peniței în litografie etc. Un alt artist pictor **Antoine Watteau** (fig.91) a lucrat în tehnicile gravurii dar fără să exceleze în acest domeniu vizual. Gravurile lui **Jean-Honoré Fragonard** (fig.92) ne aduc aminte de lucrările lui Tiepolo, luminozitatea și transparența exprimă stilul rococo. Cu toate aceste calități gravurile sale nu depășesc lucrările din pictura sa. În tehnicile

Fig. 91. Antoine Watteau, „Lecția de amor”. Tehnica: gravură în adâncime. 1716. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Antoine_Watteau_La_le%C3%A7on_d%27Amour_engraving.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 92. Jean Honoré Fragonard (Francez, Grasse 1732–1806 Paris), „Dulapul”. Tehnica: gravură în adâncime (aquaforte, primul stadiu din patru). 1778. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/360051 accesată la data de 12 septembrie 2022.

gravurii trebuie să amintim pentru realizările lor pe **Jean-Charles François** (fig.93) care a dezvoltat maniera creionului, iar pe **Jean-Baptiste Le Prince** (fig.94, 95) care are meritul acreditat al invenției aquatintei.

Fig. 93. Jean Charles François (francez, Nancy 1717–1769 Paris) și François Boucher (Francez, Paris 1703–1770 Paris). „Cap de femeie”. Tehnica: gravură în adâncime (maniera creionului imprimată cu cerneală brună, primul stadiu din două). Dimensiunea hârtiei: 37.2 × 27.1 cm. 1748–69. Sursa:https://www.metmuseum.org/art/collection/search/394289 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 94. Le Prince, Jean Baptiste (Metz, 1733 - St. Denis-du-Port, 1781). „La Petite Marchande d'Oeufs d'Octha (Tânărul negustor de ouă din Octha)". Tehnica: gravură în adâncime (aquatinta). Dimensiunea hârtiei: 21 × 17 cm. 1765. Sursa:http://www.artoftheprint.com/artistpages/le_prince_jean_baptiste_lapetitemarchandedeoeufs.htm accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 95. Le Prince, Jean Baptiste (Metz, 1733 - St. Denis-du-Port, 1781). „Adorația Îngerilor" după Joseph Marie Vien (francez, Montpellier 1716–1809 Paris). Tehnica: gravură în adâncime (aquatinta și aquaforte imprimată cu cerneală brună, stadiul III). Dimensiunea hârtiei: 21.2 x 17 cm. ca.1770. Sursa:https://www.metmuseum.org/art/collection/search/410179 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 95. Stampă atribuită lui Torii Kiyonobu I (japonez, 1664–1729) „Actor Kabuki”. Tehnica: xilogravură colorată. Dimensiunea hârtiei: 55.2 x 29.2 cm. Perioada Edo (1615–1868). Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/410179 accesată la data de 12 septembrie 2022.

JAPONIA

Torii Kiyonobu (fig.95, 96) este primul artist gravor japonez care a făcut tiraje mari fiind specializat în figurarea portretelor de actori și în designul afișelor de teatru. Torii este numele școlii sale. Ea a dominat timp de două secole tiparul pentru teatru. Un alt artist cu o bogată imaginație creativă a fost

Fig. 96. Torii Kiyonobu I (japonez, 1664–1729) „Stampă”. Tehnica: Xilogravură (colorată manual). Dimensiunea hârtiei: 27.3 x 36.8 cm. Edo period (1615–1868). 1703. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/56552 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 97. Okumura Masanobu (1686-1764) „Tigru și bambus”. Tehnica: xilogravură ishizuri-e. Dimensiunea hârtiei: 31.8 x 14.9 cm. Sursa: https://veryimportantlot.com/en/lot/view/okumura-masanobu-1686-1764-398150#gallery accesată la data de 12 septembrie 2022.

Okumura Masanobu (fig.97) la începutul secolului al XVIII-lea. El a făcut numeroase experimente cu cernelurile de gravură prin suprapuneri cu aur și argint în tehnica gravurii în înălțime. Totodată el este inventatorul imprimării la două culori dar și a imprimării color în general standard. Atelierul său a influențat extrem de mult evoluția imprimării în culori a xilogravurii lemn în fibră. **Suzuki Harunobu** (fig.98) este unul dintre cei mai buni artiști gravori japonezi care a creat în xilogravură imagini delicate pline de har cu atmosferă aproape imponderabilă. Într-un anume fel el este în fapt precursorul și rivalul unui alt mare maestru al gravurii japoneze pe numele său Utamaro. Fiind un foarte bun colorist, el a fost unul dintre primii care a practicat tehnica nishiki-e sau cum ea este cunoscută a imprimării policrome. Tot el a fost primul care a colorat ecranele din fundal pentru a fi imprimate în tehnica timbrului sec. Această imprimare

Fig. 97. Suzuki Harunobu „Chelneriță la ceainăria Kagiya". Tehnica: xilogravură. Dimensiunea hârtiei: 280 x 205 mm. c. 1765-67 . Sursa: https://www.viewingjapaneseprints.net/texts/ukiyoe/harunobu.html accesată la data de 12 septembrie 2022.

creează efectul de tridimensionalitate stampelor. **Katsukawa Shunshō** (fig.98) îl amintim pentru portretele pline de austeritate ale actorilor pe care le-a realizat cu multă expresie plastică în accentele sale. O parte din lucrările sale cu tema portretului sunt considerate cele mai bune din gravura japoneză. **Torii Kiyonaga** a dominat toată perioada anilor 1780-1790, lucrările sale reprezentând perfect tehnica ***Ukiyo-e***. Compozițiile sale au armonizat perfect cele două elemente aparent contradictorii dintr-o societate, cea a eleganței și cea a puterii. Tot el a experimentat compozițiile din formatele diptic, triptic sau poliptic. Chiar dacă compozițiile au fost gândite independent ele împreună s-au armonizat perfect.

Kitagawa Utamaro un alt mare artist gravor japonez, este adeseori denumit poetul suprem al gravurii și artei japoneze, și nu întâmplător i-a fost atribuit această titulatură. Stampele

Fig. 98. Katsukawa Shunshō, 1726-1792 „Actul doi: Casa lui Kakogawa Honzo din piesa Chushingura c. 1780". Tehnica: xilogravură. Sursa: https://i.pinimg.com/originals/07/32/f4/0732f45aea20eb5a7a8a14c362bed80d.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 99. Kitagawa Utamaro (japonez, ca. 1754–1806), „Naniwa Okita admirându-se într-o oglindă". Tehnica: xilogravură. Dimensiunea: 36.8 x 25.1 cm. Perioada Edo (1615–1868). ca. 1790–95. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/51135 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 100. Tōshūsai Sharaku (japonez, 1794 - 1795), „Actorul Kabuki Nakayama Tomisaburō I ca Ohisa". Tehnica: xilogravură, maniera: yakusha-e. Dimensiunea: 36.8 x 25.1 cm. Perioada Edo (1603–1867). ca. 1794. Sursa: https://www.wikiart.org/en/toshusai-sharaku accesată la data de 12 septembrie 2022.

sale denotă o perfectă expresie a tandrei contemplații iubitoare de natură, incluzând alături de flori și păsări formele feminine. La vârsta de 50 de ani Utamaro a fost închis datorită unei stampe considerată jignitoare. Spiritul său a suferit enorm după această secvență a vieții sale, murind la scurt timp după eliberare. Toată activitate sa o putem descoperi în cele peste 600 de serii de cărți și albume.

Una dintre cele mai misterioase și distincte figuri ale gravurii și artei japoneze este doar și poate maestrul **Toshusai Sharaku** (fig.100, 101)**.** Ca și când nu ar fi existat portretele sale geniale pline de forță ale actorilor au apărut brusc pe afișele vremii. Ce este de remarcat, este îndrăzneala artistului în a folosi caricatura pentru o mai bună înțelegere a expresiei personajului figurat. Bogăția cromatică este un alt element de noutate

îndrăzneț. Puterea lor de expresie prin originalitatea gravurii imprimate a reușit să deranjeze în așa mare măsură autoritățile încât poliția le-a interzis. Chiar dacă viața profesională a lui Sharaku nu a fost mare, aproximativ doi ani a reușit să realizeze un număr de 145 de portrete. După această perioadă prolifică din activitatea sa ceva s-a întâmplat pentru a dispărut așa cum a apărut.

Fig. 101. Tōshūsai Sharaku (japonez, 1794 - 1795), „Portret Kabuki - Iwai Hanshiro IV ca Shigenoi”. Tehnica: xilogravură. Perioada Edo (1603–1868). Sursa: https://www.artelino.com/show/japanese_single_print.asp?mbk=74789 accesată la data de 12 septembrie 2022.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XIX -LEA

Caracterul turbulent al artei este principala imagine a secolului al XIX-lea. Este perioada revoluției estetice.

FRANŢA

Artiștii francezi în secolul al XIX-lea au dominat gravura europeană și o putem compara ușor cu dominația nordică a secolului al XV-lea. Foarte puțini artiști gravori au creat în afara Franței. Astfel pictorul **Jean-Auguste-Domique Ingres** (fig.102) a executat puține gravuri, lucrările sale având ca temă predilectă

Fig. 102. Jean-Auguste-Domique Ingres. „Odalisque". Tehnica: litografie. 1825. Colecția Rosenwald. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Auguste-Dominique_Ingres,_Odalisque,_1825,_NGA_33375.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

portretul. Litografia „Odalisca" demonstrează însă o mare măestrie în cunoașterea elementelor compoziționale. **Eugène Delacroix** (fig.103) se remarcă printr-o operă grafică destul

Fig. 103. Eugene Delacroix. „Leu devorând un cal". Tehnica: litografie. Dimensiunea: 16.9 cm x 23.6 cm. 1844. Sursa: https://www.pamono.eu/eugene-delacroix-lion-devorant-un-cheval-original-lithograph-1844-1 accesată la data de 12 septembrie 2022.

de mare cu un număr de: 24 de gravuri în adâncime și 131 de litografii. Stampele lui Delacroix au atât în subiectul abordat dar și în stilul artistului expresiile spiritului romantic. Cu toate că nu a trăit foarte mult având o viață tragică, **Théodore Géricault**

Fig. 104. Théodore Géricault (Franța, 26 septembrie 1791 – 26 ianuarie 1824) „Boxerii". Tehnica: litografie al doilea tiraj din al doilea stadiu. Dimensiuni: imaginea: 35.5 x 41.5 cm, hârtia: 42.4 x 59.0 cm. 1818. Sursa: https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/292.2004/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 105. Théodore Géricault (Franța, 26 septembrie 1791 – 26 ianuarie 1824) „Caii mergând la Târg". Tehnica: litografie. Dimensiunea: 32.4 × 43.5 cm. 1821. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/358009 accesată la data de 12 septembrie 2022.

(fig.104, 105) a reușit să facă o serie de litografii cu o puternică expresivitate. Reprezentarea cailor sunt considerați de specialiști ai domeniului clasici în genul său. Mijlocul secolului este marcat de o revoltă artistică împotriva lucrărilor picturii de șevalet din studiourile de creație. Astfel un grup de tineri pictori peisagiști, mulți dintre ei și artiști gravori, au format un grup cunoscut în istoria artelor ca „Școala de la Barbizon". Dintre artiștii gravori care s-au apropiat de spiritul peisajelor olandeze ale secolului al XVII-lea sunt: **Charles-François Daubigny** (fig.106), **Théodore Rousseau** (fig.107) și **Camille Corot** (fig.108).

Fig. 106. Charles-François Daubigny „Bărci cu abur". Tehnica: aquaforte. 1862. Sursa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles-Fran%C3%A7ois_Daubigny,_Steam_Boats_%28Les_Bateaux_a_vapeur%29,_1862,_NGA_60848.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 107. Pierre-Etienne-Theodore Rousseau „Stejari". Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 16 x 12 cm 1861. Sursa: https://arthive.com/artists/2387~PierreEtienneTheodore_Rousseau/works/22015~Oaks#show-work://22015 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 108. Jean-Baptiste-Camille Corot. „Peisaj”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 17 x 23 cm 1861. Sursa: https://www.pamono.eu/jean-baptiste-camille-corot-landscape-etching-on-paper-19th-century accesată la data de 12 septembrie 2022.

Cel din urmă prin gestul spontan al lucrărilor sale a prefigurat apariția curentului impresionist. Fotografia, descoperită recent a fost temă de studiu pentru Corot. **Jean-François Millet** (fig.109)

Fig. 109. Jean Francois Millet „La Bouillie (Pireul)”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 21 x 15,8 cm. 1861. Sursa: https://www.dorotheum.com/en/l/1940749/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

în lucrările sale a abordat tema vieții țărănești din mediul sătesc. Imaginile din gravurile sale sunt de o mărime redusă amintind de pictorul de gen olandez Adriaen Van Ostade din secolul al XVII-lea

Marele artist gravor **Honoré Daumier** (110) unul dintre cei mai importanți artiști care a folosit satira politică în gravură a fost asociat cu „Școala de la Barbizon” doar prin prietenii săi artiști. Un număr de aproximativ 4.000 de litografii (marea majoritate fiind ilustrații la ziarele epocii) sunt pline de expresivitate vizuală exprimând convingerile sale politice pasionale. Oricare dintre lucrările sale poate să stea perfect

Fig. 110. Honoré Daumier „După apă, foc”. Tehnica: litografie. Dimensiunea: 20.7 x 25.8 cm. 1858. Sursa: https://www.artgallery.nsw.gov.au/media/collection_images/Alpha/DO15.1967%23%23S.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

alături de cei mai mari maeștri ai gravurii. O pleiadă de artiști francezi erau figuri singuratice și lucrau înafara oricărei școli de gravură. Astfel îi avem pe: **Charles Méryon** (111), **Rodolphe Bresdin** (fig.112) și **Odilon Redon** (fig,113). Dintre aceștia Méryon a avut o viață scurtă și plină de tragism murind nebun în sărăcie. Lucrările sale sunt reprezentări ale peisajului parizian pline de mister dar cu o latură poetică morbidă. **Rodolphe Bresdin** înțeles greșit în cea mai mare parte a vieții sale a fost de asemenea o figură solitară și neapreciată. Imaginile din stampele sale fie că erau litografii sau gravură în dăltiță în adâncime au un caracter personal cu forme foarte bogat figurate, **Odilon Redon,** marele pictor simbolist, a realizat la începutul carierei sale de gravor s-a aflat sub influența lui Bresdin. Opera sa din domeniul graficii conține un număr de 206 stampe realizate în tehnicile gravurii în adâncime (gravură în dăltiță) și plane (litografia).

Fig. 111. Charles Meryon. „Vampirul”. Tehnica: aquaforte. 1853. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Charles_Meryon_-_Le_Stryge_-_Google_Art_Project.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 112. Rodolphe Bresdin (Francez, Montrelais 1822–1885 Sèvres). „Caravela”. Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 13.5 × 20.4 cm.1844. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/387700 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 113. Odilon Redon. „Crist”. Tehnica: litografie. Dimensiunea: 36.1 x 44 cm.1844. Sursa: https://hammer.ucla.edu/blog/2017/01/redons-dark-symbolism-in-lithography accesată la data de 12 septembrie 2022.

Formele figurate ciudat de bizare au influențat suprarealiștii secolului al XX-lea. Chiar dacă artiștii impresioniști s-au preocupat de crearea luminii prin culoare foarte mulți dintre ei au avut și preocupări în domeniul gravurii aducând noi contribuții în stampele lor. Astfel, **Edouard Manet** (fig.114)

Fig. 114. Edouard Manet (Francez, Paris 1832–1883 Paris). „Jeanne (primăvara)”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: hârtia: 37 x 24.4cm, placa: 15.7 x 11.4 cm.1882. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337531 accesată la data de 12 septembrie 2022.

și **Edgar Degas** (115) sunt cei mai reprezentativi impresioniști care s-au folosit de gravură în exprimările lucrărilor personale. Doi artiști cu o viziune compozițională superbă care în ciuda alăturării lor de mișcarea avangardistă a vremii au rămas în esență legați de rădăcinile tradiționale. Manet chiar dacă a făcut câteva gravuri în adâncime tot lucrările din litografie au personalitatea maestrului. Desenul executat rapid, precis este

Fig. 115. Edgar Degas. „Trei Balerine”. Tehnica: monotipie. 1878-80. Sursa: https://www.ft.com/content/ac4da850-f742-11e5-96db-fc683b5e52db accesată la data de 12 septembre 2022.

de fapt un crochiu mai elaborat. În tehnicile gravurii acest desen și-a găsit mediul perfect. Despre desenele lui Degas cu cai și balerini putem spune că observația atentă și precizia sunt elementele cheie a construcției formelor figurate. La fel ca în cazul lui Manet mediul gravurii a creat un nou tip de expresie plastică total diferit de mediul picturii de șevalet. Degas a lucrat atât în tehnicile gravurii în adâncime cât și în gravura plană (litografie) executând o serie de monoprinturi alături de o serie de peisaje abstracte. Bătrânul impresionist **Camille Pissarro** (116) a făcut un număr de 194 de gravuri folosindu-se de tehnicile în adâncime și în plan. Lucrarea sa în dăltiță (maniera fină) este considerată un reper pentru curentul impresionist.

Fig. 116. Camille Pissarro (Francez, Charlotte Amalie, Saint Thomas 1830–1903 Paris). „Grup la baie”. Tehnica: Litografia pe hârtie chinezească. 1897. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/358737 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Apariția xilogravurilor japoneze au constituit o mare revelație pentru artiștii europeni arta lor fiind profund influențată de această tehnică. Trebuie să menționez că până la mijlocul secolului al XIX-lea gravura japoneză nu era cunoscută în vest. Odată cu deschiderea relațiilor comerciale cu Japonia o parte din stampele color au putut fi cercetate pe viu de tinerii artiști parizieni care au fost entuziasmați de noutatea imaginilor figurate poate și datorită caracterului lor exotic. Posibilitatea manevrării cu ușurință a culorilor de gravură prin formele figurate abstracte a fost o nouă experiență vizuală. Unul dintre marii artiști ai vremii și nu numai, **Paul Gauguin** (fig.117) s-a

Fig. 117. Paul Gauguin (francez, Paris 1848–1903 Atuona, Hiva Oa, Insulele Marquesas). „Gravură în lemn cu un cap cu coarne". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: placa: 14 x 28 cm, hârtia: 17 x 28 cm. 1898–99. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337857 accesată la data de 12 septembrie 2022.

folosit destul de mult de influența lor. Conceptul imaginilor din stampele japoneze se regăsește cu ușurință în lucrările sale, mai mult în pictură, și mai puțin în gravură. Ce putem remarca este că după o perioadă destul de îndelungată în care xilogravura a avut mai mult rol de reproducere. Odată cu îndrăzneala lui Gauguin observăm un suflu nou în genul artistic al Gravurii. Influența japoneză a fost mai rapidă în cazul lui **Henri de Toulouse-Lautrec** (fig.118) Chiar dacă marea majoritate a stampelor sale erau litografii, compozițiile simple îndrăznețe alături de culoarea plată, decorativă împletite armonios cu linia neagră ne arată foarte clar această influență. Ea a fost rapid asimilată de artist transformând-o într-un stil personal plin de

expresivitate plastică. Impresionista **Mary Cassatt** (fig.119), o artistă de origine americană prin influența japoneză a realizat o suită de gravuri cu strălucirile culorilor acvatice. Despre **Paul Cézanne** (120) nu putem spune decât că este gigantul

Fig. 120. Paul Cézanne 1839–1906. „Les Grands Baigneurs". Dimensiuni: Hârtia: 603 × 684 × 25 mm mm, Piatra litografică: 570 × 650 mm, Imaginea: 410 × 507 mm. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/cezanne-the-large-bathers-p01008 accesată la data de 12 septembrie 2022.

postimpresionismului. El a realizat doar trei lucrări în tehnica gravurii în adâncime și trei lucrări în tehnica gravurii plane (litografie). Culoarea din lucrarea litografică „*Les Grands Baigneurs*" a reușit să devină un reper artistic influențând major arta modernă. Peisajele pline de sensibilitate și gravurile marine ale artistului olandez care a trăit în Franța pe numele său **Johan Barthold Jongkind** (121) au făcut tranziția între Școala de la Barbizon și curentul impresionist.

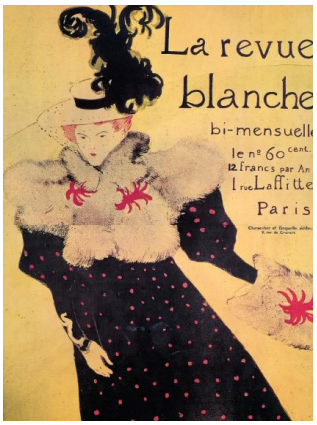

Fig. 118. Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901). „Afiș". Tehnica: litografie. Toate cele 31 de postere colorate produse în tiraj. Sursa: https://johnpwalshblog.com/2018/05/01/henri-de-toulouse-lautrec-his-complete-31-mass-produced-art-posters-in-color/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 119. Mary Cassatt (americană, 1844-1926), Reflecție, ca. 1890, Tehnica: Pointe Sèche (vârf uscat). Sursa: https://exhibitions.lib.udel.edu/printmaking-techniques-etching/exhibition-item/mary-cassatt-american-1844-1926-reflection-ca-1890-drypoint-museums-collections-2/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 121. Johan Barthold Jongkind olandez, 1819–1891, „Vue du Port au Chemin de Fer à Honfleur, 1866 (Vedere la Port au Chemin de Fer din Honfleur)" Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 37 × 57 × 0.1 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/johan-barthold-jongkind-vue-du-port-au-chemin-de-fer-a-honfleur accesată la data de 12 septembrie 2022.

JAPONIA

Katsushika Hokusai s-a născut lângă Edo (Tokyo) fiind cel mai cunoscut maestru japonez al tehnicii din xilogravură a lemnului în fibră. Activitatea sa creatoare se desfășoară pe toată perioada vieții, începând cu ucenicia de la vârsta de 15

Fig. 122. Marele Val, de Katsushika Hokusai. Japonia, secolul al XIX-lea. Tehnica: xilogravură, ukiyo-e. Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Hokusai#/media/File:Great_Wave_off_Kanagawa2.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

ani și până la dispariția sa, în 1849 la 89 de ani. În toată această perioada el a realizat o serie neîntreruptă de capodopere. Cele aproximativ 35.000 de desene și gravuri ne descoperă o figură uluitoare în genul artistic gravura, având în vedere longevitatea sa. Totodată activitatea sa culturală s-a desfășurat și în domeniul literaturii scriind proză și poezie. Au fost foarte puțini maeștri în istoria artei pot să se compare cu complexitatea și profunzimea artei lui Hokusai. Preocupările sale au îmbrățișat, mitologia, istoria, obiceiurile tradiționale populare, viața animalelor sau a peisajului. După cum observăm a cuprins aproape toată paleta tematicii din artele vizuale. Volumul enorm de lucrări prin calitatea excepțională a muncii sale este dificil să remarcăm doar o singură lucrare. Dintre cele mai cunoscute stampe sunt cele 36 de variante compoziționale ale Muntelui Fuji (1826-33). În cele cincisprezece de volume cunoscute sub denumirea

de „Schițele lui Hokusai” (Manga Hokusai), editate și publicate între anii 1814 și 1878, maestrul cuprinde toată expresia vieții și culturii japoneze. Toate cele 15 volume sunt realizate în tehnica xilogravurii. Incontestabil dintre toți marii maeștri japonezi Hokusai prin geniul său creator a influențat cel mai mult arta europeană. Ultimul dar nu cel mai puțin important mare maestru al xilografiei japoneze a fost **Utagawa Hiroshige** (123)**.** Moartea

sa din anul 1858 a pus capăt dinastiei remarcabile a artiștilor care începuseră în urmă cu două secole activitatea lor creativă din domeniul gravurii. Hiroshige alături de Hokusai prin figurarea inedită a peisajelor au motivat imaginația artiștilor europeni într-o mare măsură. Rapiditatea prin care Hiroshige trece de la condiția de poet la pictor și invers l-a făcut faimos în Europa ca pictor când în Japonia era cunoscut ca poet. Cea mai prodigioasă perioadă a gravurii colorate a peisajului a fost între anii 1830-1844. Schițele din această perioadă când el a călătorit (1832) au constituit fundamentul a celor 53 stații din Tokaido reprezentând cea mai importantă serie de peisaje din cariera sa. Spontaneitatea stilului și a atmosferei expresive din stampele lui Hiroshige surprinde substanța momentelor trecătoare ale naturii exact ca în operele impresioniștilor din istoria artei occidentale.

Fig. 123. Along the Eastern Road: Hiroshige's Fifty-Three Stations of the Tokaido (De-a lungul drumului de Est: cele cincizeci și trei de stații din Hiroshige ale Tokaido) prezintă 55 de stampe revoluționare, color, ale lui Utagawa Hiroshige (japonez, 1797–1858) care descriu priveliștile pitorești de-a lungul celebrului „Drum de Est” care lega Edo (acum Tokyo) de Kyo. , vechea capitală imperială a Japoniei. Această serie populară, cunoscută sub numele de Cele cincizeci și trei de stații ale drumului Tokaido, a stabilit reputația lui Hiroshige ca cel mai important artist al peisajului din garvură din Japonia secolului al XIX-lea.. Sursa: https://jcsm.auburn.edu/exhibitions/along-the-eastern-road-hiroshiges-fifty-three-stations-of-the-tokaido/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

ALTE ȚĂRI

În timp ce **Max Liebermann** (124), în Germania făcea câteva gravuri de gen, **Aloys Senefelder** (fig.125) făcea cea

Fig. 124. Max Liebermann (German, 1847-1935). „La Păşune", Tehnica: aquaforte. Dimensiunea: 9.3 x 23.7cm. 1891/1893. Sursa: https://www.josefleboviccgallery.com/pages/books/CL168-91/max-liebermann-german/auf-der-weide-in-the-pasture accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 125. Alois Senefelder, litografie, desenul pe piatră. Sursa: https://multimediaman.files.wordpress.com/2011/10/senefelder.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

mai importantă realizare din tehnicile gravurii germane, inventa litografia (1796). El nu era artist. Chiar dacă belgianul **Félicien Rops** (126) a trăit în afara Franței lucrările lui au avut influența

Fig. 126. Félicien Rops - 1883 1883. „Le Vice Supreme". Tehnica: aquaforte. Sursa: https://www.pamono.eu/le-vice-supreme-original-etching-by-felicien-rops-1883-1883 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Școlii din Paris. El a abordat tema erotică în gravurile sale cu un grad minor de expresie plastică dar ingenioase și personale pentru această perioadă. Cu un mare succes în Suedia **Anders Zorn** (127) a folosit tehnicile gravurii în adâncime (aquaforte și pointe seche). În Anglia gravura s-a concentrat pe cei doi mari artiști: Sir **Francis Seymour Haden** (fig.128) și cumnatul

Fig. 127. Anders Leonard Zorn (suedez, 1860–1920), „Girl With A Tigarette II", 1891. Tehnica: aquaforte. Muzeul de Artă din Milwaukee, Colecția Gertrude Nunnemacher Schuchardt, Sursa: https://blog.mam.org/2016/06/21/from-the-collection-anders-zorn-captures-modern-life/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 128. Francis Seymour Haden (britanic, 1818-1910), „Brentford Ferry", 1864, Tehnica: aquaforte și pointe seche (vârf uscat). Colecțiile muzeelor Sursa: https://exhibitions.lib.udel.edu/printmaking-techniques-etching/wp-content/uploads/sites/229/2021/02/Haden-copy.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

său, **James McNeill Whistler** (fig.129). Chirurg și gentlemen provincial în perioada victoriană Haden era colecționar și mare iubitor de stampe. Această activitate din afara meseriei sale l-a provocat și astfel a realizat un număr de peste 200 de gravuri în

Fig. 129. James McNeill Whistler (1834-1903), „Camera de muzică", c. 1858, Tehnica: aquaforte, Dimensiunea: 14,6 x 21,6 cm, cerneală maro pe hârtie gri deschis. Biblioteca Huntington. Sursa: https://www.huntington.org/whistler-haden accesată la data de 12 septembrie 2022.

timpul său liber. Sensibilitatea estetică a formelor figurate s-a datorat în primul rând documentării mediului său și reprezintă o contribuție semnificativă în tradiția peisajului tipic englezesc. Whistler de origine american a studiat intr-o primă perioadă la West Point după care a plecat în Europa să studieze arta la Paris. Aici a avut șansa să întâlnească o pleiadă de artiști de frunte printre care și Degas. În anul 1859 pleacă la Londra, unde a s-a și stabilit până la moartea sa . Personalitate complexă, înzestrată cu toate datele ale unui artist autentic a experimentat în afara portretului la modă formele abstracte pe care le-a denumit „Nocturnele" (Nocturnes) începute în anul 1866. Astfel această nouă viziune asupra formelor figurate în gravură îl plasează cu mult înaintea timpului său. Opera sa gravată conține un număr de 442 de matrițe în aquaforte și pointe seche alături de 150 de litografii și au avut un mare impact asupra gravurii moderne. Libertatea semnelor figurate datorate în mod special viziunii picturale a lui Whistler a ajuns să devină practic un manifest eliberator al constrângerilor tradiționale din tehnicile genului gravura.

Fig. 130. „Great American Hen & Young", gravură colorată manual de William Lizars după John James Audubon, Planșa VI din The Birds of America de John James Audubon (Edinburgh și Londra, 1827–1838). Sursa: https://www.semanticscholar.org/paper/Discovered!-The-First-Engraving-of-an-Audubon-Bird-Peck-Newman/9bd6f9dd88727fbe5cc58f70e6895d20c374a8a2/figure/2 accesată la data de 12 septembrie 2022.

Secolul al XIX-lea în gravura americană era încă destul de provincială și nu a creat vreun artist important în comparație cu maeștrii gravurii europene. Chiar dacă la nivel estetic gravura în această perioadă în America nu era semnificativă, apariția stampelor colorate cu teme naturaliste (flora și fauna) ale lui **John James Audubon** (fig.130) poate fi considerată un început de drum corect al acestei tehnici vizuale.

Mexicul este reprezentat în această perioadă de ilustratorul **José Guadalupe Posada** (fig.131). A fost un artist prolific realizând mii de xilogravuri și metalografii pentru ziare.

Fig. 131. José Guadalupe Posada, Calaverul bolșevic, ca. 1910, Tehnica: aquaforte, Fundația de Artă Posada. Sursa: https://www.cabq.gov/artsculture/albuquerque-museum/images/la-calavera-99-percent.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Stilul său se caracterizează prin originalitate amestecată cu rafinamentul subtil al artei naive tradiționale mexicane. Mișcarea artistică tânără revoluționară a fost puternic influențată de opera sa.

GRAVURA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Odată cu invenția fotografiei și apariția clișeografiei la începutul anilor 1880 artele vizuale s-au dezvoltat sub imperiul noilor influențe ale imaginii. Pentru genul artistic al gravurii fotografia a avut un rol benefic, degrevând practic artistul gravor de condiția de meșteșugar. Condiția gravurii ca simplă tehnică de reproducere s-a estompat în favoarea gravurii ca gen artistic în sine. Experimentul ca atitudine a avut originea în gravurile impresioniștilor. Secolul al XX-lea nu a făcut alt ceva decât să accelereze această tendință de experimentare prin apariția altor maniere de lucru. Nu întâmplător în istoria artei această perioadă de început de secol este considerată cea mai prolifică și cea mai interesantă din punct de vedre al creației vizuale. Franța ca să nu se dezmintă a continuat dominația culturală în artele plastice și în secolul al XX-lea. Climatul propice actului creator al lumii pariziene a adunat o mulțime de alți artiști de marcă precum spaniolul **Pablo Picasso** (fig.132) . Terenul fiind fertil

Fig. 132. Pablo Picasso, „Pictor la muncă”, ca. 1910, Tehnica: aquaforte, pointe seche, maniera neagră pe aquatinta”. Dimensiunea: 45,1 x 60,3 cm. 1964. Sursa: https://www.phillips.com/detail/pablo-picasso/NY030221/116 accesată la data de 12 septembrie 2022.

din punct de vedere cultural artiștii francezi împreună cu ceilalți artiști străini au format Școala din Paris care a creat alți mari artiști de rang. În același timp Germania a redevenit un centru de artă important. La început expresionismul german și mai târziu școala Bauhaus au creat o serie de artiști importanți pentru ca mai apoi aceștia să exercite o mare influență internațională.

Dintre marii maeștri ai artelor grafice și ai gravurii în special considerați bătrânii artei contemporane voi prezenta doar patru dintre ei. Aceștia au făcut tranziția între secolul al XIX-lea către secolul al XX-lea. **Edvard Munch** (fig.133). Artist

Fig. 133. Edvard Munch. „Sărutul IV", 1902, xilogravură color din două blocuri, în negru și gri pe carton maro, National Gallery of Art, Washington, Colecția Familiei Epstein. Sursa: https://www.phillips.com/detail/pablo-picasso/NY030221/116 accesată la data de 12 septembrie 2022.

norvegian, pictor și gravor a lucrat la Paris și Berlin. Formele figurate din compozițiile sale sunt extraordinar de puternice pline de expresivitate psihologică și ne trimit către expresionismul german. Munch este un artist cu schimbări rapide de stil și a făcut gravuri de gen în tehnicile pointe seche, litografie color și xilogravură experimentală. Un alt artist legat ca stil de impresionism dar cu imagini figurate fantastice era mai

aproape de curentul suprarelist. Numele artistului de mai sus este belgianul **James Ensor** (fig.134). **Pierre Bonnard** (fig.135)

Fig. 134. James Ensor. „Demons Taunting Me (1895)", Tehnica: aquaforte, Dimensiunea: 11,8 x 15,8 cm. Muzeul de Arte Frumoase, Gent. 1895. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9d/James_Ensor%2C_Demons_Taunting_Me_%281895%29_etching%2C_11.8_x_15.8_cm.%2C_Museum_of_Fine_Arts%2C_Ghent.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

Fig. 135. Bonnard Pierre (1867-1947). „La Lettre" Tehnica: Litografie, Dimensiunea: 229 mm x 308 mm. c. 1925. Sursa: http://www.paramourfinearts.com/photos/Bonnard.JPG accesată la data de 12 septembrie 2022.

și Édouard Vuillard (fig.136) sunt doi prieteni apropiați și au realizat lucrări din artele grafice asemănătoare. Inspirați de stampele japoneze din xilogravură au creat compoziții sensibile color pline de parfum impresionist.

Fig. 136. Edouard Vuillard. „Les Soutiens de la société, 1896" Tehnica: Litografie, Dimensiunea: 38.1 x 56.2 cm. 1896. Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/38/Edouard_Vuillard%2C_Les_Soutiens_de_la_soci%C3%A9t%C3%A9%2C_1896%2C_NGA_93952.jpg accesată la data de 12 septembrie 2022.

FRANŢA

Paradoxal dar încep perioada franceză prin artistul secolului **Pablo Picasso** (fig.137) de origine spaniol. Incontestabil el este cel mai prolific, dramatic și monumental

Fig. 137. Pablo Picasso „La Minotauromachie" Tehnica: Aquaforte și maniera neagră pe tintă. 1935. Sursa: https://fadmagazine.com/2020/01/10/pablo-picassos-supreme-achievement-in-printmaking-la-minotauromachie-to-be-unveiled-at-phillips/ accesată la data de 12 septembrie 2022.

artist al acestei perioade. A fost grafician, sculptor, pictor scenograf, ceramist etc. și a creat o operă complexă. În artele grafice a făcut un număr de peste 1.000 de gravuri din diferite tehnici: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche, manieră neagră, aquatinta, litografie, linogravură și xilogravură. Adeseori **Georges Braque** (fig.138) este asociat cu Picasso pentru că împreună au creat curentul cubist. El este menționat în istoria gravurii cu 10 gravuri cu influențe cubiste. Pictorul francez **Henri Matisse** (fig.139) un distins maestru a fost un colorist remarcabil și un compozitor pe măsură. Marea majoritate a gravurilor sale sunt executate în tehnica litografiei în număr de aproximativ de 500 de stampe. A lucrat și în tehnica aquaforte iar spre sfârșitul vieții a realizat capodopere ale gravurii în înălțime (xilogravură) folosindu-se de compozițiile cromatice proprii. **Georges Rouault** (fig.140) este expresionistul francez care prin solitudinea sa a completat panoul artei contemporane. „Miserere” (Mizerie) este cea mai importantă lucrare de grafică

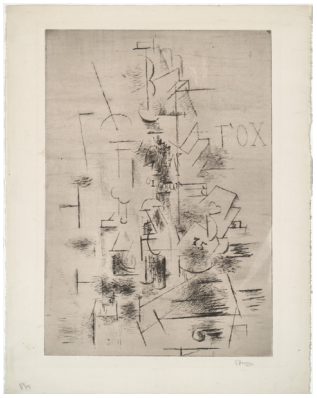

Fig. 138. Georges Braque. „Fox” Tehnica: Pointe seche. Dimensiuni: placa: 54.5 x 38 cm, hârtia: 65.3 x 50.8 cm 1911-12. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/77364 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 139. Henri Matisse. „Patitcha 1847” Tehnica: Aquatinta pe hârtie BFK Rives, Dimensiunea: 55.5 X 38 cm. Sursa: https://www.jacobsongallery.com/henry-matisse-print accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 140. Georges Rouault (francez, 1871–1958), „Miserere”, 1923, Tehnica: aquaforte și aquatinta peste heliogravură. Sursa: https://sniteartmuseum.nd.edu/exhibitions/past-exhibitions/2013-exhibitions/lines-etched-with-the-weight-of-life-georges-rouaults-miserere/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 141. Jaques Villon. „Vedere frontală a lui Yvonne D. 1913” Tehnica: Pointe sèche Sursa: https://www.moma.org/collection/works/69466 accesată la data de 13 septembrie 2022.

a acestui pictor cu profunde manifestări religioase. Gravurile au fost publicate în anul 1948. **Jaques Villon** (fig,141) un important gravor francez a reușit să fie recunoscut mult mai târziu în

Fig. 142. Marc Chagall. Tehnica: Litografie. Dimensiunea: 30 cm x 21 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 143. Joan Miró. „Expoziție Miro la Galerie Maeght 1978/1979 ". Tehnica: Litografia în culori pe hârtie velină Arches. Dimensiunea: 77,5 x 55,9 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 145. Stanley William Hayter „Războinici". Tehnica: Aquaforte, verni moale, dăltiță. Dimensiunea plăcii: 47,6 x 33,4 cm. 1953. Sursa: https://www.annexgalleries.com/inventory/detail/11240/Stanley-William-Hayter/Warriors-Guerriers accesată la data de 13 septembrie 2022.

viața sa artistică ca pictor. În perioada sa de început gravura a fost făcută în tehnica aquatinta colorată după picturile artiștilor contemporani celebri. Tehnica sa de imprimare a ridicat prin modul de lucru cu pigmentul cromatic gravura în adâncime pe noi culmi de performanță. Stilul său personal s-a remarcat în mod special în tradiția curentului Cubist. Cele peste 600 de stampe sunt realizate în tehnicile: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche și litografii color. **Marc Chagall** (fig.142) un artist rus de origine ebraică a fost de asemenea membru al Școlii din Paris. Prin stilul său inconfundabil poetic și naiv dar sofisticat s-a detașat față de orice alt curent artistic. Ilustrațiile Bibliei, lucrările scriitorului rus Nikolav Gogol și fabulele francezului Jean de la Fontaine sunt cele mai importante realizări în tehnicile gravurii. Un alt artist spaniol care a excelat în tehnicile gravurii a fost **Joan Miró** (fig.143). Toate gravurile sale colorate și litografiile sunt la egalitate cu opera sa din pictură. Despre **Max Ernst** (fig.144) putem spune că în afara faptului că a fost

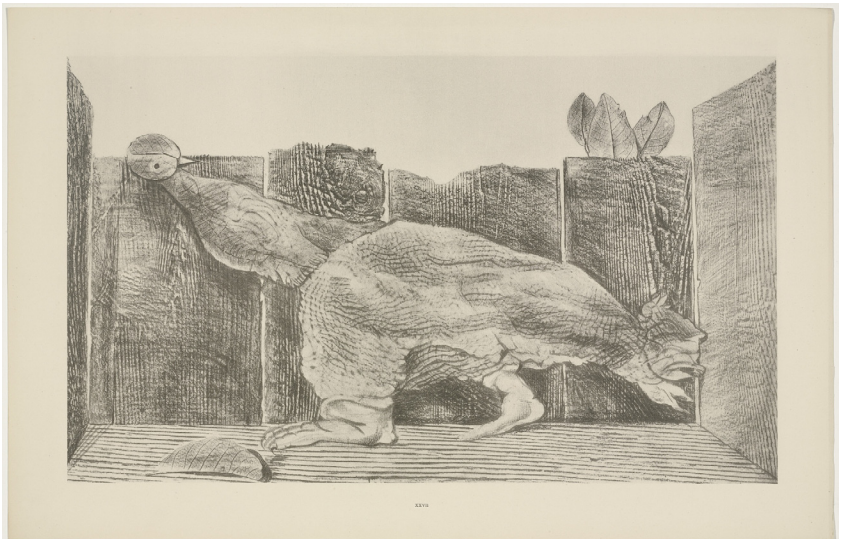

Fig. 144. Max Ernst. „În grajdul sfinxului (Dans l'écurie du sphinx)" din Istoria naturală (Histoire naturelle) c. 1925, publicată în 1926. Tehnica: collotypes după frottage.Dimensiuni: suportul: 25.8 × 42.6 cm, hârtia: 32.3 × 49.8 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/94251 accesată la data de 13 septembrie 2022.

fondatorul curentului suprarealism a fost și cel mai inventiv și influent al grupului. Activitatea sa din domeniul artelor grafice a fost foarte bogată prin introducerea unor tehnici noi. Astfel colajul în gravură a fost cea mai notabilă utilizare în figurarea formelor din compozițiile sale. Un alt artist de origine britanică care a trăit și creat la Paris a fost pictorul **Stanley William Hayter** (fig.145). Prin experimentele sale din tehnicile gravurii

artist al acestei perioade. A fost grafician, sculptor, pictor scenograf, ceramist etc. și a creat o operă complexă. În artele grafice a făcut un număr de peste 1.000 de gravuri din diferite tehnici: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche, manieră neagră, aquatinta, litografie, linogravură și xilogravură. Adeseori **Georges Braque** (fig.138) este asociat cu Picasso pentru că împreună au creat curentul cubist. El este menționat în istoria gravurii cu 10 gravuri cu influențe cubiste. Pictorul francez **Henri Matisse** (fig.139) un distins maestru a fost un colorist remarcabil și un compozitor pe măsură. Marea majoritate a gravurilor sale sunt executate în tehnica litografiei în număr de aproximativ de 500 de stampe. A lucrat și în tehnica aquaforte iar spre sfârșitul vieții a realizat capodopere ale gravurii în înălțime (xilogravură) folosindu-se de compozițiile cromatice proprii. **Georges Rouault** (fig.140) este expresionistul francez care prin solitudinea sa a completat panoul artei contemporane. „Miserere” (Mizerie) este cea mai importantă lucrare de grafică

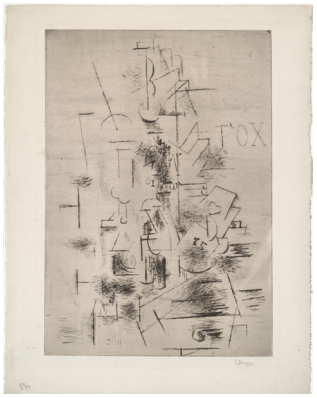

Fig. 138. Georges Braque. „Fox” Tehnica: Pointe seche. Dimensiuni: placa: 54.5 x 38 cm, hârtia: 65.3 x 50.8 cm 1911-12. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/77364 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 139. Henri Matisse. „Patitcha 1847” Tehnica: Aquatinta pe hârtie BFK Rives, Dimensiunea: 55.5 X 38 cm. Sursa: https://www.jacobsongallery.com/henry-matisse-print accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 140. Georges Rouault (francez, 1871–1958), „Miserere”, 1923, Tehnica: aquaforte și aquatinta peste heliogravură. Sursa: https://sniteartmuseum.nd.edu/exhibitions/past-exhibitions/2013-exhibitions/lines-etched-with-the-weight-of-life-georges-rouaults-miserere/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 141. Jaques Villon. „Vedere frontală a lui Yvonne D. 1913” Tehnica: Pointe sèche Sursa: https://www.moma.org/collection/works/69466 accesată la data de 13 septembrie 2022.

a acestui pictor cu profunde manifestări religioase. Gravurile au fost publicate în anul 1948. **Jaques Villon** (fig,141) un important gravor francez a reușit să fie recunoscut mult mai târziu în

Fig. 142. Marc Chagall. Tehnica: Litografie. Dimensiunea: 30 cm x 21 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 143. Joan Miró. „Expoziție Miro la Galerie Maeght 1978/1979 ". Tehnica: Litografia în culori pe hârtie velină Arches. Dimensiunea: 77,5 x 55,9 cm. Sursa: https://www.modernart-gallery.com/products/marc-chagall-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 145. Stanley William Hayter „Războinici". Tehnica: Aquaforte, verni moale, dăltiță. Dimensiunea plăcii: 47,6 x 33,4 cm. 1953. Sursa: https://www.annexgalleries.com/inventory/detail/11240/Stanley-William-Hayter/Warriors-Guerriers accesată la data de 13 septembrie 2022.

viața sa artistică ca pictor. În perioada sa de început gravura a fost făcută în tehnica aquatinta colorată după picturile artiștilor contemporani celebri. Tehnica sa de imprimare a ridicat prin modul de lucru cu pigmentul cromatic gravura în adâncime pe noi culmi de performanță. Stilul său personal s-a remarcat în mod special în tradiția curentului Cubist. Cele peste 600 de stampe sunt realizate în tehnicile: gravură în dăltiță, aquaforte, pointe seche și litografii color. **Marc Chagall** (fig.142) un artist rus de origine ebraică a fost de asemenea membru al Școlii din Paris. Prin stilul său inconfundabil poetic și naiv dar sofisticat s-a detașat față de orice alt curent artistic. Ilustrațiile Bibliei, lucrările scriitorului rus Nikolav Gogol și fabulele francezului Jean de la Fontaine sunt cele mai importante realizări în tehnicile gravurii. Un alt artist spaniol care a excelat în tehnicile gravurii a fost **Joan Miró** (fig.143). Toate gravurile sale colorate și litografiile sunt la egalitate cu opera sa din pictură. Despre **Max Ernst** (fig.144) putem spune că în afara faptului că a fost

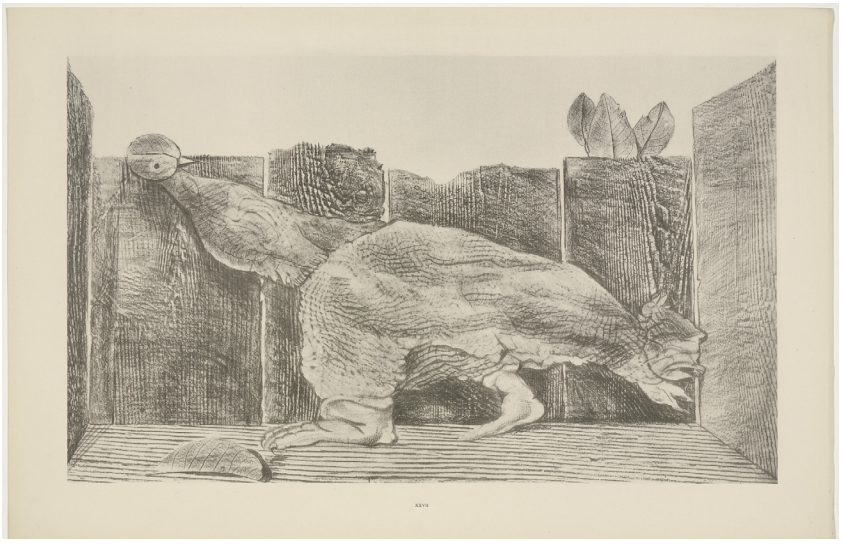

Fig. 144. Max Ernst. „În grajdul sfinxului (Dans l'écurie du sphinx)" din Istoria naturală (Histoire naturelle) c. 1925, publicată în 1926. Tehnica: collotypes după frottage.Dimensiuni: suportul: 25.8 × 42.6 cm, hârtia: 32.3 × 49.8 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/94251 accesată la data de 13 septembrie 2022.

fondatorul curentului suprarealism a fost și cel mai inventiv și influent al grupului. Activitatea sa din domeniul artelor grafice a fost foarte bogată prin introducerea unor tehnici noi. Astfel colajul în gravură a fost cea mai notabilă utilizare în figurarea formelor din compozițiile sale. Un alt artist de origine britanică care a trăit și creat la Paris a fost pictorul **Stanley William Hayter** (fig.145). Prin experimentele sale din tehnicile gravurii

germani s-a datorat în primul rând nu printr-o teorie estetică ci prin legăturile empatice umaniste și aspirațiile lor spirituale. Tehnicile gravurii în înălțime (xilogravura lemn în fibră) și ale gravurii în adâncime (pointe seche) au fost mediul cel mai propice temperamentului lor artistic.

Astfel, **Lovis Corinth** (fig.154) face trecerea de la curentul naturalist al secolului al XIX-lea la curentul expresionist. Cu toate că a efectuat lucrări de gravură în mai toate tehnicile cum ar fi: aquaforte, xilogravură, litografie în final genul care l-a reprezentat cel mai bine a fost tehnica pointe seche. Stampele lui **Käthe Kollwitz** (fig.155) chiar dacă nu au un plus de noutate inovatoare tehnică sunt foarte expresive iar prin formele clare și puternice a putut să își declare protestul față de ororile războiului și a sărăciei. O altă figură demnă de remarcat a expresionismului german este **Ernst Ludwig Kirchner** (fig.156). Opera sa bogată grafică constă din lucrări

Fig. 154. Lovis Corinth (German, 1858–1925). „Moartea și artistul (Tod und Künstler) din Dansul morții (Totentanz)". Tehnica: Aquaforte și pointe seche dintr-un portofoliu de patru gravuri aquaforte și o gravură aquaforte și pointe seche. Dimensiuni: plăcii: 9 23,9 x 17,9 cm; hârtia:36 x 25,4 cm, (1921, publicat în 1922). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-1243_role-1_sov_page-127.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 155. Käthe Kollwitz 1867–1945. „Război". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 358 × 298 mm, COLLECTION Tate. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/kollwitz-the-people-p82465 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 156. Ernst Ludwig Kirchner (German, 1880–1938). „Război". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 54 x 84,5 cm; hârtia: 63,5 x 96 cm. (1924). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/allworks/allworks_sov_page-3265.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

din tehnicile gravurii (litografii, xilogravuri). Xilogravurile sale experimentale au devenit repere de studiu în artele grafice contemporane. **Emil Nolde** (fig.157) este un artist temperamental care a lucrat direct pe placa de lemn fără desene preliminarii. Spontaneitatea gestului din gravura pe lemn a produs stampe cu un caracter aproape

Fig. 157. Emil Nolde (German, 1867–1956). „Cavaler (Ritter)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 29 x 23 cm; hârtia: 35 x 26.9 cm. 1906. Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-4327_role-2_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 158. Erich Heckel (German, 1883–1970). „Cap (Kopf)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: Imagine: 15.9 x 10.9 cm; hârtia: 22 x 18.2 cm. (1907). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-2569_role-1_sov_page-3.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 159. Karl Schmidt-Rottluff (German, 1884–1976). „Portretul lui H. (Bildnis H.) din portofoliul Brücke 1909". Tehnica: litografie. Dimensiuni: Imagine: 39.5 x 32 cm; hârtia: 55 x 41.2 cm. (1909). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-5242_role-1_sov_page-3.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 161. Ernst Barlach (German, 1870–1938). „Cuplu conversând (Das Paar im Gespräch) despre Ziua Morților (Der tote Tag)". Tehnica: Una dintr-un portofoliu de douăzeci și șapte de litografii. Dimensiuni: Imagine: 26.1 x 33.6 cm; hârtia: 51 x 66.5 cm. (1910-11, publicat în 1912). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-335_role-1_sov_page-23.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

violent. Cu toate că Nolde s-a apropiat de grafică mai târziu a lăsat pentru prosperitate un număr impresionant de lucrări din tehnicile xilogravurii, aquaforte și litografie. Desenul remarcabil al lui Max Beckmann l-a ajutat enorm în realizarea a mai multor gravuri din tehnicile xilogravurii și a pointe seche-ului. Această ultimă tehnică a gravurii în adâncime (pointe seche) a contribuit la realizarea probabil a celor mai bune portrete imprimate ale secolului al XX-lea. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Max Beckmann a plecat în Statele Unite ale Americii unde datorită vocației sale de profesor a influențat gravura americană. Critica socială a lui George Grosz asupra Germaniei dintre cele două războaie s-a concretizat printr-o expresie plastică aproape sălbatică. Pentru realizarea vizuală a acestei expresii el s-a folosit de tehnicile gravurii mai precis de tehnica aquaforte și a litografiei. Dintre artiștii expresioniști care au lăsat lucrări demne de remarcat menționez pe: **Erich Heckel** (fig.158)**, Karl Schmidt-Rottluff** (fig.159)**, Oskar Kokoschka** (fig.160) și

Fig. 160. Oskar Kokoschka (Austriac, 1886–1980). „Cartea Ilustrată; Die träumenden Knaben (Băieții care visează)". Tehnica: Carte ilustrată cu opt fotolitografii și reproduceri cu trei linii xilo. Dimensiuni: total: 24,3 x 29,7 x 0,9 cm; pagină (fiecare): 24 x 29,3 cm; foaie (de compozitie): 9,8 x 7,3 cm; compoziție: 9 x 6,5 cm. 1917 (imprimări executate 1907-08). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3197_role-1_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Ernst Barlach (fig.161) precum mai târziu pe, pictorul gravor neo-expresionist **Georg Baselitz** (fig.162).

O parte dintre acești artiști s-au îndreptat către zona

Fig. 162. Georg Baselitz. „Bărbat și femeie III (cu brad), 1985”. Tehnica: xilogravură. Dimensiune: 98 x 66.3. Sursa: https://www.composition.gallery/art/georg-baselitz-man-and-woman-iii-with-fir-tree/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 163. Wassily Kandinsky Rus, 1866–1944. „Gravure 10 pour Origine, 1942”. Tehnica: xilogravură. Dimensiune: 63 × 44.5 × 0.1 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/wassily-kandinsky-gravure-10-pour-origine accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 164. Paul Klee (german, născut în Elveția. 1879–1940. „Cel îndrăgostit (Der Verliebte) din Portofoliul Masters al Staatliches Bauhaus (Meistermappe des Staatlichen Bauhauses)”. Tehnica: Litografia dintr-un portofoliu de trei litografii, trei xilogravuri și două aquaforte. Dimensiuni: compoziție: 27,4 x 19,1 cm; hârtie: 34,4 x 26,9 cm. 1923. Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3130_role-1_sov_page-100.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

mai formală abstractă a artei. „Noua Obiectivitate” a fost baza filosofiei lor și a **Școlii Bauhaus** din Germania anilor 1919. Dintre artiștii care s-au remarcat din acest grup au fost rusul **Wassily Kandinsky** (fig.163) și elvețianul **Paul Klee** (fig.164). Kandinski se cunoaște foarte bine a fost poate unul dintre cei mai mari inovatorii ai artei contemporane . Precursor al expresionismului abstract în picturile sale timpurii a introdus geometria abstractă mai târziu. Activitatea sa din domeniul gravurii a constat dintr-un număr foarte mare de xilogravuri și litografii. Lucrările abstract capricioase lirice ale lui Paul Klee au avut într-o mare măsură de asemenea, o influență asupra cursului artei vizuale moderne. Volum operei sale vizuale conține un număr de 120 de gravurii executate în tehnicile aquaforte și litografie. Inventivitatea formelor figurate grafic conține un simț al umorului rar întâlnit în artele vizuale.

Artistul **Lyonel Feininger** (fig.165) s-a născut în Statele Unite ale Americii din părinți germani. A studiat în Europa și o bună bucată din timpul vieții sale a lucrat în Germania. El

Fig. 165. Lyonel Feininger (American, 1871–1956). „Satul de munte (Gebirgsdorf) pentru portofoliu 10 xilogravuri de Lyonel Feininger (10 Holzschnitte von Lyonel Feininger)". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: compoziție: 11.2 x 15.8 cm; hârtie: 20.2 x 24.3 cm. (1918). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-1832_role-1_sov_page-92.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

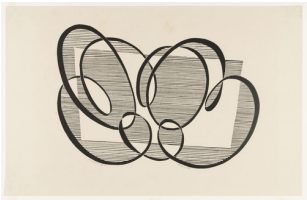

Fig. 166. Josef Albers (American, născut în Germania. 1888–1976). „Încercuit". Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: compoziție: 24.4 x 34.6 cm; hârtie: 32 x 50.3 cm. (1933). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-97_role-1_sov.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 167. Rolf Nesch (norvegian, născut în Germania. 1893–1975). „Încercuit". Tehnica: aquaforte, pointe seche. Dimensiuni: compoziție: 45.3 x 33.1cm; hârtie: 55.5 x 37.6 cm. (1926). Sursa: https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-4266_role-1_sov_page-2.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

a activat ca asociat al grupului celebru „Der Blaue Reiter". Realitatea spirituală simțită a fost deviza în modul de exprimare vizuală a acestui grup ignorată de impresioniști. In 1919-33 s-a asociat cu mișcarea Bauhaus. În această perioada Feininger s-a aplecat mai mult asupra temei peisajului realizate într-un stil personal cubist fiind și unul dintre cei mai productivi artiști gravori de la Bauhaus. În perioada de început a utilizat tehnicile gravurii aquaforte și litografie pentru ca în anul 1918 să lucreze cu predilecție în tehnica xilografiei. Un alt artist asociat cu mișcarea Bauhaus a fost **Josef Albers** (fig.166), născut în Germania a plecat în anul 1933 în Statele Unite ale Americii. Și el are un număr impresionant de gravuri și în mod special lucrări în tehnica serigrafiei. Tot în Germania s-a născut și **Rolf Nesch** (fig.167), unde sub sfaturile și încurajările lui Kirchner a început studiul gravurii. A plecat din Germania în Oslo (Norvegia) în anul 1933. Artist gravor care a folosit poate cel mai profesionist experimentul din secolul al XX-lea. Metoda sa de imprimare în culoare extrem de complexă combina tehnica gravurii în înălțime, metalogravura cu pointe seche.

ALTE ȚĂRI

Gravura italiană în acestă epocă s-a aflat mult în spatele Franței sau a Germaniei. **Umberto Boccioni** (fig.168)

este un artist futurist care a făcut câteva gravuri interesante. **Gino Severini** (fig.169) la rândul său a publicat o serie de stampe executate în tehnica aquaforte și a litografiei destul de manieriste. În concluzie nici unul dintre ei nu poate fi considerat foarte important ca artist gravor. **Giorgio Morandi** (fig.170)

Fig. 170. Giorgio Morandi, 1890–1964. „Ocolul seara". Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: compoziție: 140 × 244 mm. Colecția Tate. Sursa: https://www.tate.org.uk/art/artworks/morandi-hilltop-at-evening-p01919 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 168. Umberto Boccioni (1882 Reggio di Calabria – 1916 lângă Verona). „Madre che cuce". Tehnica: pointe seche. Dimensiuni: compoziție: 13,7 x 11,5 cm; hârtie: 50,2 x 40,9. (1910). Sursa: https://www.teeuwisse.de/catalogues/umberto-boccioni-madre-che-cuce-the-artists-mother-sewing accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 169. Gino Severini-italian, 1883–1966. „Le cycliste (Biciclistul), 1956". Tehnica: Litografia în 13 culori pe hârtie BFK Rives. Dimensiuni: compoziție: 150 × 65 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/gino-severini-le-cycliste-the-cyclist-m-dot-31 accesată la data de 13 septembrie 2022.

în schimb este singurul artist italian care a folosit tehnicile gravurii în modul său de exprimare artistică. Gravurile sale din această perioadă au o notă de intimitate fiind realizate în tehnica aquaforte ocupând fără doar și poate un loc semnificativ în gravura contemporană. Marea Britanie prin sculptorul **Henry Moore** (fig.171), unul dintre cei mai importanți sculptori ai

Fig. 171. Henry Moore. Tehnica: litografie. Sursa: https://www.meer.com/en/7836-henry-moore-lithographs accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 172. Graham Vivian Sutherland (1903-1980): Clegyr-Boia, 1938. „Nemontat ”. Tehnica: aquaforte, pointe seche. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/gino-severini-le-cycliste-the-cyclist-m-dot-31 accesată la data de 13 septembrie 2022.

secolului al XX-lea ne prezintă o serie puternică de litografii. **Graham Vivian Sutherland** (fig.172) pictor de formație, a făcut un număr de 100 de gravuri în tehnicile aquaforte și litografie abordând un stil personal. **Anthony Gross** (fig.173) un gravor foarte talentat și prolific a realizat un număr impresionant de gravuri cu tema peisajului. El a folosit tehnica gravurii în dăltiță și în aquaforte. **David Hockney** (fig.174) este unul dintre artiștii de mai târziu care trebuie menționat pentru opera sa plină de imaginație și inventivitate din artele grafice.

Sfârșitul de secol al XX-lea din Statele Unite ale Americii produce o serie de artiști pictori care se vor ocupa foarte activ de tehnicile gravurii. Dintre aceștia îi avem pe : **John Sloan** și **Reginald Marsh** (fig.175), în tehnica gravurii

Fig. 173. Anthony Gross. 1950 „Tufăriș încurcat ”. Tehnica: aquaforte. Sursa:https://www.moma.org/collection/works/61259 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 175. John Sloan American, 1871–1951. „Citind în metrou, 1926”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 12.7 × 10.2 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/john-sloan-reading-in-the-subway accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 176. Reginald Marsh (American, Paris 1898–1954 Dorset, Vermont). „Merry-Go Round”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 17.5 x 25.2 cm: hârtia: 19.3 x 31.3 cm. 1930. Sursa: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/366858 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 174. David Hockney „Floarea soarelui”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 380 x 460 mm; hârtia: 570 x 690 mm Sursa: https://www.eamesfineart.com/artists/67-david-hockney/works/10321-david-hockney-sunflower-ii-1995/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

în adâncime (aquaforte**), George Wesley Bellows** (fig.176), în tehnica litografiei, **Milton Avery** (fig.177), în tehnica Pointe Seche și tehnica monoprintului și **Stuart Davis** (fig.178), în tehnica litografiei colorate sau a serigrafiei.

Dintre pictorii care au folosit mijloacele de exprimare plastică din tehnicile gravurii se detașează doi dintre ei respectiv: **Edward Hopper** (fig.179) și **Ben Shahn** (fig.180). Puține gravuri dar cu expresii plastice foarte personale având o calitate remarcabilă ne prezinta Edward Hopper. Prolificitatea stampelor lui Ben Shahn a lăsat o operă foarte mare în artele grafice lucrând practic în fiecare mediu al gravurii. Generația ulterioară de artiști pictori consacrați care au lucrat în tehnicile gravurii

Fig. 177. Milton Avery. „Baby March”. Tehnica: gravură în adâncime. Dimensiuni: imaginea: 17.8 x 22.9 cm. 1933. Smithsonian American Art Museum. Sursa: https://americanart.si.edu/artwork/baby-march-41377 accesată la data de 13 septembrie 2022.

sunt foarte puțini. Nu prea au excelat creativ în acest domeniu, în timp ce restul au lăsat imprimarea pe seama tehnologiei moderne.

Fig. 179. Edward Hopper 1882-1967. „Noapte în trenul El, 1918”. Tehnica: aquaforte Dimensiuni: imaginea: 19 x 19,6 cm. Sursa: https://schoelkopfgallery.com/exhibitions/6/works/artworks4617/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 176. George Wesley Bellows. „În metrou”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 216 x 179 mm. Sursa: https://www.1stdibs.com/art/prints-works-on-paper/figurative-prints-works-on-paper/george-wesley-bellows-subway/id-a_2918993/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

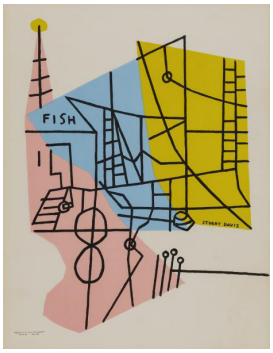

Fig. 178. Stuart Davis. „Shapes of Landscape Space (Landscape Space No. 4)”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 53.3 × 45.1 cm. 1939. Smithsonian American Art Museum. Sursa: https://americanart.si.edu/artwork/shapes-landscape-space-landscape-space-no-4-112025 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 180. Ben Shahn (American, 1898-1969). „Brokeri de mijloc”. Tehnica: Litografie. Dimensiuni: imaginea: 76,8 x 64,7 cm. Sursa: https://image.invaluable.com/housePhotos/MiddleManBrokers/19/729419/H22318-L298456572_original.jpg accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 181. Koshiro Onchi (1891-1955). „Oglinda”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 14 x 10 3/4 inches. Sursa: https://www.collectingjapaneseprints.com/available-prints/koshiro-onchi-mirror accesată la data de 13 septembrie 2022.

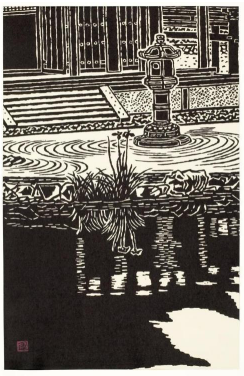

Fig. 182. Hiratsuka Un’ichi, 1962. „Lakeside at the Byodoin”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 18-5/8 × 13 inches. Honolulu Museum of Art. Sursa: https://www.buddhistdoor.net/features/master-of-the-compassionate-chisel-buddhist-themes-in-the-prints-of-hiratsuka-unichi/ accesată la data de 13 septembrie 2022.

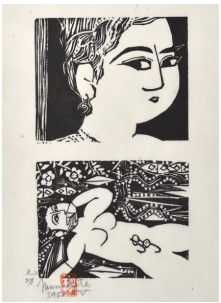

Fig. 183. Shiko Munakata japonez, 1903–1975. „The Key by Tanizaki Junichiro: Portrait of Ikuko and Glasses on Her Belly, 1958”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 42.2 × 30.5 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/shiko-munakata-the-key-by-tanizaki-junichiro-portrait-of-ikuko-and-glasses-on-her-belly accesată la data de 13 septembrie 2022.

!920 este anul renașterii xilogravurii în Japonia. **Onchi Kōshirō** (fig.181) și **Hiratsuka Un’ichi** (fig.182) sunt exponenții mișcării artei moderne. Chiar dacă au lucrat în stiluri diferite au contribuit enorm la această renaștere a artei naționale care a avut partea ei de prosperitate încă odată după cel de-al doilea război mondial. Perioada postbelică în tehnica xilogravurii îi prezintă pe artiștii gravori: **Munakata Shikō** (fig.183) și **Saitō Kiyoshi** (fig.184).

Fig. 184. Kiyoshi Saito. „Steady Gaze”. Tehnica: xilogravură. Dimensiuni: imaginea: 23 x 16 -1/2 inchs. c.1950. Sursa: https://castlefinearts.com/search_results_detail.php?pageno=19&searchArchives=-sub-5&searchByArtist=&pn=3&recordsPerPage= accesată la data de 13 septembrie 2022.

Dacă facem o cercetare a activității artiștilor din perioada de mijloc a secolului al XX-lea o să descoperim o creștere spectaculoasă a apetenței lor pentru tehnicile gravurii.

O mare parte a artiștilor lumii au experimentat în medii diferite modalitățile de imprimare și multiplicare a imaginilor din lucrările lor personale. Această perioada prolifică pentru genul artistic al gravurii a făcut posibilă experimentarea prin noile inovații tehnice poate mai mult decât în toată istoria anterioară a gravurii. Dintre gravorii de marcă ai sfârșitului de secol al XX-lea îi amintim pe americanii: **Elizabeth Catlett** (fig.185)**,**

Fig. 185. Elizabeth Catlett, Mexico City. „Dijmaș1952, publicat în 1968–70”. Tehnica: linogravură. Dimensiuni: imaginea: 44,8 x 43 cm. c.1950; hârtia: 47 x 48,1 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/88189 accesată la data de 13 septembrie 2022.

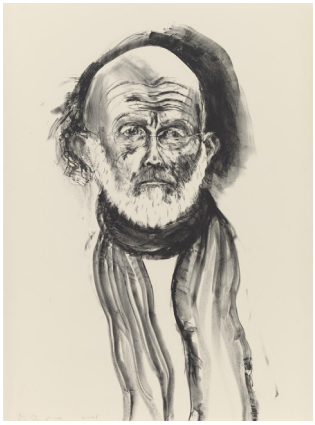

Fig. 186. Jim Dine. Tehnica: linogravură. Dimensiuni: imaginea: 109.0 x 79.5 cm. National Gallery of Victoria, Melbourne. Sursa: https://www.thecultureconcept.com/jim-dine-a-life-in-print-versatility-creativity-at-ngv accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 187. Kiki Smith, American, n.1954. „Ginzer, 2000 ”. Tehnica: aquaforte, aqatinta. Dimensiuni: imaginea: 57.2 × 78.7 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/kiki-smith-ginzer-1 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Jim Dine (fig.186)**, Kiki Smith** (fig.187)**, Andy Warhol** (fig.188)**, Jacob Lawrence** (fig.189)**, Robert Rauschenberg**

Fig. 188. Andy Warhol, American, 1928–1987. „Marilyn Monroe” (Portfolio of 10, The complete set of ten screen prints), 1967”. Tehnica: serigrafie. Dimensiuni: imaginea: 91.4 × 91.4 cm. Sursa: https://www.artsy.net/artwork/andy-warhol-marilyn-monroe-portfolio-of-10-the-complete-set-of-ten-screen-prints accesată la data de 13 septembrie 2022.

(fig.190), **Wayne Thiebaud** (fig.191), **Jasper Johns** (fig.192), **Julian Schnabel** (fig.193), **Kerry James Marshall** (fig.194) și **Fairfield Porter** (fig.195).

Fig. 189. Jacob Lawrence (American, 1917–2000. „Supermarket–Flora”. Tehnica: Serigrafie originală în 23 de culori, 1996. Dimensiuni: imaginea: 760 x 582 mm. Sursa: http://www.spaightwoodgalleries.com/Pages/Lawrence.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 190. Robert Rauschenberg. „Accident 1963”. Tehnica: litografie. Dimensiuni: imaginea: 97.3 x 70 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/67799 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 191. Wayne Thiebaud (artist) American, 1920 - 2021. „Bacon & Eggs, 1964”. Tehnica: aquaforte. Dimensiuni: imaginea: 13.2 x 15.2 cm. Sursa:https://www.nga.gov/collection/art-object-page.74292.html accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 192. Jasper Johns. „Target 1960”. Tehnica: litografie. Dimensiuni: imaginea: 30.7 x 30.9 cm. Sursa: https://www.moma.org/collection/works/65227 accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 194. Kerry James Marshall (American, n. 1955). „Satisfied Man”. Tehnica: xilogravura. Dimensiuni: imaginea: 61 × 46 cm. 2015. Sursa: https://ludion.be/en/prints/satisfied-man accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 193. Julian Schnabel (n. 1951). „Omagiu lui Mozart”. Tehnica: litografia offset în culori. Dimensiuni: imaginea: 124 × 88 cm. 1984. Sursa: https://image.invaluable.com/housePhotos/lamodern/48/727848/H1045-L295758644_original.jpg accesată la data de 13 septembrie 2022.

Fig. 193. Fairfield Porter, (născut pe 10 iunie 1907, Winnetka, Ill., S.U.A. – mort pe 18 septembrie 1975, Southampton, N.Y.), pictor american. Original Lithograph Art Signed Cotage Through Window Pane 9x13 (image 1/4). Sursa: https://www.worthpoint.com/worthopedia/fairfield-porter-original-lithograph-1885452557 accesată la data de 13 septembrie 2022.

IDENTIFICAREA STAMPEI

ABREVIAŢII TEHNICE INTERNAŢIONALE

C	GRAVURĂ ADÂNCĂ
C1	gravura în oţel (cu dăltiţa)
C2	gravura în aramă (cu dăltiţa)
C3	aquaforte
C4	gravura cu acul (pointe sèche)
C5	aquatinta
C6	vernis mou (verni moale)
C7	mezzotinta
C8	heliogravură
X	GRAVURĂ ÎNA LTĂ
X1	xilogravură (în fibră)
X2	xilogravură (transversal, în capul fibrei)
X3	linogravură
X4	metalogravură
X5	heliogravură în metal
X5	gravura în masa plastică
X6	linogravură chinezească
L	LITOGRA FIE
S	SERIGRA FIE
P	REPRODUCERI MECANICE
P1	clişeu tratat linear
P2	clişeu raster fotozincografie
P3	reproduceri fotografice în diferite tehnici
P4	fotogravură
P5	colotipie
P6	fotolitografie
P7	offset
P8 f	otografie, hologramă
T	TIPOGRAVURĂ
COL	COLORA T MANUAL
B	TIPAR SEC
CGD	DESEN CREAT PE CALCULATOR
CRD	DESEN REPRODUS PE CALCULATOR
U	A LTE TEHNICI

SEMNAREA STAMPELOR

În mod tradițional, stampele se semnează cu grafit în josul imaginii, la o distanță de 5 mm. În partea stângă (cum ne uităm) se trece tipul de imprimare ***(exemplar de probă, stadiu, numărul de tiraj, exemplarul de artist etc.)***, după care se trece numărul exemplarului respectiv.

Urmează descrierea tehnicii folosite, titlul lucrării, semnătura autorului și anul execuției. Exemplu: 1/100, aquaforte sau C3, „Fără titlu", semnătura autorului, 2022.

EXEMPLARUL ARTISTULUI – ea (engl. a. p. – a/p)

De obicei, aceste exemplare sunt imprimate de artist înaintea tirajului, reprezentând 10 exemplare în cazul tirajelor mari și 5 exemplare în cazul tirajelor mici.

EXEMPLARUL DE PROBĂ – p (engl. p. p. – p/p)

Exemplare imprimate de imprimeur înaintea tirajului definitiv în atelierul de gravură.

STADIUL – S (engl. state proof)

Etape ale lucrării gravate imprimate înaintea tirajului definitiv.

EXEMPLAR BUN DE TIPAR – **BT** (engl. B.A.T.)

Exemplarul semnat ca atare de artist în vederea imprimării tirajului.

PORTOFOLIU FLORIN STOICIU

1965, 24 iulie, fiul Niculinei și Constantin Mihail Stoiciu.
Comuna Mînăstirea, jud. Călărași, România.
Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România din 1993
1996- 2004 Membru în Biroul de secție filiala București Grafică, Uniunea Artiștilor Plastici din România
2000- 2008 Membru în comisia de onoare Uniunea Artiștilor Plastici din România
1992-1998 - Preparator / Universitatea Națională de Arte din București, România
1998–2003 - Asistent / Universitatea Națională de Arte din București, România
2003-2009 - Lector / Universitatea Națională de Arte din București, România
2009 - Conferențiar / Universitatea Națională de Arte din București, România
2017- Profesor/ Facultatea de Arte / Universitatea „Ovidius" din Constanța, România
Profesori: Ștefan Teodoreanu, Ștefan Sevastre, Dumitru Pasima, Corina Popa, Dan Cristian Popescu, Gheorghe Achiței, Dan Grigorescu, Liviu Lăzărescu, Constantin Crăciun, Traian Brădean, Gheorghe Tofan, Aurel Bulacu, Aurel Nedel, Constantin Blendea, Mihail Mănescu, Mircia Dumitrescu.

Educaţie

2006 - Doctor Arte Vizuale Universitatea Naţională de Arte din București, România. „Materialitatea în Gravură", coordonator Prof. Univ. Dr. Mihail Mănescu.
Studii aprofundate 1992 Secţia Grafică Universitatea Naţională de Arte din București, România. Prof. Univ. Dr. Mircia Dumitrescu
Licenţa 1992 Secţia Grafică Academia de Arte din București, România, clasa Prof. Univ. Dr. Mircia Dumitrescu.
1983 Secţia Grafica Liceul de Arte Plastice "N. Tonitza". Prof. Aurel Bulacu, Gheorghe Tofan.

Premii importante / distincţii

1996-Premiul Tineretului U.A.P. România

2016-Diploma PREMIUL MINISTERULUI CULTURII/ pentru merite excepționale în organizarea și promovarea evenimentului SIMPOZIONUL DE EX-LIBRIS„CONSTANTIN BRÂNCUȘI„/ 2016- 2026. Manifestare culturală inclusă în circuitul internațional alături de alte țări cu tradiție în domeniul gravurii / Ex- libris/ 16 august 2016.
2019-PREMIUL PENTRU GRAFICĂ / UNIUNEA ARTIȘTILOR PLASTICI DIN ROMÂNIA / 27 octombrie 2019
2019-ORDINUL MERITUL CULTURAL ÎN GRAD DE CAVALER, categoria C „Artele plastice” / Decretul nr. 406/2019 privind conferirea Ordinului și Medaliei Meritul Cultural / 25 aprilie
2021-Academia Română acordă Premiul „Ion Andreescu”-în domeniul arte plastice- pentru Lucrarea: Expoziția ***Gestul în desen.*** Autor (grafician): Florin Stoiciu. Președinte Acad. Ioan-Aurel Pop, București, 8 decembrie 2021

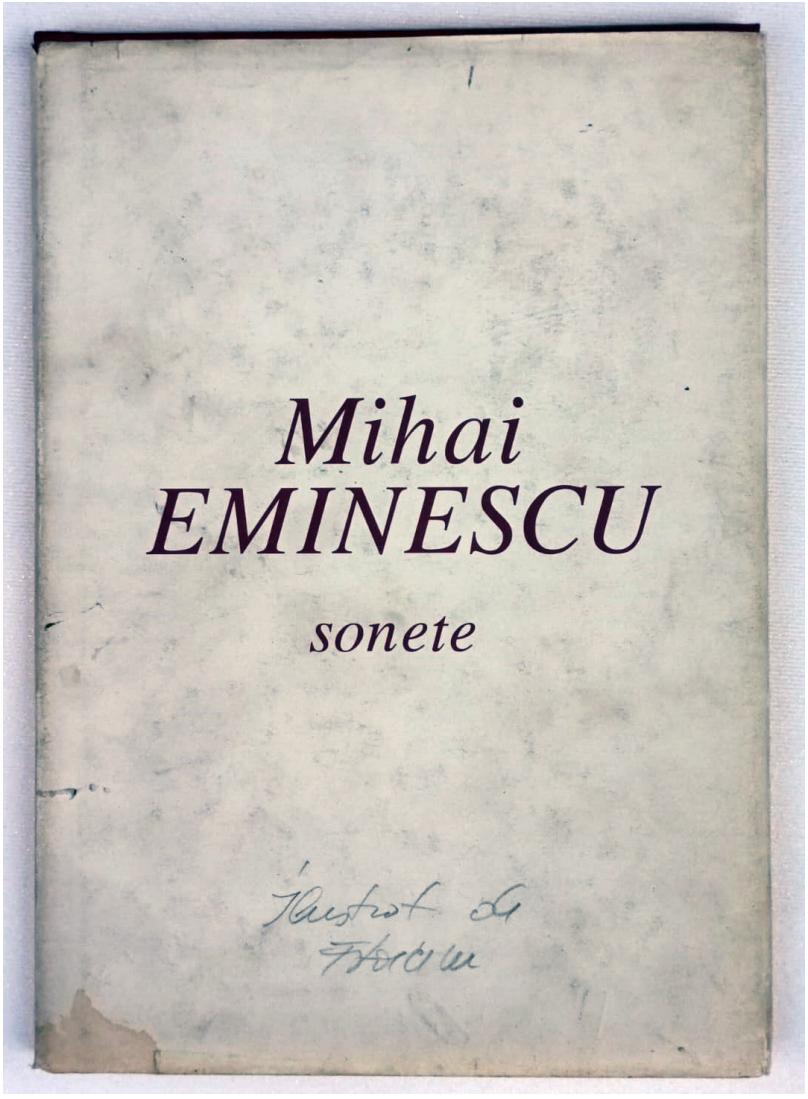
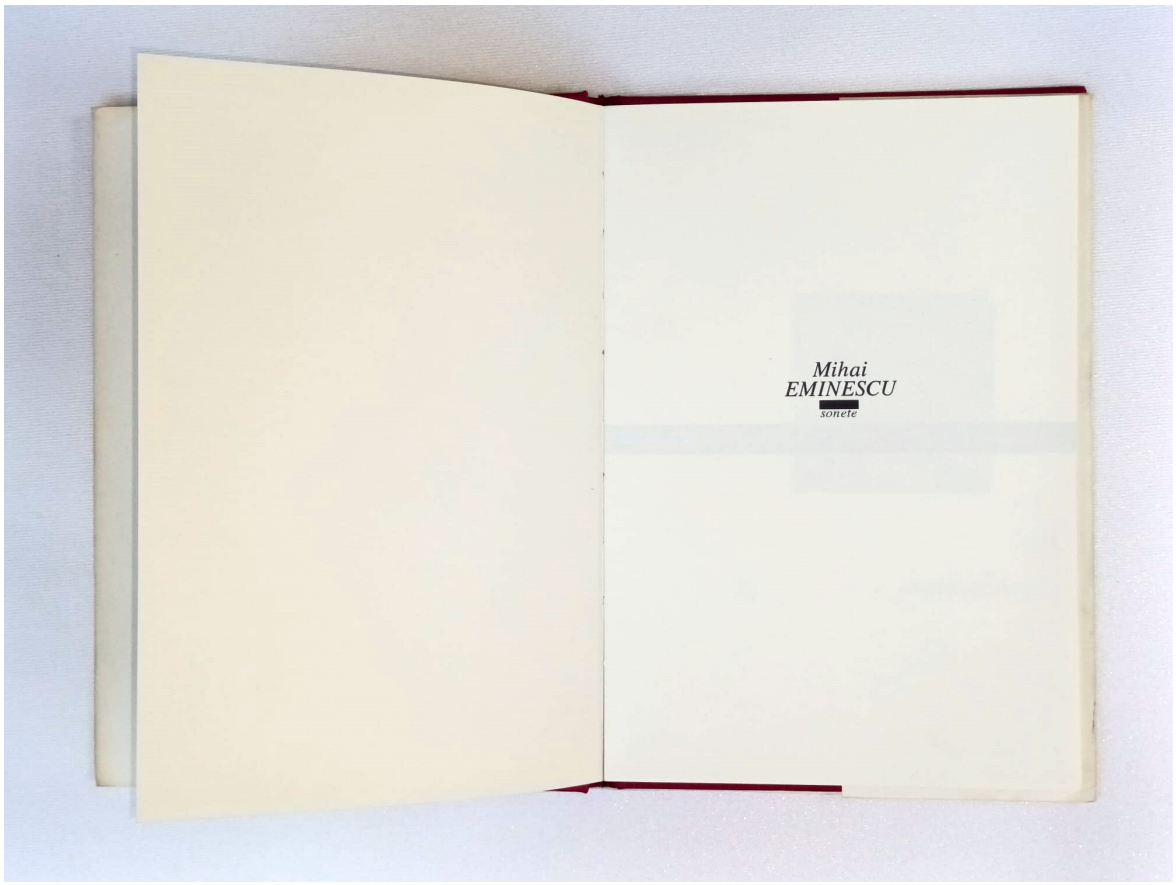

Fig. 1. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă” / Tehnica: metalogravura, digital print / 2005. Foto: Florin Stoiciu.

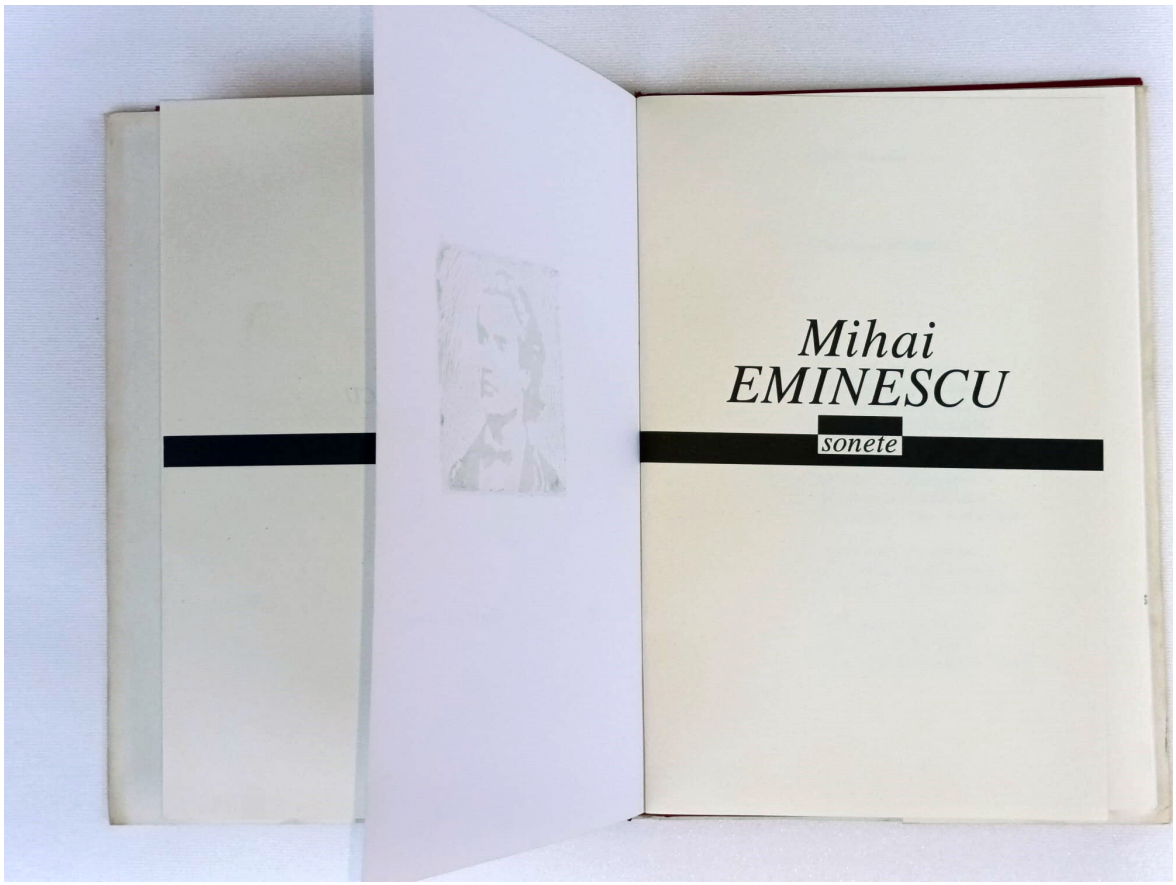
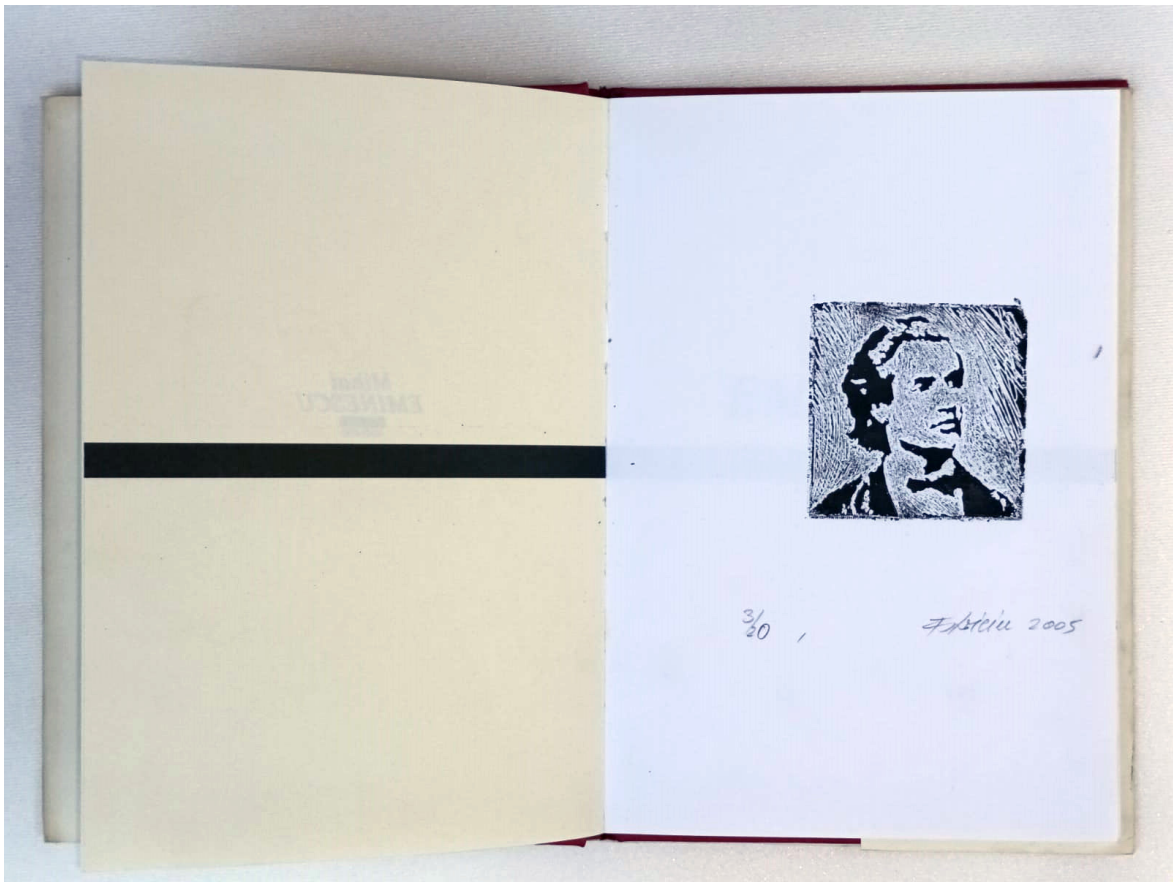

Fig. 2, 3. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă” / Tehnica: Metalogravură / 2005 / Sursa: Colecție personală

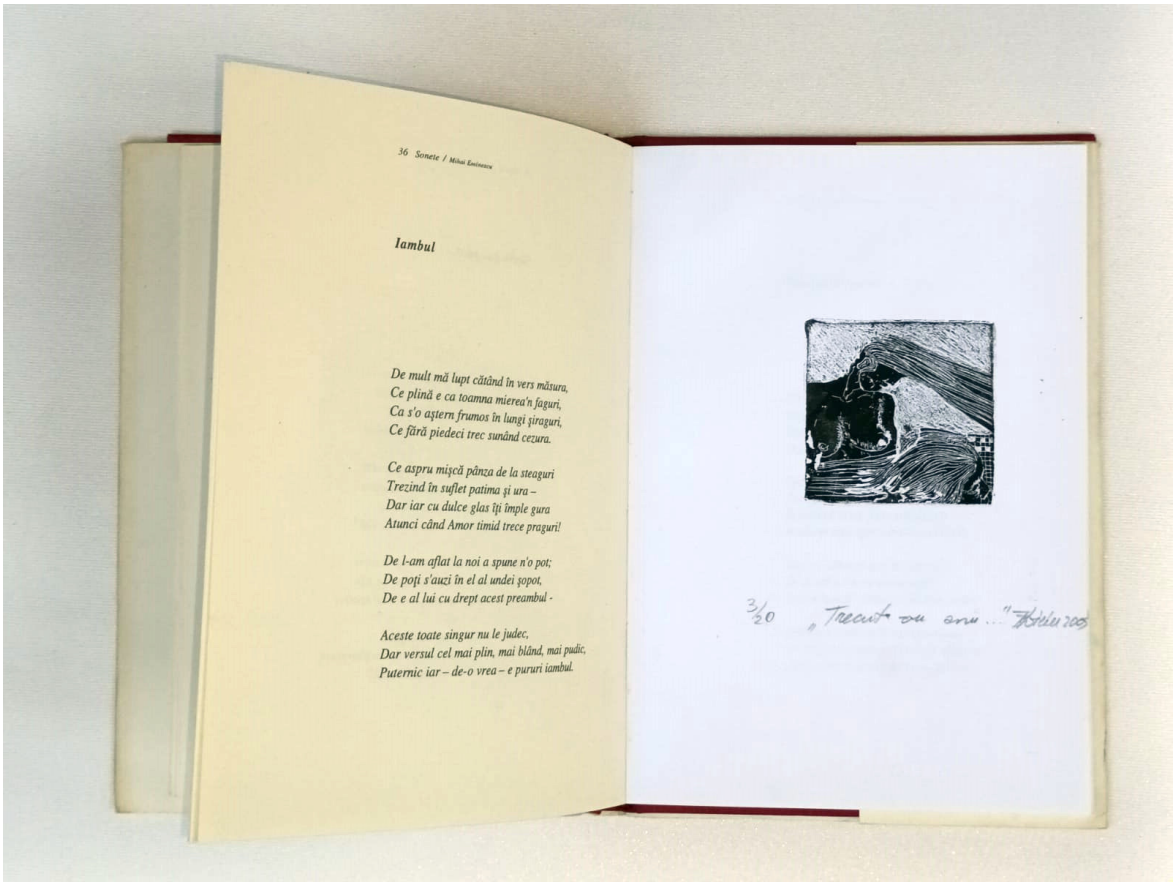

Fig. 4,5. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă" / Tehnica: Metalogravură / 2005 / Sursa: Colecție personală

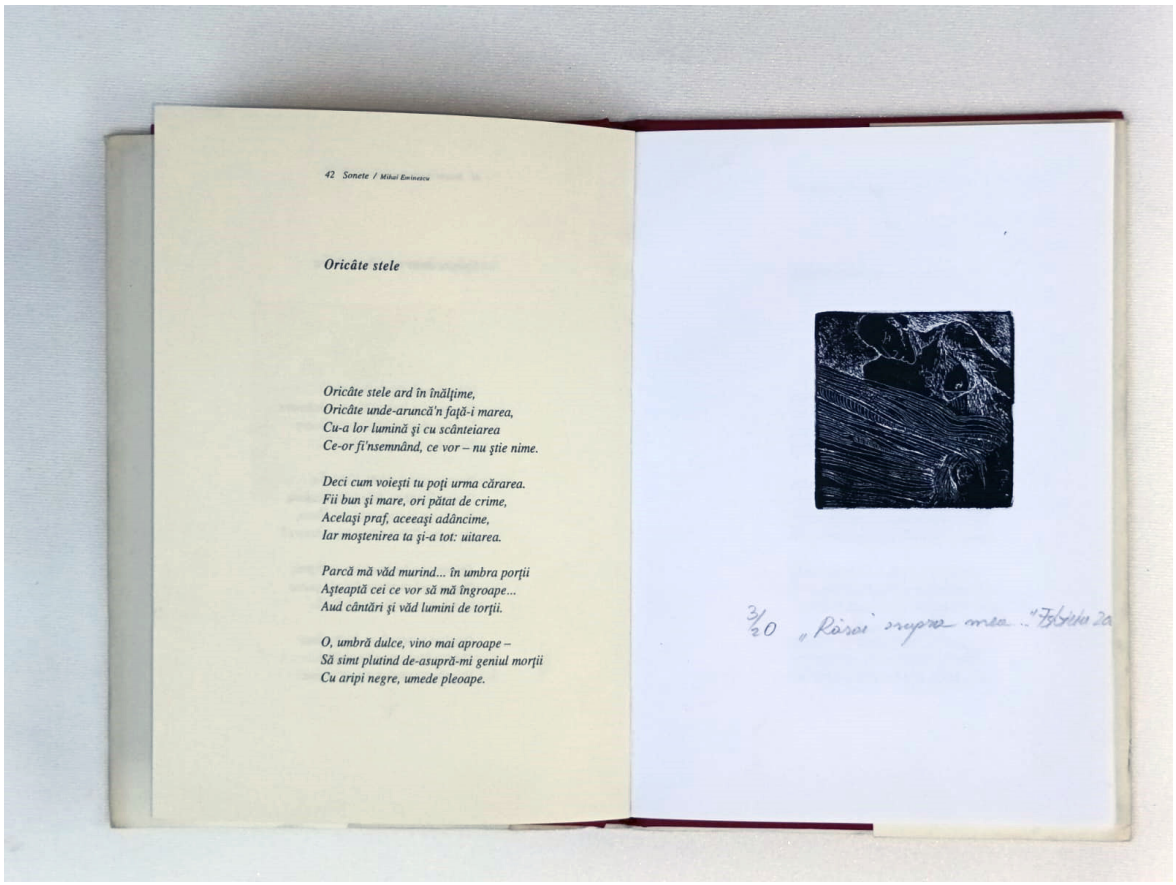
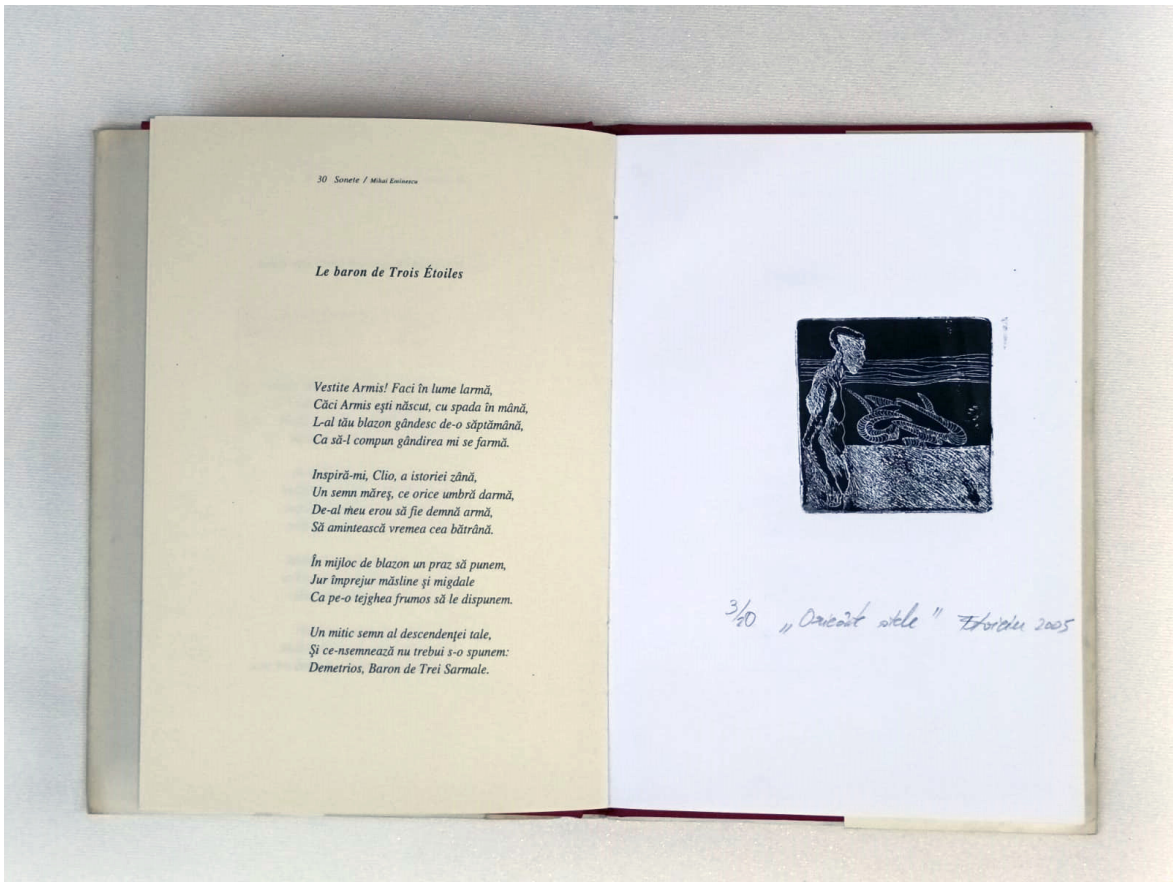

Fig. 6,7. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă" / Tehnica: Metalogravură / 2005 / Sursa: Colecţie personală

30 Sonete / Mihai Eminescu

Le baron de Trois Étoiles

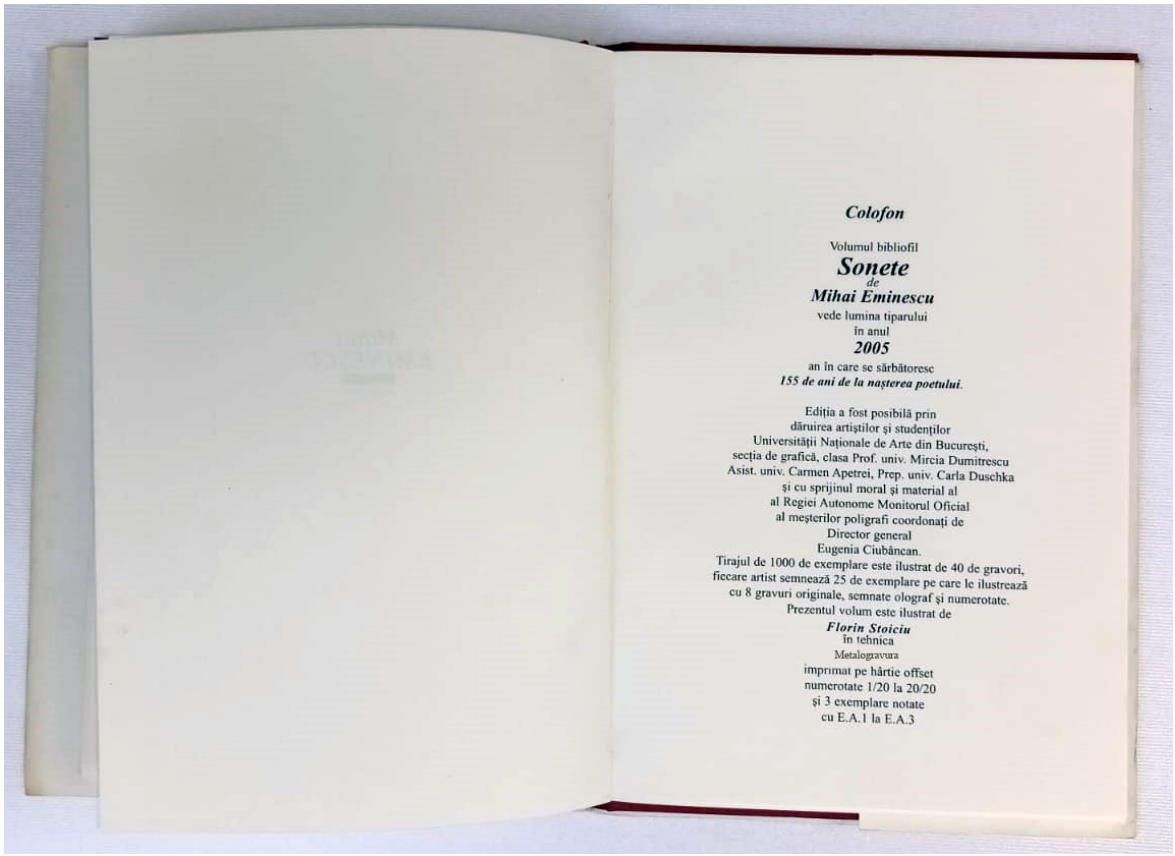
Vestite Armis! Faci în lume larmă,
Căci Armis eşti născut, cu spada în mână,
L-al tău blazon gândesc de-o săptămână,
Ca să-l compun gândirea mi se farmă.

Inspiră-mi, Clio, a istoriei zână,
Un semn măreş, ce orice umbră darmă,
De-al meu erou să fie demnă armă,
Să amintească vremea cea bătrână.

În mijloc de blazon un praz să punem,
Jur împrejur măsline şi migdale
Ca pe-o tejghea frumos să le dispunem.

Un mitic semn al descendenţei tale,
Şi ce-nsemnează nu trebui s-o spunem:
Demetrios, Baron de Trei Sarmale.

3/20 „Oricât stele" 2005

Colofon

Volumul bibliofil
Sonete
de
Mihai Eminescu
vede lumina tiparului
în anul
2005
an în care se sărbătoresc
155 de ani de la naşterea poetului.

Ediţia a fost posibilă prin
dăruirea artiştilor şi studenţilor
Universităţii Naţionale de Arte din Bucureşti,
secţia de grafică, clasa Prof. univ. Mircia Dumitrescu
Asist. univ. Carmen Apetrei, Prep. univ. Carla Duschka
şi cu sprijinul moral şi material al
al Regiei Autonome Monitorul Oficial
al meşterilor poligrafi coordonaţi de
Director general
Eugenia Ciubâncan.
Tirajul de 1000 de exemplare este ilustrat de 40 de gravori,
ficcare artist semnează 25 de exemplare pe care le ilustrează
cu 8 gravuri originale, semnate olograf şi numerotate.
Prezentul volum este ilustrat de
Florin Stoiciu
în tehnica
Metalogravura
imprimat pe hârtie offset
numerotate 1/20 la 20/20
şi 3 exemplare notate
cu E.A.1 la E.A.3

Fig. 8,9. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă" / Tehnica: Metalogravură / 2005 / Sursa: Colecţie personală

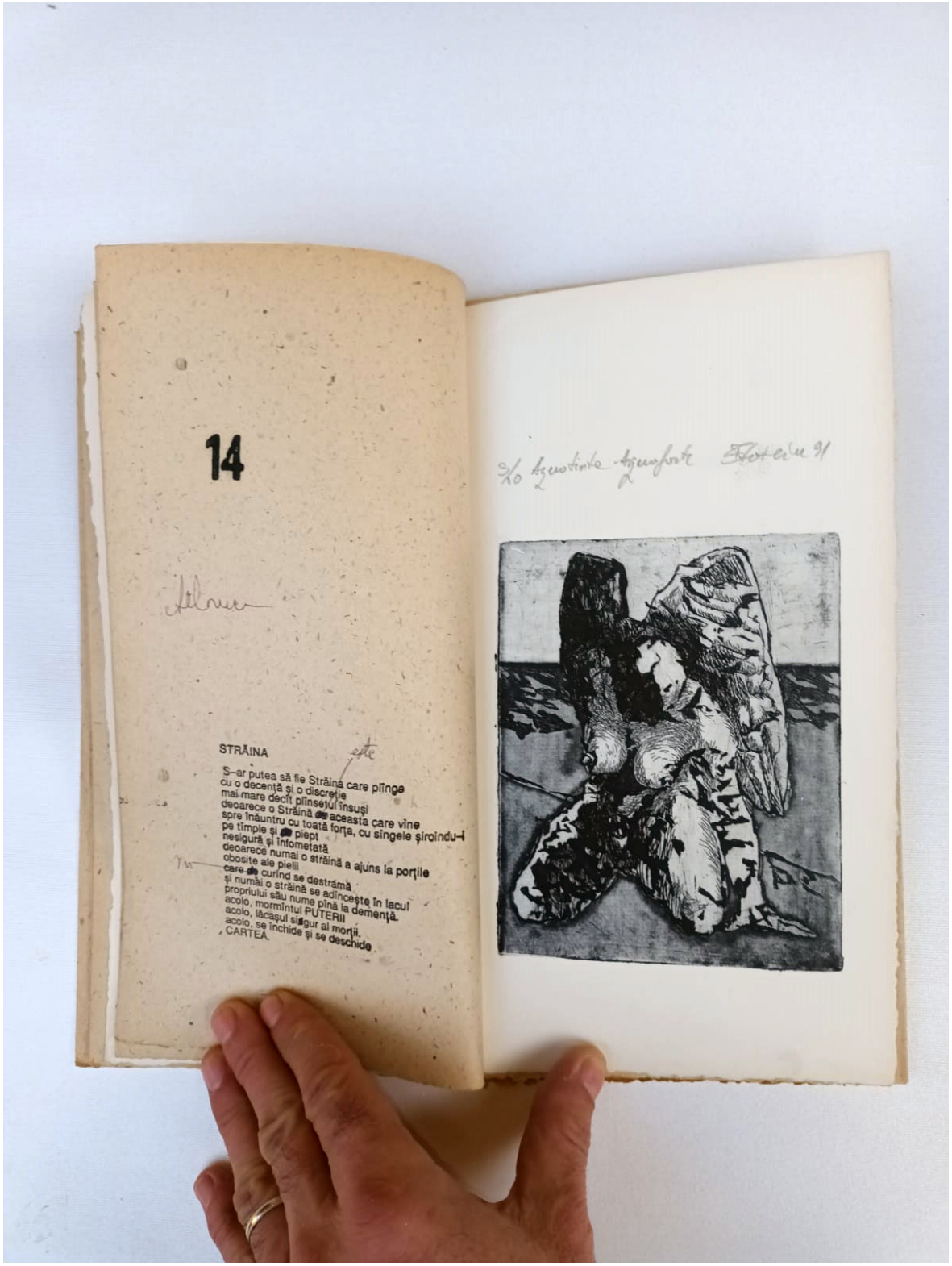

Fig. 10. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă” / Tehnica: aquaforte, metalografie / 1991 / Sursa: Colecție personală

Fig. 11. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă” / Tehnica: aquaforte, metalografie / 1991 / Sursa: Colecție personală

CONCLUZII

„Dacă cineva aflat în pragul acțiunilor s-ar judeca pe sine în funcție de rezultat, nu ar începe niciodată.” – Soren Kierkegaard

Concluziile mele personale sunt următoarele:

„Tehnici contemporane, în modernitatea tradițională a artelor vizuale”

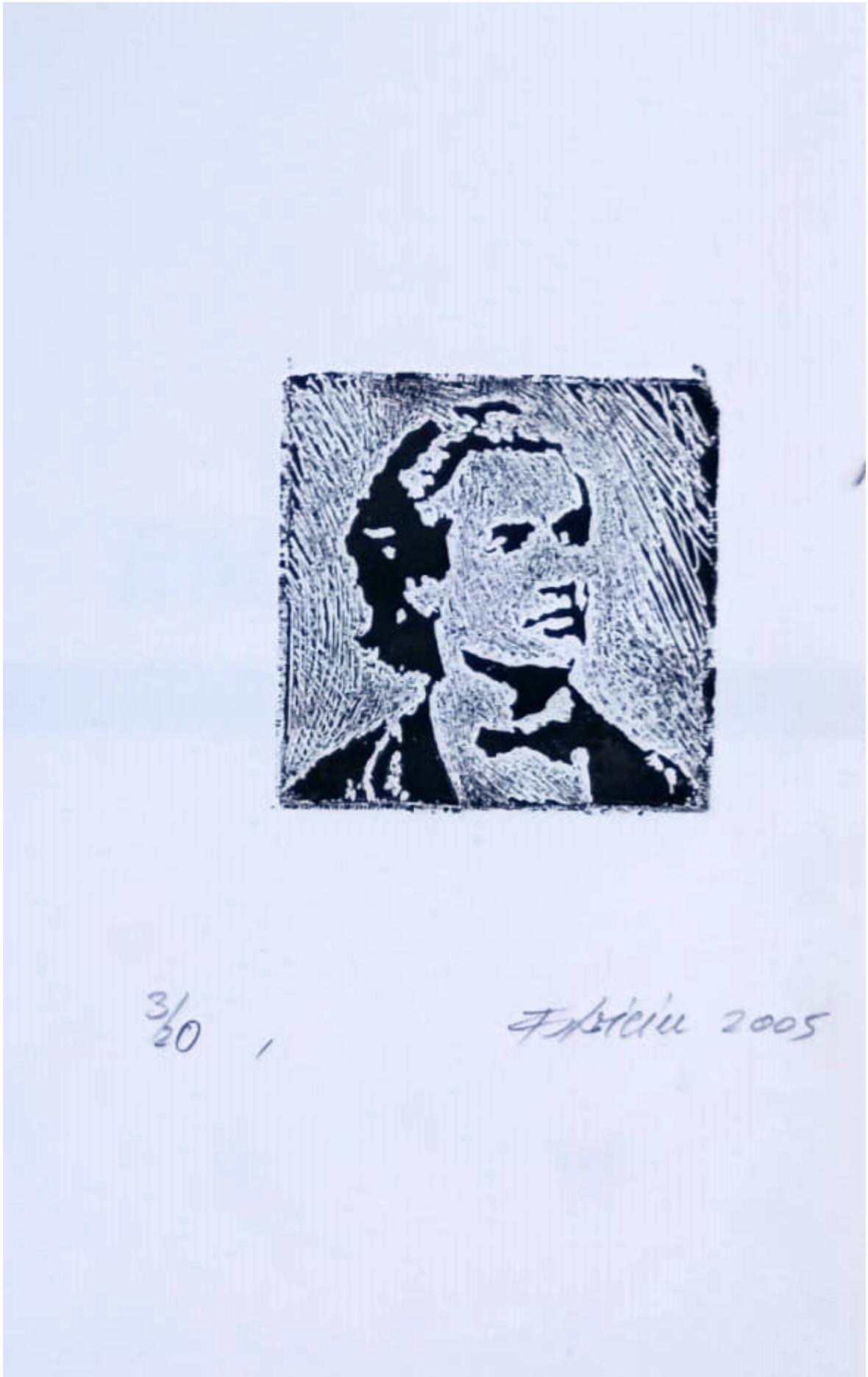
„Sa fii contemporan cu modernitatea presupune un mare respect pentru tradiția istorică”

„Tradiție? Sa respecți părinții tăi. Modernitate? Sa îi înveți pe copii tai ce nu te-au învățat părinții tăi.”

„Conceptul? TradModCont” de la Tradiție, Modern, Contemporan.

Fig. 1. Florin Stoiciu / „Carte bibliofilă” / Tehnica: aquaforte, metalografie / 1991 / Sursa: Colecție personală

3/20
2005

BIBLIOGRAFIE

ACHIŢEI GHEORGHE-“Frumosul dincolo de artã” - ed. Meridiane,1988
Robert ADAM and Carol ROBERTSON-„SCREENPRINTING, THE COMPLETE WATER-BASED SYSTEM, Thames & Hudson, 2005
ALICE INSLEY-„William Hoghart, Vision in print”, Tate Enterprises Ltd. 2021
ARNHEIM Rudolf-“Art and Visual Perception – A Psichology of the Creative Eye”-Ed. University of California Press 1974
ARNHEIM Rudolf-”Forţa centrului vizual”-Editura Meridiane, Bucureşti, 1995
ANDRE BEGUIN-A Tehnical dictionary of printmaking, 2000
BULACU Aurel- „BULACU”, Editura Institutului Cultural Român, 2012
CARATĂNASE Răzvan - „Gravura ca artă majoră” - Editura Top Form, București, 2015
COVEY Sylvie-„Modern Printmaking, A Guide to Traditional and Digital Techiniques, WATSON-GUPTILL, Berkeley, 2016
„DIGITAL ART STUDIO, Tehniques for Combining Inkjet Printing with Traditional Art Materials”-Karin Schiminke, Dorothy Simpson Krause, Bonny Pierce Lhotka, Watson-Guptill Publications / New York, 2004
DUMITRESCU Mircia- „Mircia Dumitrescu”, Editura Institutului Cultural Român, 2015
DUMITRESCU Mircia- „Mircia Dumitrescu”, Editura Institutului Cultural Român, 2008
ELISABETH Geck- Gutenberg şi arta tiparului- Editura Meridiane, Bucureşti, 1979
EICHENBERG Fritz -”The Art of the Print-Masterpieces History Techniques” - London 1976
EXPERIMENTAL PHOTOGRAPHY , A Handbook of tehniques, MARCO ANTONINI, SERGIO MINNITI, FRANCISCO GOMEZ, GABRIELE LUNCARELLA, LUCA BENDANDI, Thames & Hudson, 2020
Bill FICK & Beth GRABOWSKI-„PRINTMAKING, A Complete Guide to Materials & Processes, second edition, DIGITAL, SCREEN PRINTING, RELIEF, INTAGLIO, COLLAGRAPH, LITHOGRAPHY, MONOPRINT, HYBRID PRINT, Lurence King Publishing, 2022
FOCILLON Henri - “MAEŞTRI STAMPEI”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1972
Colin GALE-„ETCHING AND PHOTOPOLYMER INTAGLIO TECHINIQUES”, A & C BLACK, 2006
GRIFFITHS Antony - “Prints and Printmaking” - University of California Press 1996
GOMBRICH E. H. “Artă şi iluzie”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1973
GOMBRICH E. H. “Normă şi formă”- Ed. Meridiane, Bucureşti, 1981
HIND Arthur M. - “A History of Engraving & Etching” from the 15th Century to the year 1914-
HUYGHE R.: “Puterea imaginii” Ed. Meridiane, Bucuresti 1971

IUCA Simion - "Gravura- Vocabuler de termeni tehnici" Uniunea Artiștilor Plastici – Bucureşti 1991
William M: IVINS, Jr.- „Prints and Visual Communication", First MIT Press paperback edition, 1969
I PAVLOV M MATORIN - „Tehnica gravurii pe lemn și linoleum", Editura de stat pentru literatură și artă, 1955
L'ENCICLOPEDIE DIDEROT & d'ALEMBERT-Gravure - Sculpture Bibliotheque de l'Image, 2001
L'ENCICLOPEDIE DIDEROT & d'ALEMBERT- Imprimerie - Reliure, Bibliotheque de l'Image, 2001
LANG Lothar -"Expressionist Book Illustration in Germany 1907 – 1927" - Ed. New York Graphik Society 1976
"La Gravure sur bois a travers 69 incunables et 434 gravures" Paris 1970
LOCHE Renée-„La Lithographie", Les Editions de Bonvent S.A. Genève, 1971
LUCACIU, Adriana-Forme de expresie ale desenului în arta secolului XX / Adriana Lucaciu.
- Timişoara : Editura Fundaţiei Interart Triade ; Brumar, 2006
„MONOPRINTING"-Jackie NEWELL & Dee WHITTINGTON, Herbert Press, 2006
David MORRISH & Marlene MacCallum-„Copper Plate, FHOTOGRAVURE, Demystifying the process , Focal Press is imprint of Elsevier Science, 2003
John ROSS, Clare ROMANO, Tim ROSS - „ The Complete Printmaker", The Free Press, 1990
Johannes STAHL-„STREET ART", h. f. ullmann publishing GmbH, 2013
SALTER Rebecca- „ Japanese Woodblock Printing", University of Hawai'i Press Honolulu, 2001
STOICIU Florin - „Materialitatea în gravură - tehnici și manierere", Ed. Tehnică-București, 2007
STOICIU Florin - „Tehnici și maniere în gravură", Ed. POLIROM – Iași , 2010
STOICIU Florin -Aquatinta pe tabla de oțel / o lucrare o expoziție", Ed."UNARTE – București, 2011
STOICIU Florin - „GESTUL în xilogravură", București, 2018
STOICIU Florin - „GESTUL în desen / desenul pe pânza", Editura MUNTENIA, Constanța, 2019
STOICIU Florin - „GRAVURA VIRTUALĂ / gravura indirectă / transfer de imagine pe pânză", Editura TRACOS ARTE, 2020
Annie STROMQUIST-„simple screenprinting, Basic tehnniques & Creative Ptroject", Published by Lark Books, a division of Sterling Publishing Co., Inc., 2004

GLOSAR

ABRAZIV
Corp sau material dur care are proprietatea de a roade prin frecare. – Din fr. abrasif.
Substanțele abrazive pot fi: minerale, metalice sau calcaroase.
ACETONĂ, acetone,
Lichid incolor, volatil, inflamabil, folosit ca solvent în industrie. – Din fr. acétone.
ADEZIV, -Ă, adezivi, (Despre materiale) Care stă strâns lipit de ceva, care aderă. Țesut adeziv.
2. Produs care permite încleierea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite. – Din fr. adhésif.
ACID, (mordanți)
Substanță chimică, cu gust acru și miros înțepător, care înroșeste hârtia albastră de turnesol și care, în combinație cu o bază, formează o sare.
ALCOÓL, alcooli,
1. Derivat obţinut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril.
2. Lichid incolor, inflamabil, cu miros şi gust specific, obţinut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică şi folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc; etanol, alcool etilic, spirt.
3. Alcool denaturat-alcool brut sau rafinat căruia i s-au adăugat denaturanţi pentru a-l face impropriu consumului alimentar, dar care este folosit în industrie sau ca combustibil menajer.
4. Alcool rafinat-alcool brut din care au fost îndepărtate impurităţile prin rectificare.
5. Alcool sanitar-alcool colorat cu albastru de metilen şi denaturat cu salicilat de metil, întrebuinţat ca dezinfectant extern.
6. Alcool solidificat-polimer al acetaldehidei, insolubil în apă, greu solubil în alcool şi eter, întrebuinţat drept combustibil solid. – Din fr. alcool.
AGLUTINANT,
1. Care unește, lipește, care aglomerează prin alipire, care servește la aglutinare.
2. Substanță vâscoasă preparată din amidon, dextrină, gumă și albumină, care se adaugă în pasta de imprimat pentru a păstra desenul pe țesătură. – Din fr. agglutinant, lat. agglutinans, -ntis.
APĂ, ape,
Lichid incolor, fără gust şi fără miros, compus hidrogenat al oxigenului. – Lat. aqua.
ARACET
Acetat de polivinil, pastă fluidă, folosit ca adeziv. Acest tip de adeziv este folosit în mod special în genul de gravură denumit cologravura pentru a fixa diferitele materiale pe suportul de carton.

ASFALT, asfalturi, (asfalt de siria)
Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanţe organice sau prin oxidarea şi polimerizarea petrolului. – Din fr. asphalte.
AUTOCOLANT
Peliculă, folie, material sintetic sau organic care printr-un adeziv aderă pe un suport.
APLICATIV- (Despre unele ştiinţe, domenii sau metode de cercetare) Aspect al unui domeniu care îşi gaseşte o aplicaţie imediată.
AQUAFORTE - tehnica de gravare în adâncime, aplicată pentru prima dată în Germania, la sfârşitul secolului al XV-lea.
Procedeul constă în atacarea cu acizi a contururilor desenate pe o placă metalică, de cele mai multe ori de cupru, acoperită cu un strat subţire de lac anticoroziv, ceară sau vernis. Imaginea negativă se zgârie cu acul direct pe placă sau după transpunerea acesteia de pe un suport de hârtie. Prin scufundarea plăcii într-o baie de acid, se realizează corodarea, adică săparea unor incizii prin acţiunea chimică. Se poate recurge şi la metoda expunerii parţiale a desenului la acţiunea acidului, prin acoperirea treptată ale unor elemente din compoziţie, lăsând la final acele locuri care, printr-o corodare mai accentuată, vor lăsa pe hârtie tonurile cele mai întunecate.
Tehnica de imprimare este asemănătoare cu tehnica în *dăltiţă*.
Pentru tiraje limitate placa se anulează dupa încheierea seriei.
AQUATINTA - tehnica de gravare în adâncime, pe o placă cu fond poros, realizat prin atacare cu acizi pentru a obţine tonuri de diferite intensităţi, asemănătoare desenului în laviuri de tuş.
Procedeul numit “maniere de lavis” este atribuit gravorului francez Jean Baptist Le Prince (1734-1781).
Placa metalică, dupa o prealabilă curaţare si degresare se acoperă cu un strat fin de particule de sacâz (colofoniu). Prin încălzirea plăcii de metal cu ajutorul unor surse de căldură, granulele de sacâz se vor fixa prin topire de placă, lasând spaţii libere de jur împrejurul lor. Aceste spaţii vor crea prin corodare mici caverne gata să preia cerneala în diferite cantităţi, în funcţie de timpul de atacare.
Pentru a păstra tonurile deschise, placa se acoperă cu vernis, inainte de cufundarea în acid. La final particulele de sacâz se îndepărtează cu ajutorul alcoolului tehnic (spirt medicinal).
Tehnica de imprimare este asemănătoare aceleia in aquaforte.
Majoritatea artiştilor combină acest procedeu de gravare cu cel în aquaforte, pentru a obţine efecte speciale, cu texturi mai bogate, prin alăturarea de pete si haşuri. Există totuşi cazuri rare de obţinere a unei imagini credibile, sub aspect plastic, numai prin jocul petelor de tinta, aşa cum a procedat Goya in ciclul de gravuri, Los dezastres de la guerra (1863)
a trasa - a însemna pe o suprafaţă, linia sau desenul unui duct, al unui plan, al unei figuri geometrice, etc.
a inciza - a obţine tăieturi, şanţuri cu graniţe regulate, realizate pe metal, lemn sau piatră

cu ajutorul unor dăltiţe cu profil specific.
*menţiune: în cazul pointe-seche-ului, operaţiunea echivalentă, pentru bună înţelegere o numim de “zgâriere”.
a grava - termen generic definind arta şi tehnica de a săpa imagini, ornamente şi litere în adâncime sau în relief, în metal, lemn, piară, linoleum, etc. prin mijloace manuale, mecanice, chimice, electrice etc.sau prin procedee combinate, pentru a obţine suprafaţa activă a unui cliseu de tipar. Ca urmare a folosirii acestor tehnici, vom avea de-a face cu: cu gravură cu vernis, gravură chimică- corodare;
gravură electrică- corodare, gravură electronică, aceasta implicând un procedeu de fotogravură efectuat cu ajutorul unui clişeograf, gravură manuală, folosind o mare varietate de unelte speciale: ac de gravat, dăltiţă etc., gravură mecanică, care este de obicei precedată de o acţiune chimică, de o uşoară corodare a unora dintre suprafeţele desenului.
AUTOTIPIE-procedeu fotomecanic de executare a unui clişeu tipografic de zinc, prin reproducerea unui original (fotografie,desen în creion, tuş, pastel aquarelă, ulei, etc.) cu ajutorul unei site fotografice, numită raster, care descompune imaginea în puncte.
2. Clişeu obţinut prin această tehnică. El constă practic dintr-o suprafaţă divizată în puncte de mărimi diferite pentru realizarea de tonuri deschise sau închise. Reţeaua de puncte se obţine prin intercalarea unui raster între original şi placa fotografică, astfel încât lumina să fie proiectată pe placa sensibilizată cu diferite valori de umbre.
3.Tipar obţinut prin imprimare cu un astfel de clişeu. Primul care experimentează autotipia, folosind o fâşie de tifon drept raster este englezul Fox Talbot, în 1852. În 1881, germanul Georg Meisenbach obţine primele autotipii utilizabile, iar în 1896 americanul Max Levy pune la punct primul raster gravat în sticlă.
BITUM s.n. Produs solid, plastic, de culoare neagră, obţinut prin oxidarea la cald a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilei. [Acc. şi: bítum] – Din fr. bitume.
BUMBAC
1. Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală şi subtropicală, cu flori gălbui sau roşietice şi cu fructele capsule, care conţin numeroase seminţe acoperite cu peri pufoşi (Gossypium).
2. S.n. Fibră textilă obţinută, prin egrenare, de pe seminţele bumbacului.
BENZINĂ, benzine,
Lichid incolor, uşor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combusibil la motoarele cu explozie. – Din fr. benzine.
BERE beri,
Băutură slab alcoolică, obţinută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malţului şi a florilor de hamei. – Din germ. Bier.
Este folosită la litografie în timpul imprimării pentru a elimina surprusul de cerneală.
CALC, calcuri,
1.Hârtie translucidă obţinută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea

desenelor în tuş, pentru a fi apoi copiate pe hârtie heliografică (ozalid).
2. Copia pe hârtie de calc a unui desen; decalc.– Din fr. calque.
CARBORUNDUM
Carbură de siliciu, folosită ca material abraziv. – Din fr. carborundum.
A creat un tip de tehnică care îi şi poartă denumirea.
CARTON, cartoane,
Hârtie groasă şi compactă cu flexibilitate redusă.– Din fr. carton.
CANAFAS
Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se foloseşte la confecţionarea hainelor, ca întăritură la piepţi, la gulere şi, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărţi. – Din germ. Kanevas.
CAUCIUC, cauciucuri,
1. Produs industrial, elastic şi rezistent, fabricat din latexul unor arbori tropicali sau obţinut pe cale sintetică, utilizat la confecţionarea anvelopelor, a benzilor elastice, a tuburilor, etc.
2. Anvelopă (pneumatică) care îmbracă roţile automobilelor, biciletelor etc. – Din fr. caoutchouc, rus. kauciuk.
Cauciucul este folosit în gravură pentru a crea "negrul de fum"
CEARĂ
1. Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) sau sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește la temperaturi destul de joase și care are numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, a hârtiei, cosmetică etc.
Ceară de albine-ceară de culoare gălbuie, cu miros plăcut, caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor.
Ceară de balenă-spermanțet, ulei de cașalot.
Ceară de parchet-amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină, ceară vegetală și cu alte substanțe, care formează pe parchet o peliculă lucioasă, protectoare.
Ceară roșie -amestec de colofoniu, șelac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc.
Ceară montană-ceară minerală obținută din cărbunii bruni prin extracție cu solvenți.
Ceară vegetală-strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor.
CEREZINĂ
Produs obținut din rafinarea cerurilor de petrol.(fr. cérésine).
CLEI, cleiuri,
1. Substanță vâscoasă asemănătoare cu gelatina, extrasă din oase, din pește, din unele plante sau obținute pe cale sintetică, cu ajutorul căreia se pot lipi între ele diverse obiecte sau părți de obiecte.
2. Suc gros care se scurge din scoarța unor arbori și care are proprietatea de a se solidifica în contact cu aerul.

CREION, creioane,
Ustensilă pentru scris sau desenat, constituită dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliș de obicei din lemn; bețișor făcut din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate desena în diferite culori. – Din fr. crayon.
În gravură se foloseşte tipul de creion litografic sau cel clasic cu mină de grafit.
CĂRBUNE
Creion negru obţinut dintr-un lemn de esenţă foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schiţe etc.
CÂRPĂ, cârpe,
Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ştergerea prafului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. Din bg. kărpa, scr. krpa.
COLOFÓNIU
Reziduu de culoare galbenă-roşcată obţinut după îndepărtarea terebentinei din răşina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc.; sacâz. – Din ngr. kolofónion, germ. Kolophonium.
CAMAIEU- Gravură pe lemn lucrată în tonurile apropiate ale aceleiaşi culori. Acest gen de gravură s-a practicat în mod obişnuit în secolul al XVI- lea, în Germania şi în Italia. Se pare că procedeul a fost pus la punct de artiştii germani Lucas Cranach şi Hans Burgkmaier, la începutul secdolului al XVI- lea. Tot atunci, italianul Ugo De Carpi a descoperit, independent de aceştia, tehnica în camaieu. Maniera italiană imită, într-o oarecare măsură, laviul. Expresioniştii germani au reluat procedeul, imprimându-i însă tonuri violente.
2. (în domeniul picturii) Pictură monocromă, realizată în tonurile aceleiaşi culori, jocurile de nuanţe de la deschis la închis, lăsând impresia unui relief sculptat.
CLIŞEUL-
1. Formă de tipar plană sau cilindrică, cofecţionată din metal, lemn, cauciuc, materiale sintetice etc., care conţine copia unui text sau desen şi cu ajutorul căreia se reproduce şi se imprimă originalul. Clişeul are o suprafaţă activă cu elemente tipăritoare şi alta neutră, care nu primeşte cerneală la imprimare. Desenul se execută prin gravare manuală, mecanică, electromecanică, fotomecanică sau fotochimică. Clişeul se multiplică prin stereotipare sau galvanoplastie la tipar înalt, prin repetare şi multiplicare fotografică pentru toate procedeele de tipărire. La tiparul policrom se prepară câte un clişeu parţial pentru fiecare culoare.
-Clişeu cu raster, clişeu tipografic sau ofset obţinut cu ajutorul unui raster care permite reproducerea imaginilor în semitonuri.
-Clişeu galvanic, clişeu metalic, de pildă zincografic, acoperit, prin depunere galvanică, cu metale dure în vederea obţinerii unor tiraje mari. Prin metalizare cu crom se pot realiza tiraje până la două milioane de exemplare;
-Clişeu în similigravură, formă de tipar înalt divizată în puncte, pentru tipărirea reproducerilor monocrome (autotipii) sau policrome (tricromii) în semitonuri;

-Clişeu îngropat- înseamnă un clişeu încadrat de text pe două sau mai multe laturi. Clişeul încadrat pe două laturi se aşează în capul sau la baza paginii, cel pe trei laturi, în partea superioară a paginii, cel pe patru laturi, în centrul optic al paginii;
-Clişeu linear- clişeul care are la bază un original cu elemente de aceeaşi intensitate, fără semitonuri. Desenul se poate face direct pe placă sau se transpune prin transport, după ce a fost executat cu tuş litografic sau cerneală autografică pe hârtie specială. Pentru desene în creion, se va folosi un creion gras litografic pe hârtie granulată. Alteori se recurge la transport indirect: desenul se face mai întâi pe o piatră litografică şi de pe aceasta se transportă pe placa de zinc. Cel mai utilizat procedeu este copierea fotografică a desenului pe placă. Clişeul linear se foloseşte pentru a reproduce desene în peniţă sau creion, litografii monocrome, gravuri în piatră, cupru, oţel etc.;
-Clişeu lipit- clişeu pentru tipar înalt, preparat pe o placă de stereotipie cu scopul de a obţine imagini clare. Se foloseşte pentru periodice ilustrate;
-Clişeu mixt- clişeu realizat prin combinarea procedeelor de clişeu cu raster şi liniar;
-Clişeu ofset- clişeu metalic (zinc sau aluminiu) executat de obicei pe cale fotochimică, în care placa este mai întâi sensibilizată prin două structuri suprapuse care permit o corodare mai profundă.
Imprimarea cu clişeul ofset se face planografic prin intermediul unei pelicule de cauciuc;
-Clişeu permatip- formă de tipar înalt compusă din straturi şi obţinută prin presarea directă a unei combinaţii de materii plastice după plăci zincografice pe care s-au lăsat marginile şi părţile neutre. Clişeul permatip prezintă astfel o suprafaţă activă foarte dură, susţinută de un strat intermediar de masă termoplastică ce formează un fel de pernă elastică datorită căreia pot fi efectuate variaţii foarte fine ale tiparului, corespunzător calităţii suprafeţei şi grosimii hârtiei. Clişeul permatip se fixează pe un suport de magneziu sau de aluminiu. Se foloseşte mai ales la imprimare pe carton şi folii, în mai multe culori, la maşini rotative şi plane de tipar înalt;
-Clişeu tăiat- clişeu executat prin gravare manuală, într-un material uşor de prelucrat (carton, celuloid, lemn, linoleum, plumb etc.) prin tăiere cu dăltiţa şi cuţitaşul. Se foloseşte ca clişeu de fond, alb-negru, la confecţionarea de ornamente, litere de corp mare, pentru inscripţii, viniete, pentru ilustraţii de artă etc.;
-Clişeu zincografic- clişeu obţinut pe o placă de zinc acoperită cu un strat fotosensibil ce se expune la lumină prin intermediul unui negativ al imaginii de reprodus, după care se developează. Se presară apoi praf de asfalt de siria care aderă, prin încălzire, la părţile plăcii ce nu trebuie adâncite, celelalte fiind supuse acţiunii unui acid.
CREION- maniera creion- Procedeu de gravura care imită desenul in creion- “maniere au crayon”. Compoziţia se execută prin perforarea stratului de verni, care acoperă placa, cu o serie de instrumente ascuţite şi ace de diferite forme si mărimi. Dupa corodare imaginea se retuşează. Paternitatea acestei tehnici a fost revendicata de trei gravori francezi: Gilles Demarteau (1722-1776), Jean Charles Francois [1717-1769] si Louis Bonnet [1743-

1793]. Acesta din urmă a gravat în culori, folosind o placă pentru fiecare ton sau culoare. Maniera creion a fost utilizată mai ales pentru a obţine reproducere dupa desenele artiştilor "galanţi" ai epocii: Boucher, Fragonard şi Watteau. Odată cu apariţia litografiei, maniera creion a căzut în desuetitudine.
CROMOTIPIE- denumire generică pentru toate procedeele de tipar în culori.
DILUANT
Substanţă care diluează – Din fr. diluant.
ELECTROD, electrozi,
Conductor electric prin care intră sau iese curentul dintr-un mediu conductor sau din vid. – Din fr. électrode.
EMULSIE, emulsii,
Amestec dispers format din două lichide insolubile unul în celălalt (emulsia de ou). Strat sensibil la acțiunea luminii, depus pe plăcile și pe filmele fotografice. – Din fr. émulsion.
ELECROGRAVURĂ- gravură obținută prin corodare electrolitică.
FLEXOGRAFÍE, Tipar înalt care folosește forme preparate dintr-un material flexibil și elastic.
FOTOGRAVURĂ-ansamblu de procedee pentru obținerea formelor de tipar cu ajutorul fotografiei și al gravării chimice sau electrolitice, heliogravură. Bazele tehnicii de fotogravură au fost puse în 1850 de francezul Firmin Gillot.
2. Stampă obținută prin acest procedeu.
FOTOGRAFIE-
1.imagine a unui subiect transpus pe hârtie fotografică.
2.fotografia de asigurare , fotocopie sau clișeu executat după un document înainte de restaurare, în vederea asigurării conținutului acestuia față de eventuale accidente. Fotografia de asigurare servește totodată ca martor în evaluarea calității lucrărilor de restaurare.
3. Tehnică de fixare a imaginilor pe stratul fotosensibil care acoperă un suport solid cu ajutorul reacțiilor fotochimice ce au loc în substanța sensibilă din acest strat. Noțiunea de fotografie a fost introdusă de astronomul engley John F.W.Herschel (1792-1871), care a reușit să fixeze imaginea obiectelor exterioare cu ajutorul luminii. În 1839, un alt francey, Jaques-Mande Daguerre (1787-1951) a pus la punct dagherotipia, procedeu de reproducere a fotografiei pe metal, brevetat în 1839, dată oficială a inventării fotografiei. Englezul Fox Talbot (1800-1891) a perfecționat tehnica și a introdus hârtia fotografică. În 1848, fizicianul francez Alexandre E. Becquerre (1820-1891) a obținut primele fotografii în culori. În țara noastră primele fotografii de certă valoare artistică și documentară au fost realizate, după 1844 de pictorul Carol Popp de Szatmary (1812-1888). El este totodată cel dindâi reporter de război din lume, prin participarea sa la războiul di Crimea.
FOTOLITOGRAFIA-tehnică de preparare a formelor de tipar plan în care desenul sau textul este reportat pe piatră, metal sau material sintetic cu mijloace fotografice; litografie. Procedeul a fost pus la punct în 1853 de chimistul francez Alphonse Pointevin (1819-1882).

2. Stampă obținută prin această tehnică.
FOTOMETALOGRAFIE- Denumire generică pentru procedee fotolitografice la care copierea se face direct de pe negativul fotografic pe o placă de metal (zinc, aluminiu) sensibilizată. Fotometalografia, este de regulă folosită la pregătirea formelor de tipar ofset și în cartografie.
FOTOELECTROGRAVURA- procedeu de reproducere electrografică.
-Fotoelectrografie directă, fotoelectrografie bazată pe atragerea cernelii de către straturi de materiale conducătoare depuse pe suportul de imprimare. fotoelectrografia indirectă-xerografie.
FOTOZINCOGRAFIE-procedeu de reproducere a unui desen prin transport fotografic pe o placă de zinc.
FOTOTIPIE- Cel mai vechi procedeu de reproducere fotomecanică în care se utilizează clișee de gelatină. Denumit inițial fotocolografie, sistemul a fost brevetat în 1855 de francezul Alphonse Pointevin. Introducerea fototipiei în practică a fost realizată tot de un francez. Tessie du Motay, în 1865. Corespondentul german al fototipiei este albertipie, de la numele inventatorului Joseph Albert.
2. Reproducere obținută prin acest procedeu. colotipie, fotogelatinografie, heliotipie.
GAZ, gaze, 1. Nume generic dat corpurilor fluide cu densitate redusă, incolore, ușor deformabile şi expansibile, care, din cauza coeziunii moleculare slabe, nu au o formă proprie stabilă şi tind să ocupe întregul volum pe care îl au la dispoziţie.
2. Gaz lichefiat- amestec de gaze combustibile uşor lichefiabile, obţinut prin extragerea directă din gaze de sondă sau prin distilare din unele produse petroliere, păstrat în stare lichidă în butelii. – Din fr. gaz.
GRĂSIME, grăsimi, 1. Substanță unsuroasă răspândită în țesuturile animale și în plante, formând, la om și la unele animale, primul strat de sub piele, care acoperă mușchii.
2. Pată de grăsime
GUMĂ, gume, 1. Substanţă vâscoasă, secretată de unele plante sau obţinută pe cale sintetică, având proprietatea de a se întări în contact cu aerul, folosită în industrie. ◊ Gumă arabică. 2. (Pop.) Şiret elastic sau fâşie elastică fabricate din gumă (1); elastic. 3. Mic obiect de cauciuc folosit la ştergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hârtie; radieră. 4. (În sintagma) Gumă de mestecat = pastă de mestecat, aromatizată, obţinută din gumă (1). – După fr. gomme, it. gomma. Cf. lat. g u m m i, germ. G u m m i.
„GRAFÍE, grafii, Mod de redare în scris a cuvintelor; scriere. Fel specific de a scrie al cuiva; scris1. Linie specifică a unui desen, care caracterizează pe autorul lui. – Din fr. graphie.”[1]
GRAVURA-arta și tehnica de a trasa, inciza sau grava desenul pe un material, in adâncime, relief sau în plan.
GRAVURA ÎN DĂLTIȚĂ - (burin) - Tehnica de gravare in adâncime cu ajutorul unui

1 Sursa: https://dexonline.ro/definitie/grafie/definitii accesată la data de 4 octombrie 2022

instrument de gravat, compus dintr-o tijă de oțel dur cu secțiunea pătratică sau rombică. Una dintre extremități este tăiată oblic sub un unghi de 45 de grade pentru a forma o muchie tăioasă. La celalălt capăt se află un mâner de lemn în formă de ciupercă. Tehnica de imprimare se realizează după următorul procedeu: se aplică cerneala pe toată suprafata plăcii, apoi se șterge în așa fel, încât să rămână pline doar șanțurile adâncite ale desenului. Prin presarea puternica a foii de hârtie pe întreaga suprafață a plăcii, se obține stampa finală. Desigur, imprimarea fiecărui exemplar pretinde aplicarea cernelii prin același procedeu. Pentru tiraje limitate, placa se anulează după încheierea seriei.
GRAVURA ÎN ADÂNCIME - Săparea sau incizarea compoziției în profunzime (taille douce) în general pe o placa de metal cu ajutorul unui instrument ascuțit sau cu acid. Caracteristici: Semitonurile se realizează prin intersecțiile de linii ordonate sau dezordonate, dar ele mai pot fi obținute și prin transferarea unor cantitați mai mari sau mai mici de cerneală corespunzatoare adânciturilor gravate. Această din urmă posibilitate reprezintă cel mai specific atribut al gravurii în adâncime. Linia este precisă și expresivă.
GRAVURA COLORATĂ - amestec substractiv și a la poupee (aditiv)
Totalitatea procedeelor de a obține imaginii în culori pe baza unor suporturi gravate în metal, lemn piatra litografică
La gravura pe metal în adâncime există doua maniere de obținere a gravurii colorate: amestec substractiv, prin transparență și a la poupee prin amestec fizic al culorilor. Amestecul substractiv se realizează prin suprapunerea mai multor plăci, pentru fiecare culoare, negrul și culorile fundamentale.
"A la poupee"- înseamnă folosirea unei plăci de metal care în momentul încerneluirii primește toate culorile în același timp, repartizate cu o serie de tamponașe.
GRAVURA IN RELIEF- tehnica ce, prin vechimea apariției, prin impunerea legilor domeniului, a stat la baza tuturor tipurilor de gravură. Se bazează, pe folosirea unei suprafețe plane, ocolite de dălți care sapă in jurul acestora. Suprafața plană, deci cea activă, este, in principiu, transpunerea unui desen, a unei imagini plastice intenționată de artist. Realizarea unei asemenea planșe de lemn poate avea două variante: una, mai la îndemână, curentă, constând în debitarea lemnului de-a lungul fibrei, precum se obțin scândurile în construcție, alta prin tăierea trunchiului secționând fibra. În cadrul acestei tehnici, mai avem un procedeu de a realiza suprafețe active prin săparea într-un material sintetic denumit generic linoleum.
GEN- Fel, soi, tip care identifică o categorie de obiecte, ființe, fenomene etc. Diviziune obținută prin clasificarea creațiilor artistice dupa formă, stil, temă.
GALVANOPLASTIE- tehnică de obținere a copiei unui obiect sau de depunere a unor straturi metalice pe aceasta, pe cale electrolitică.
HELIOGRAFIE- Procedeu de tipar adânc pentru reproducerea și multiplicarea originalelor în semitonuri, clișee preparate fotochimic. În 1813, francezul Nicephore Niepce (1765-1833) a pus la punct heliografia primul procedeu de tipar calcografic care stă la baza

tehnicilor fotomecanice moderne.
HELIOGRAVURA- Ansamblu de procedee fotochimice şi fizice cu ajutorul cărora se execută clișeele de tipar în heliografie. -Gravură obținută prin aceste procedee. fotogravură.
INDIGO
hârtie-carbon. (~ pentru scoatere de copii.)
ILUSTRAŢIE, ilustraţii, s.f.
1. Imagine desenată sau fotografiată destinată să explice sau să completeze un text.
2.Ilustraţie de carte - gen al graficii prin care se prezintă tipuri sau momente esenţiale ale unui text literar şi având, uneori, şi rol ornamental. Este un gen artistic în care, de-a lungul secolelor, datorită condiţiei specifice a gravurii faţă de tipar, s-au realizat numeroase compoziţii plastice în tehnicile gravurii, în lemn, metal sau litografie.
Lacuri: (anularea tintelor, cologravură, protejarea împotriva acțiune corozive a acizilor sau mordanților)
LAC
Preparat lichid obținut prin dizolvarea într-un solvent volatil a unor rășini, uleiuri sau a altor substanțe și care, întins pe suprafața unui obiect, formează în urma evaporării solventului o pojghiță solidă, dură, care fereşte obiectul de influența aerului și a umezelii.
LIFT GROUND- maniera zahărului- Procedeu de gravură care imită desenul în tuş. Desenul compoziţiei se execută direct pe placă, cu o soluţie saturată de zahăr cu tuş, după care totul se acoperă cu un strat superficial de verni. Înainte de uscarea verniului se introduce sub un jet de apă. Locul unde a fost tuşa din soluţia de zahăr, datorită dizolvării, aruncă verniul, eliberând suprafeţe care devin suprafeţe active, gata de corodare cu acid. După corodare operaţiile de imprimare sunt aceleaşi cu celelalte tehnici in adâncime. Efectul este asemanător desenului în tuş direct pe hârtie cu ajutorul unei pensule.
MEDIUM
Substanţă solidă, lichidă sau gazoasă, câmp electromagnetic sau gravitaţional etc. în care se desfăşoară fenomenele fizice.
MEZZOTINTA - maniera neagră - Spre deosebire de celelalte procedee de gravare, la mezzotintă întreaga suprafaţă a plăcii se granulează în prealabil cu ajutorul unor instrumente speciale prevăzute cu dinţi (leagăn, rocker) ceea ce ar face posibilă, la imprimare, obţinerea unor suprafeţe de un ton negru intens. Suprafeţele granulate se pot netezi, până la lustruire completă, cu ajutorul unor instrumente numite răzător şi brunisor. Acestea nu mai prind cerneală sau o reţin atât cât este necesar pentru tonurile luminoase. O reaccentuare a tonurilor închise se poate realiza prin întărirea adânciturilor cu ajutorul acelor de gravat. Gravura în mezzotinto a fost inventata de germanul Ludwig von Siegen (1609-1673). Prima sa lucrare, Portretul Ameliei Elisabetha, datează din 1642.
MATERIALITATE s.f. Însuşirea de a fi material, de a avea existenţă materială; natura materială a ceva. (Pr. : -ri-a-) - Din fr. materialiste, germ. Materialismus.

MODALITATE, modalităţi, s.f.
1. Procedeu, mijloc, manieră, metodă folosită în vederea realizării unui scop, în cazul nostru obţinerea de clişee de gravură şi imprimarea de stampe.
MODERN: „existente în prezent sau într-un timp recent, sau folosind sau bazate pe idei, metode sau stiluri recent dezvoltate: viața modernă, arhitectura/arta modernă."[2]
NEGRU DE FUM
Pigment necesar în tipul de vernis clasic şi în cerneala de probă.
OFSET- procedeu de imprimare în care elementele tipăritoare ale formei se află în acelaşi plan sau uşor adâncite faţă de cele netipăritoare. Forma este o placă subţire de metal care se poate modela după un cilindru pentru imprimarea rotativă. De regulă, ea este confecţionată din plăci bimetalice alcătuite dintr-un strat gros de cupru şi unul subţire de crom. Natura chimică a celor două metale asigură pe de o parte, aderenţa cernelii grase la elementele tipăritoare, oleofile, din cupru şi, pe de altă parte, respingerea cernelii şi aderarea apei de umezire la elementele netipăritoare hidrofile, din crom. Un cilindru de cauciuc preia imaginea de pe placă şi o transpune pe hârtie, astfel că putem spune că reproducerea prin ofset este indirectă, dat fiind că forma de tipar poartă o imagine directă şi nu inversată, ca la celelalte procedee de tipar. Copierea originalului se face direct, pe cale fotochimică sau indirect, prin transport de pe clişeu, ca în litografie. Procedeele moderne folosesc fie fotografierea formei de text cules ca pentru tipar înalt, fie maşini de fotoculegere.
POINTE SECHE [DRY POINT] - Tehnica de gravare în adâncime cu acul. Suprafaţa plăcii este incizata (zgâriată) direct cu un ac sau un vârf de diamant. Varietatea de tonuri realizată prin aceasta tehnică este mai săracă decât la tehnica aquaforte. Numărul de exemplare imprimate este redus deoarece semnele gravate superficial ale imaginii se şterg treptat, la presări succesive, astfel încât un maximum de exemplare ar reprezenta şase stampe.
PARAFINĂ, parafine
Substanță solidă, albă și translucidă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate obținute la distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumânărilor, la impregnarea hârtiei și a țesăturilor, ca materie primă în industria chimică etc. – Din fr. paraffine.
PIGMENT, pigmenți,
1. Substanță colorată naturală produsă de celulele plantelor și animalelor și care colorează în mod specific țesuturile sau lichidele organice ale acestora.
2. Particulă solidă, colorată, insolubilă în mediul în care este suspendată, întrebuințată în industrie pentru colorare. – Din fr. pigment.
PLASTIC
Masă plastică sau material plastic-produs sintetic de natură organică, anorganică sau mixtă care se poate prelucra uşor în diferite obiecte, la cald sau la rece, cu sau fără presiune. – Din fr. plastique.

2 Sursa: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/modern accesată la data de 4 octombrie 2022

PUDRĂ, pudre,
Material solid prefăcut în pulbere. Pulbere fină rezultată din mărunțirea unor corpuri solide de amidon sau orez (parfumată și uneori colorată), care se întrebuințează ca fard. Pulbere fină dintr-o substanță medicamentoasă, folosită mai ales pentru acoperirea, protejarea sau tratarea pielii. – Din fr. poudre.
PENSULĂ, pensule,
Instrument alcătuit dintr-un smoc de fire de păr sau de material plastic prinse într-o coadă de lemn sau de metal, care servește mai ales la întinderea vopselelor și a lacurilor pe o suprafață. – Din germ. Pinsel.
PASTEL, pasteluri,
Creion colorat, moale, pentru desen, făcut din pigmenţi pulverizaţi, amestecaţi cu talc şi cu gumă arabică.
Desen executat cu acest fel de creioane. – Din fr. pastel, it. pastello.
În gravură se folosesc atât pastelurile uleioase pentru a determina o suprafaţă activă cât şi pastelurile uscate pentru a monotipiza o stampă.
PLEXIGLAS
Masă plastică transparentă incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la şocuri şi la trepidaţii; sticlă organică, stiplex, polimetacrilat. – Din germ. Plexiglas, fr. plexiglas.
POINTILLE [stipplle]- Procedeu de gravură în adâncime care constă în redarea tonurilor printr-un conglomerat de puncte de diferite forme şi marimi; gravura punctată, stipple. Tehnica pointille este asemănătoare manierei creion cu care adesea se combina. Un reprezentant de seama al acestui gen de gravură este florentinul Francesco Bartolozzi [1727-1815].
RĂŞINĂ, răşini,
Nume generic dat unor substanţe lipicioase, inflamabile, secretate de diferite plante, mai ales conifere, sau produse pe cale sintetică.
RASTER- dispozitiv optic circular sau dreptunghiular format dintr-o combinație de puncte sau linii trasate pe o folie care se fixează în fața peliculei sau plăcii fotografice, pentru descompunerea imaginii în puncte pătrate, eliptice sau rotunde de aceeași densitate, dar de dimensiuni diferite, care crează semitonurile pentru tipar;
-Sită fotografică, tramă.
Rasterul servește la obținerea reproducerilor mono și policrome în semitonuri (la tipar înalt) prin procedeul similigravurii fotochimice la tipar plan (mai ales ofset) etc. În 1851 englezul W.H.Talbot a așezat în fața plăcii sensibile, în timpul expunerii, o țesătură cu ochiuri fine, realizând primul raster și totodată, prima similigravură.
SCULĂ, scule,
Piesă folosită pentru prelucrarea unor materiale solide, în scopul schimbării formei, a dimensiunilor și a proprietății acestora; unealtă, instrument.
SARE, săruri

1. Substanţă cristalină, sfărâmicioasă, solubilă în apă şi cu gust specific, care constituie un condiment de bază în alimentaţie şi este folosită în industria conservelor, în tăbăcărie, în industria chimică etc.; clorură de sodiu.
2. Substanţă chimică formată de obicei prin reacţia unui acid cu o bază.
3.Sare amară-substanţă chimică sub formă de praf alb, întrebuinţată în medicină ca purgativ; sulfat de magneziu.
4. Sare de lămâie- acid citric. – Lat. sal, salis
SILICON, siliconi,
Compus macromolecular cu structură analoagă corpurilor organice, în stare fluidă sau sub formă de răşini, alcătuit din lanţuri sau cicluri de atomi de siliciu care alternează regulat cu atomi de oxigen. – Din fr. silicone.
SICATIV (Despre uleiuri) Care se usucă repede. ♦ (Substantivat, n.) Substanţă care se adaugă uleiurilor pentru a le face să se usuce repede. – Din fr. siccatif, lat. siccativus.
SEU
Grăsime animală obţinută din ţesuturile grase ale bovinelor, ovinelor şi cabalinelor, întrebuinţată în industrie şi, mai rar, în alimentaţie.– Lat. sebum.
SOLVENT
Substanță chimică (lichidă) care are proprietatea de a dizolva în masa ei alte substanțe; dizolvant. – Din engl. solvent
STICLĂ,
1. Substanţă solidă, amorfă, transparentă, translucidă sau opacă, dură, cu un luciu particular, lipsită de flexibilitate, casantă, rău conducătoare de căldură şi de electricitate, formată dintr-un amestec de silicaţi şi obţinută prin topire.
2. Sticlă optică-material sticlos cu proprietăţi speciale în privinţa indicelui de refracţie, de o mare omogenitate în compoziţie, folosit la fabricarea lentilelor şi a prismelor aparatelor optice.
3. Placă subţire de sticlă cu care se închide cadrul ferestrelor, al unor uşi, cu care se acoperă tablourile etc.; geam.– Din sl. stíklo.
SUGATIVĂ, sugative,
Hârtie sugativă - hârtie poroasă şi groasă, special făcută pentru a suge cerneală; sugătoare.
SPECIFIC, Din fr. specifique.
1. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinct. În cazul nostru, atributele particulare care dau identitate unei tehnici sau maniere de gravură așa precum și caracteristicile unor tehnici de figurare plastică transpuse în gravură.
2. Caracterul propriu, particular, special al cuiva sau a ceva; specificitate, notă distinctivă. -
STAMPĂ, stampe, s.f. Imagine imprimată, de obicei pe hârtie, după o placă de metal sau lemn, sau piatră gravată. – Din it. stampa.
STEREOTIPARE- procedeu de reproducere şi multiplicare a unei forme de tipar înalt

(clișeu pantografic) prin scoaterea unor copii de pe această formă și turnarea lor în metal, fără a recurge la o nouă culegere a textului, care se aplică la tirajele mari pentru a nu uza literele.

-Reimprimări ale aceleiași ediții, executate de clișee curbe, pentru mașini rotative, Obținerea simultană a mai multor imprimate, atunci când un clișeu poate încăpea în mai multe exemplare în formatul mașinii de tipar etc. Stereotipia a fost inventată în 1725 de William Ged, bijutier scoțian din Edinburgh. În 1739, el a imprimat cu acest sistem prima carte, "Sallustri Bellum Catilinarium".

SIMILIGRAVURA-ansamblu de procedee fotochimice, fotomecanice sau fotoelectronice folosite pentru executarea unui clișeu pantografic divizat în puncte. La similigravura fotochimică clișeul în puncte se realizează prin intermediul unui negativ fotografic obținut, la rândul său, prin intercalarea unei site între obiectiv și placa sau pelicula fotosensibilă. La similigravura fotomecanică și fotoelectronică, împărțirea clișeului în puncte sau linii se efectuează prin gravarea directă a suprafeței neutre a clișeului, cu un dispozitiv de gravare acționat fie de celule fotoelectrice, comandate de variațiile de luminozitate ale originalului, fie de impulsurile electrice emise de un tub cu catod fotosensibil.

2. Reproducere obținută prin procedeul similigravură, după un original monocrom, care se numește autotipie, iar cea după un original policrom, cromotipie, tricromie sau tetracromie.

TEHNICĂ: „În filozofie, techne (greacă: τέχνη, romanizat: tékhnē, lit.<meșteșug, art>; greacă veche: [tékʰnɛː], greacă modernă: [ˈtexni] (ascultă)) este un termen care se referă la a face sau a face,care, la rândul său, este derivat din rădăcina proto-indo-europeană <Teks-> care înseamnă <a țese>, și <a fabrica>. Ca activitate, technē este concretă, variabilă și dependentă de context. Termenul seamănă cu conceptul de epistēmē în implicarea cunoașterii principiilor, prin aceea că <ambele cuvinte sunt nume pentru cunoaștere în sensul cel mai larg> Cu toate acestea, cele două sunt distincte. În The Invention of Art, Larry Shiner susține că technē nu poate fi tradusă pur și simplu în artă și nici în artizanat. Acest lucru se datorează faptului că arta și meșteșugurile sunt construite social într-o anumită perioadă din istorie. Pentru grecii antici, atunci când technē apare ca artă, este cel mai adesea privită negativ; în timp ce atunci când este folosit ca meșteșug, este privit pozitiv, deoarece un meșteșug este aplicarea practică a unei arte, mai degrabă decât arta ca scop în sine."[3]

TEREBENTINĂ, terebentine,

Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obţinut prin distilarea răşinilor de conifere şi folosit în industrie şi în medicină. [Var.: (pop.) terbentínă, terpentínă s.f] – Din fr. térébenthine.

TUŞ, tuşuri,

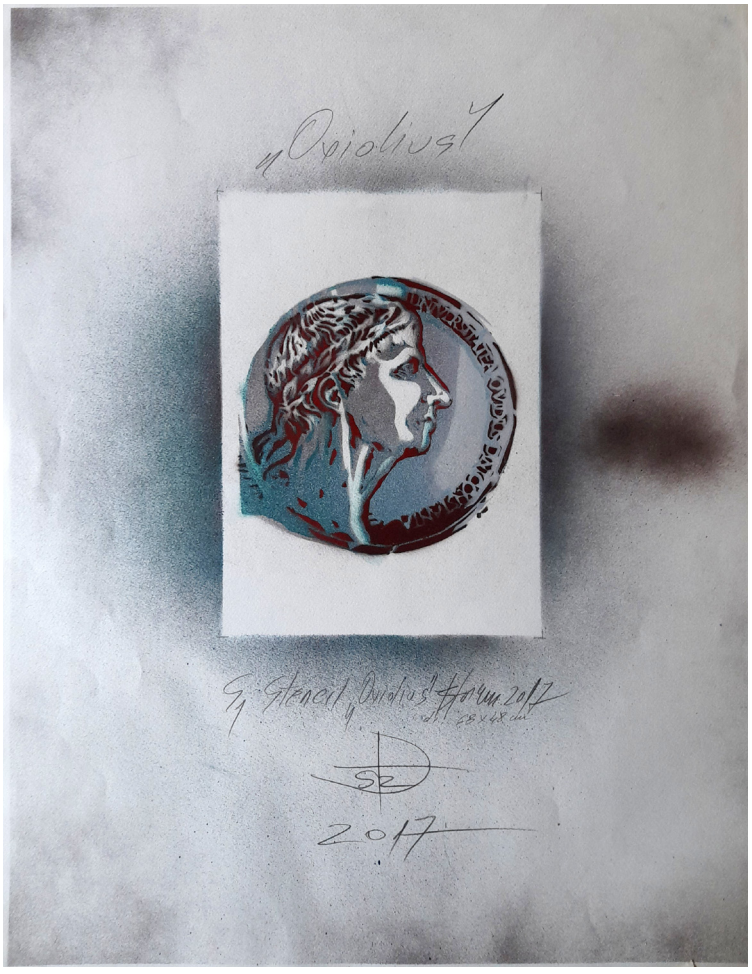
1. Cerneală specială (mai ales neagră), rezistentă la apă, folosită la anumite desene, la aplicarea ştampilelor, în poligrafie etc.

2. Substanţă solidă sau lichidă, de culoare neagră, obţinută din negru de fum şi folosită la

3 Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Techne accesată la data de 4 octombrie 2022

desen.– Din germ. Tusche, rus. tuş.
TUF, tufuri,
Rocă formată prin acumularea şi consolidarea cenuşii, nisipului etc. provenite din erupţiile vulcanice.
Tuf calcaros-rocă sedimentară formată prin depunerea bicarbonatului de calciu din apele calcaroase. – Din fr. tuf.
Se foloseşte în amestec cu uleiul de măsline pentru a realiza tinte regulate, pe suporturile de cupru sau alamă.
TETRACROMIE - procedeu de tipar policrom la care, alături de cele trei culori fundamentale folosite în tricromie, se adaugă a patra, negru sau cenușiu închis, pentru obținerea de efecte tonate mai accentuate. Imprimarea se efectuează prin suprapunerea celor patru culori, pentru fiecare preparându-se un clișeu original pe cale fotochimică. (cuadrocromie, cvadricromie,patrucromie, tipar în patru culori.)
TIPAR (poligr.) Totalitatea procedeelor de executare a formelor de imprimare, după texte, ilustrații și de obținere a unor copii, prin presare pe hârtie sau pe alt suport a formelor acoperite parțial cu cerneală. Dupa modul de interacțiune dintre forma si materialul pe care se imprimă, se deosebesc trei procedee fundamentale de tipar: adânc, înalt si plan.
TRICROMIE- ansamblu procedeelor fotochimice de reproducere a unui original în semitonuri policrome prin descompunere în trei copii, câte una pentru fiecare culoare fundamentală și realizarea unui clișee pentru fiecare copie în parte, în vederea imprimării succesive prin suprapunere.
Tipar în trei culori. Primele experimente de tricromie au fost realizate de fizicianul scoțian James Clerk Maxwell (1831-1879)
ULEI uleiuri,
Lichid gras de provenienţă vegetală, animală, minerală sau sintetică, insolubil în apă şi mai uşor decât ea, folosit în alimentaţie, în industrie etc.
VASELINĂ, vaseline,
Substanţă vâscoasă obţinută prin rafinarea fracţiunilor grele de la distilarea ţiţeiului, ori prin amestecarea cu parafină a unor uleiuri, minerale, folosită ca unsoare pentru pielărie, ca lubrifiant etc. sau (în stare pură) ca unguent în farmacie şi în cosmetică. – Din fr. vaseline.
VERNIS
Soluție formată din rășini (naturale sau artificiale) și dintr-un solvent, care, aplicată pe anumite obiecte, formează la uscare un strat neted și lucios, cu rol ornamental sau protector.
VERNI MOU - gravura in verni moale - Procedeu de gravură în aquaforte în care artistul desenează cu un creion, pe o foaie de hârtie, care este așternută pe o placă acoperită cu un vernis special păstrat moale datorită unei grăsimi în compoziţie. Prin presiunea creionului, coala de hârtie aderă la placă luând cu sine particule de vernis. Dupa corodare se obţine o linie masivă, granulată, care reproduce desenul în creion.
XEROGRAFIE- Procedeu special de tipar, fără contact între formă şi suport, la care

se utilizează, pentru reproducerea şi imprimarea textelor sau imaginilor, fenomenul de electrizare statică şi de fotoconductibilitate.
-Fotoelectrografie indirectă, tipar xerografic.
XILOGRAVURA-LEMN ÎN FIBRĂ- gravura in fibrĂ inseamnă materie ieftină şi o anume lejeritate de excavare mai ales de-a lungul fibrei dar şi semne plastice, trasee mai economic datorită faptului că tăieturile perpendiculare pe fibră sunt mai dificile, creează ruturi.
XILOGRAVURA- LEMN ÎN CAPUL FIBREI- cere operaţiuni laborioase de obţinere a plăcilor de gravat, realizate în general prin alipirea unor segmente mai mici de aceeaşi grosime, pentru obţinerea unei suprafeţe convenabile. Semnele care pot fi gravate pe acest suport, sunt mai vioaie, au trasee fluide, pot traduce intenţii artistice mult mai personale. Specificitatea acestui gen de gravură constă în soliditatea, caracterul ferm al semnului gravat, condiţia lui definită numai prin dimensiuni de suprafaţă, îi dă o garanţie a forţei desenului respectabilităţii şi, în egală măsură, o urmă palpabilă a amprentei imprimării (structurile lemnului, prin fibră, sunt prezente în cazul unei încerneluiri corecte). Pe de altă parte, dificultăţile de gravare, obligă artistul la simplifcări de semne, la soluţii grafice de sinteză, la exprimări concise.
ZAHĂR s.n. 1. Specie de zaharoză de culoare albă cristalizată, uşor solubilă în apă, cu gust dulce şi plăcut, obţinută mai ales din sfecla de zahăr sau din trestia de zahăr şi constituind unul dintre produsele alimentare de bază.

Fug. 1. Florin Stoiciu / „Ovidius" / Tehnica: Șablon / Dh: 70 x 50 cm / 2017. Sursa: Colecție personală